ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Παναγιώτης Κόκκοτας Δημήτριος Αλεξόπουλος Αικατερίνη Μαλαμίτσα
Γεώργιος Μαντάς Μαρία Παλαμαρά Παναγιώτα Παναγιωτάκη

Μελέτη Περιβάλλοντος

Γ΄ Δημοτικού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Μελέτη Περιβάλλοντος
Γ΄ Δημοτικού

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	**Παναγιώτης Κόκκοτας**, *Ομότιμος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών* **Δημήτριος Αλεξόπουλος**, *Εκπαιδευτικός* **Αικατερίνη Μαλαμίτσα**, *Εκπαιδευτικός* **Γεώργιος Μαντάς**, *Εκπαιδευτικός* **Μαρία Παλαμαρά**, *Εκπαιδευτικός* **Παναγιώτα Παναγιωτάκη**, *Εκπαιδευτικός*
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	**Ευγενία Φλογαΐτη**, *Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών* **Ευαγγελία Κανταρτζή**, *Σχολική Σύμβουλος* **Δέσποινα Μουζαλά**, *Εκπαιδευτικός*
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	**Λεμονιά Αμαραντίδου**, *Σκιτσογράφος - Εικονογράφος*
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	**Χριστίνα Σπυροπούλου**, *Φιλόλογος*
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	**Αλεξάνδρα Χ. Κουλουμπαρίτση**, *Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	**Δημήτρης Γέρος**, *Εικαστικός Καλλιτέχνης*
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	**ACCESS ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ Α.Ε.**

Γ « Κ.Π.Σ. / **ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ** / **Ενέργεια 2.2.1** / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
Επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΠΑ 2007-2013

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Παναγιώτης Κόκκοτας Δημήτριος Αλεξόπουλος Αικατερίνη Μαλαμίτσα
Γεώργιος Μαντάς Μαρία Παλαμαρά Παναγιώτα Παναγιωτάκη

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Μελέτη Περιβάλλοντος
Γ΄ Δημοτικού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Προέλευση αποσπασμάτων κειμένων

σελ. 10: Ζαχαρίας Παπαντωνίου, *Τα ψηλά βουνά (Εκδόσεις Εστία)*
σελ. 29: Άλκη Ζέη, *Το καπλάνι της βιτρίνας (Εκδόσεις Κέδρος)*
σελ. 46: Οδυσσέας Ελύτης, *Το Άξιον Εστί (Εκδόσεις Ίκαρος)*
σελ. 93: Αντώνης Σαμαράκης, (κείμενα της UNICEF)
σελ. 96: Σύνταγμα της Ελλάδας *(Εθνικό Τυπογραφείο)*
σελ. 106: Αριστοφάνη, *Νεφέλαι (Εκδόσεις Καρδαμίτσα)*
σελ. 107: Πλάτωνα, *Πρωταγόρας (Εκδόσεις Καρδαμίτσα)*
Αριστοφάνη, *Νεφέλαι (Εκδόσεις Καρδαμίτσα)*
σελ. 123: απόσπασμα Πινδάρου *(Εκδόσεις Καρδαμίτσα)*

Τετράδιο εργασιών

σελ. 29: Βαγγέλης Ηλιόπουλος, *Τριγωνοψαρούλης εναντίον Καρχαρία (Εκδόσεις Πατάκη)*

Κατάλογος Μουσείων όπου εκτίθενται τα παρακάτω:

σελ. 109: Ο Κούρος της Αναβύσσου, στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο
σελ. 109: Ο Ηνίοχος στο Αρχαιολογικό Μουσείο Δελφών
σελ. 109: Ερυθρόμορφος Κρατήρας Αττικού Εργαστηρίου, στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης
σελ. 115: Κιούπι για την αποθήκευση λαδιού, 20ός αι., κεραμίστας Στ. Γεροντής, Μαρούσι, Συλλογή Β. Κυριαζόπουλου, στο Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης.
σελ. 115: Πατανία: κάλυμμα κρεβατιού με κέντημα στον αργαλειό (1.65 μ. Χ 1.80 μ.) Κρήτη, 20ός αι., στο Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης.
σελ. 116: Καπλί: μάλλινο υφαντό, στόλιζε το άλογο που μετέφερε τη νύφη και τον γαμπρό, Σαρακατσάνοι Θράκης, αρχές 20ού αι., στο Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης.
σελ. 116: Λαΐνι ή Μαστραπάς: κανάτα κρασιού από τη Σκύρο, 17ος-18ος αι., δωρεά ιδρύματος Π. και Ε. Μιχελή, στο Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης
σελ. 116: «Ελληνοπούλα»: φιγούρα θεάτρου σκιών από δέρμα, του καραγκιοζοπαίκτη Βάγγου Κορφιάτη, στο Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης
σελ. 133: Ο Δίσκος της Φαιστού, στο Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου

Προέλευση φωτογραφιών

Η πλειονότητα των φωτογραφιών προέρχεται από το αρχείο της συγγραφικής ομάδας.

Προέλευση υπολοίπων φωτογραφιών
σελ. 12: 1η σειρά - φ. πρώτη αριστερά: φωτ. αρχείο δήμου Λεωνιδίου
σελ. 13: φ. κάτω αριστερά: φωτ. αρχείο ΕΜΑΚ, φ.επάνω δεξιά: Εγκ. Πατάκης - Oxford
σελ. 14: δήμος Καλλιθέας
σελ. 19: φ. επάνω αριστερά: φωτ. αρχείο δήμου Θεσσαλονίκης, φ. 3ης σειράς: Κέντρο Προστασίας Αγρίων Ζώων, φ. 4ης σειράς: φωτ. αρχείο Ε. Βάμβα
σελ. 18 και σελ. 19: φωτ. αρχείο δήμου Αθηναίων
σελ. 24: φ. 1ης σειράς: φωτ. T. Stone Images Vol 14, φ. 2ης σειράς - πρώτη αριστερά: φωτ. αρχείο δήμου Ταύρου
σελ. 26: φωτ. αρχείο δήμου Π. Φαλήρου
σελ. 29: φ. 1ης σειράς - πρώτη αριστερά και φ. 2ης σειράς: φωτ. αρχείο Μ. Κούτρα
σελ. 33: φωτ. αρχείο Μ. Κούτρα
σελ. 34: φ. 2ης σειράς - 2η αριστερά: φωτ. αρχείο Editions M. Toubis
σελ.36: Συλλογή Εμφιετζόγλου «Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Τέχνη» Έφη Στρούζα. Αθήνα 1999 (φωτ. Δ. Ταμβίσκος-Δ. Κανέλλος)
σελ. 43: φ. 1ης σειράς: φωτ. αρχείο Μ. Κούτρα, φ. 3ης σειράς: φωτ. αρχείο Α.Ξενάκη
σελ. 45: φ. 2ης και 3ης σειράς: Εγκ. Πατάκης-Oxford
σελ. 46: «Η Ελλάδα από ψηλά», (φωτ. Ν. Δανιηλήδης) Εκδ: Μίλητος
σελ.49: φ. 1η αριστερά φωτ. T. Stone Images Vol 14
σελ. 53: «Το βιβλίο της Πόλης», Εκδ. Ερευνητές
σελ. 58: φ. 1ης σειράς «Η ελιά » Μουσείο Ιστορίας Απολιθωμένου δάσους. Εκδ. Τοπίο
σελ. 58: φωτ. αρχείο Ευγενίας Εξαρχουλέα
σελ. 61: φ. 1ης και 2η 1ης σειράς: αρχείο Μ. Κατσούλα
σελ. 63: «Ήπειρος» Ν. Δεσύλλας, Εκδ. Τοπίο
σελ. 70: φ. 3η δεξιά: Εγκ. Νέα Δομή
σελ. 72: φωτ. T. Stone Images Vol 14
σελ. 76: φ. 7η, 8η ,9η: φωτ. αρχείο Μ. Κούτρα
σελ. 76: φωτ. αρχείο Αρκτούρος
σελ. 78: φ. 1η: φωτ. αρχείο Μ. Κούτρα
σελ. 81: Κέα, Έκδοση: «Στεγάδι» Λαϊκή Τέχνη
σελ. 82: «Οι μικροί φυσιοδίφες, πουλιά », Εκδ. Ερευνητές
σελ. 93: Action Aid
σελ. 96: Γ. Πισκοπάνης
σελ. 109: φ. 4η και 5η: φωτ. αρχείο Μ. Κούτρα, φ. 2η: Επίσημο Αναμνηστικό Λεύκωμα των Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004, Μια γιορτή, φ. 3η Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, φ. 6η: Μουσείο Δελφών (ΥΠΠΟ)
σελ. 111: «Ήπειρος» Ν. Δεσύλλας, Εκδ. Τοπίο
σελ. 112: Ελληνικό Φεστιβάλ Α.Ε.
σελ. 113: Ελληνικό Φεστιβάλ Α.Ε., Εθνικό θέατρο
σελ. 114: Περιοδικό Συνεργασία
σελ. 115: φ. 5η και 7η: Μουσείο Λαϊκής Τέχνης
σελ. 116: Μουσείο Λαϊκής Τέχνης
σελ. 118: Μουσείο Λαϊκής Τέχνης
σελ. 119: φ.2η: φωτ. αρχείο Μ. Κούτρα
σελ. 121: φ.1η: φωτ. αρχείο Μ. Κούτρα
σελ. 122: Ελληνικό Φεστιβάλ Α.Ε.
σελ. 123: ΥΠΠΟ
σελ. 125: Τηλ. σταθμός Καβάλας
σελ. 126: ΕΛ.ΤΑ, Επίσημο Αναμνηστικό Λεύκωμα των Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004
σελ. 128: ΕΛ.ΤΑ, Επίσημο Αναμνηστικό Λεύκωμα των Ολυμπιακών Αγώνων ΑΘΗΝΑ 2004, φωτ. αρχείο Μ. Κούτρα
σελ. 133: Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου (ΥΠΠΟ)
σελ. 134: φωτ. T. Stone Images Vol 14
σελ. 137: «Νόημα στην Εκπαίδευση» Π.Ι.
σελ. 140: φωτ 2η: εκδόσεις Πολεμικός Τύπος
σελ. 144: Ηλεκτρονικό αρχείο ΕΡΤ

Τετράδιο εργασιών

σελ. 37: φ. 2η T. Stone Images Vol 14

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1. ΖΟΥΜΕ ΜΑΖΙ
(Ομάδα και Κοινωνία - Σχέσεις)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ζούμε μαζί και συνεργαζόμαστε - Χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλον 9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Για να ζούμε μαζί, χρειαζόμαστε κανόνες 14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ενδιαφερόμαστε για την κοινότητα 17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ενημερωνόμαστε ποιοι αποφασίζουν και τι αποφασίζουν 21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Εκλογές στον δήμο 24
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ 27

ΕΝΟΤΗΤΑ 2. Ο ΤΟΠΟΣ ΜΑΣ
(Τόπος και Χώρος - Σχέσεις)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ένας τόπος με χίλια πρόσωπα 28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Χωριά και πόλεις του τόπου μας 31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Δημιουργήματα της φύσης και έργα του ανθρώπου 33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ενδιαφερόμαστε για το περιβάλλον 36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Ο χάρτης, μια εικόνα του τόπου μας 39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Ένας χάρτης μάς πληροφορεί (α) 43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Ένας χάρτης μάς πληροφορεί (β) 45
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ 47

ΕΝΟΤΗΤΑ 3. ΜΕΣΑ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ
(Συγκοινωνίες και Μέσα μεταφοράς - Σύστημα)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Τρένα, αυτοκίνητα, πλοία, αεροπλάνα άλλοτε και τώρα 48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς στη ζωή μας 51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Κυκλοφορούμε με ασφάλεια 53
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ 56

ΕΝΟΤΗΤΑ 4. ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΖΩΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ
(Φυσικό Περιβάλλον και Άνθρωπος - Σχέσεις)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Φυτά του τόπου μας (α) 57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Φυτά του τόπου μας (β) 62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ο βλαστός, τα φύλλα και οι ρίζες των φυτών 64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Κατηγορίες φυτών 67
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Τα φυτά και το περιβάλλον τους 69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Κατοικίδια ζώα 72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. Αγρίμια και πουλιά του βουνού και του δάσους 74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. Ζώα της θάλασσας 77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. Ζώα του γλυκού νερού 79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. Ένα ζωάκι γεννιέται 81
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ 84

ΕΝΟΤΗΤΑ 5. ΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ
(Φυσικές Επιστήμες - Σύστημα και Σχέσεις)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Από πού παίρνουμε ενέργεια; 85
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ενέργεια, τροφή, ζωή 88
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ 90

ΕΝΟΤΗΤΑ 6. ΤΙ ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ ΓΙΑ ΝΑ ΖΟΥΜΕ
(Ανάγκες, αγαθά και κατανάλωση - Σχέσεις)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Άνθρωποι και ανάγκες 91
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Είμαστε παιδιά και έχουμε δικαιώματα 93
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Άντρες και γυναίκες ίσοι στη ζωή και στην εργασία 96
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Χρειαζόμαστε όλα αυτά που αγοράζουμε; 98
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Διαφημίσεις παντού!!! 100
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Οι συσκευασίες μάς πληροφορούν 102
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ 104

ΕΝΟΤΗΤΑ 7. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΜΑΣ
(Πολιτισμός)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ο πολιτισμός των αρχαίων Ελλήνων 105
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η παράσταση αρχίζει 111
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. «Μαλαματένιος αργαλειός κι ελεφαντένιο χτένι…» 115
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Πολιτισμός σε κάθε βήμα 118
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Νους και Σώμα 123
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ 130

ΕΝΟΤΗΤΑ 8. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΟΥΜΕ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΝΟΜΑΣΤΕ
(Επικοινωνία και Ενημέρωση)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Οι άνθρωποι επικοινωνούμε 131
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Ξεπερνούμε τις δυσκολίες στην επικοινωνία 136
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Ενημέρωση με χίλιους τρόπους 139
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Μπροστά στην τηλεόραση… 142
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Το διαδίκτυο, ένας πολύπλοκος κόσμος! 145
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Οι εφημερίδες και τα περιοδικά μάς ενημερώνουν 148
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ 150

Σημείωμα για σένα

– Γεια σου! Με λένε Ορφέα. Εσένα;

– Εμένα με λένε……..

– Θα είμαστε μαζί όλη τη χρονιά. Με οδηγό το βιβλίο που κρατάς και συνεργάτες τους συμμαθητές σου και τον δάσκαλό σου θα ερευνήσουμε τον κόσμο γύρω μας. Στο «ταξίδι» μας αυτό θα χρειαστεί να κάνουμε έρευνες, να γράψουμε κείμενα, να φτιάξουμε σχέδια και κατασκευές, να διαβάσουμε βιβλία, να εργαστούμε σε υπολογιστές, να χρησιμοποιήσουμε υλικά, χάρτες, λεξικά, να μιλήσουμε με γνωστούς μας, με ειδικούς, με επιστήμονες και να επισκεφθούμε τόπους. Το ταξίδι, όμως, της ανθρώπινης γνώσης… δεν τελειώνει ποτέ. Εξαρτάται και από μας πόσο μακριά θα φτάσουμε.

Λίγα λόγια για το βιβλίο

Το Βιβλίο σου

Έχει οχτώ ενότητες που είναι χωρισμένες σε κεφάλαια. Στην αρχή κάθε κεφαλαίου μπορούμε να διαβάσουμε τον τίτλο του και ακριβώς από κάτω με δυο λόγια όσα θα μελετήσουμε σ’ αυτό.

Κάθε ενότητα

Έχει το δικό της σύμβολο και χρώμα, για να ξεχωρίζει από τις άλλες. Περιέχει τη «ζωγραφιά από λέξεις», τα κεφάλαια και την ανασκόπηση.

Κάθε κεφάλαιο

Περιέχει ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες. Έτσι, άλλοτε θα εργαζόμαστε μόνοι μας, άλλοτε με την ομάδα μας και άλλοτε όλοι οι μαθητές της τάξης μαζί. Στην προσπάθειά μας αυτή βοηθός και συνεργάτης θα είναι ο δάσκαλός μας.

Το «Αξίζει να διαβάσουμε»

Είναι ένα κείμενο στο τέλος κάθε κεφαλαίου, όπου θα βρίσκουμε, συνήθως, συγκεντρωμένα όσα συζητήσαμε στην τάξη.

Στην «Ανασκόπηση»

Θα συγκεντρώνουμε τα πιο σημαντικά απ’ όσα μελετήσαμε σε κάθε ενότητα. Ακόμη, υπάρχουν κάποιες σημαντικές λέξεις, που τις λέμε **«βασικό λεξιλόγιο»** και μας βοηθούν να κατανοήσουμε την ενότητα.

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

Είναι μια ζωγραφιά που φτιάχνεται με λέξεις που θα συναντάμε στις δραστηριότητες και τα κείμενα της ενότητας. Πολλές απ' αυτές έχουν σχέση μεταξύ τους και αυτό φαίνεται με τα βέλη που τις συνδέουν. Θα συμπληρώνουμε τη «ζωγραφιά» πάντα μετά την «Ανασκόπηση».

Στο Τετράδιο Εργασιών

Θα βρίσκουμε κι άλλες δραστηριότητες (έρευνες, προβλήματα, παιχνίδια, κατασκευές κ.ά.) για κάθε ενότητα. Κάποιες από αυτές είναι ομαδικές και κάποιες άλλες ατομικές.

Το γλωσσάριο

Βρίσκεται στο τέλος του βιβλίου και περιέχει σε αλφαβητική σειρά λέξεις με την εξήγησή τους.

Μαζί με το βιβλίο της Μελέτης του Περιβάλλοντος και το Τετράδιο Εργασιών θα έχουμε και το σημειωματάριό μας. Εκεί θα γράφουμε τις απόψεις μας, τις παρατηρήσεις μας, τα επιχειρήματά μας, τα συμπεράσματά μας, τα αποτελέσματα της έρευνάς μας και οτιδήποτε άλλο θέλουμε να σημειώσουμε όταν εργαζόμαστε ατομικά ή ομαδικά.

Καθένα από τα παρακάτω σκίτσα σημαίνει ότι…

Εργαζόμαστε με την ομάδα μας και, ανάλογα με τη δραστηριότητα, εκφράζουμε τις απόψεις μας, ερευνούμε, συζητάμε, συγκρίνουμε, καταγράφουμε στο σημειωματάριό μας κ.ά. Στην ομάδα, άλλοτε ο καθένας θα έχει τη δική του εργασία και άλλοτε η εργασία θα είναι κοινή.

«Η δική μας ερώτηση»

Αφού συζητήσουμε στην ομάδα μας, διατυπώνουμε μια ερώτηση σχετική με το θέμα που μελετάμε.

Θα ανακοινώνουμε τις ιδέες μας, αυτό που πιστεύουμε.

«Ένα βήμα πιο πέρα»

Μας δίνεται ένα θέμα που, για να το ερευνήσουμε, χρειάζεται να σχεδιάσουμε πού θα ψάξουμε μέσα και έξω από την τάξη μας.

Υπάρχει στο «Τετράδιο Εργασιών» δραστηριότητα σχετική με το κεφάλαιο που μελετήσαμε.

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

Οι άνθρωποι ζούμε μαζί

δημιουργούμε → κοινότητες

επειδή έχουμε → ανάγκες

γι' αυτό βάζουμε → κανόνες

εκλέγουμε → Δημοτικό Συμβούλιο και Δήμαρχο

χτίζουμε → σχέσεις (π.χ. συνεργαζόμαστε, παίζουμε μαζί, ...)

Κατοικούμε στον Δήμο .....

Κεφάλαιο 1 Ζούμε μαζί και συνεργαζόμαστε Χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλον

Γιατί ζούμε σε πόλεις και σε χωριά;

1

«…είκοσι έξι άνθρωποι για να ζήσουν στο βουνό, πρέπει όλα να τα κάμουν με τα χέρια τους. Να ψήνουν το ψωμί, να κουβαλούν το νερό, να βράζουν το φαΐ. Είστε 26 συγκάτοικοι, που πρέπει να ζήσετε μαζί στο ίδιο μέρος. Έχετε τις ίδιες δυσκολίες και τις ίδιες ωφέλειες. Κάντε λοιπόν μια κοινότητα».

Ζαχαρίας Παπαντωνίου, *Τα Ψηλά Βουνά*

- ✓ Διαβάζουμε το παραπάνω κείμενο. Τι πιστεύουμε ότι είναι η κοινότητα;
- ✓ Υπογραμμίζουμε στο παραπάνω κείμενο τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι «είκοσι έξι άνθρωποι».
- ✓ Αν πηγαίναμε εμείς κατασκήνωση στο βουνό, ποιες δυσκολίες θα αντιμετωπίζαμε; Τι ωφέλειες θα είχαμε;
- ✓ Αναζητούμε στο λεξικό της τάξης μας τι σημαίνει η λέξη κοινότητα.

2

- ✓ Πιανόμαστε χέρι χέρι και κάνουμε έναν κύκλο όπως τα παιδιά της εικόνας. Ας συζητήσουμε τι μας ενώνει.

3

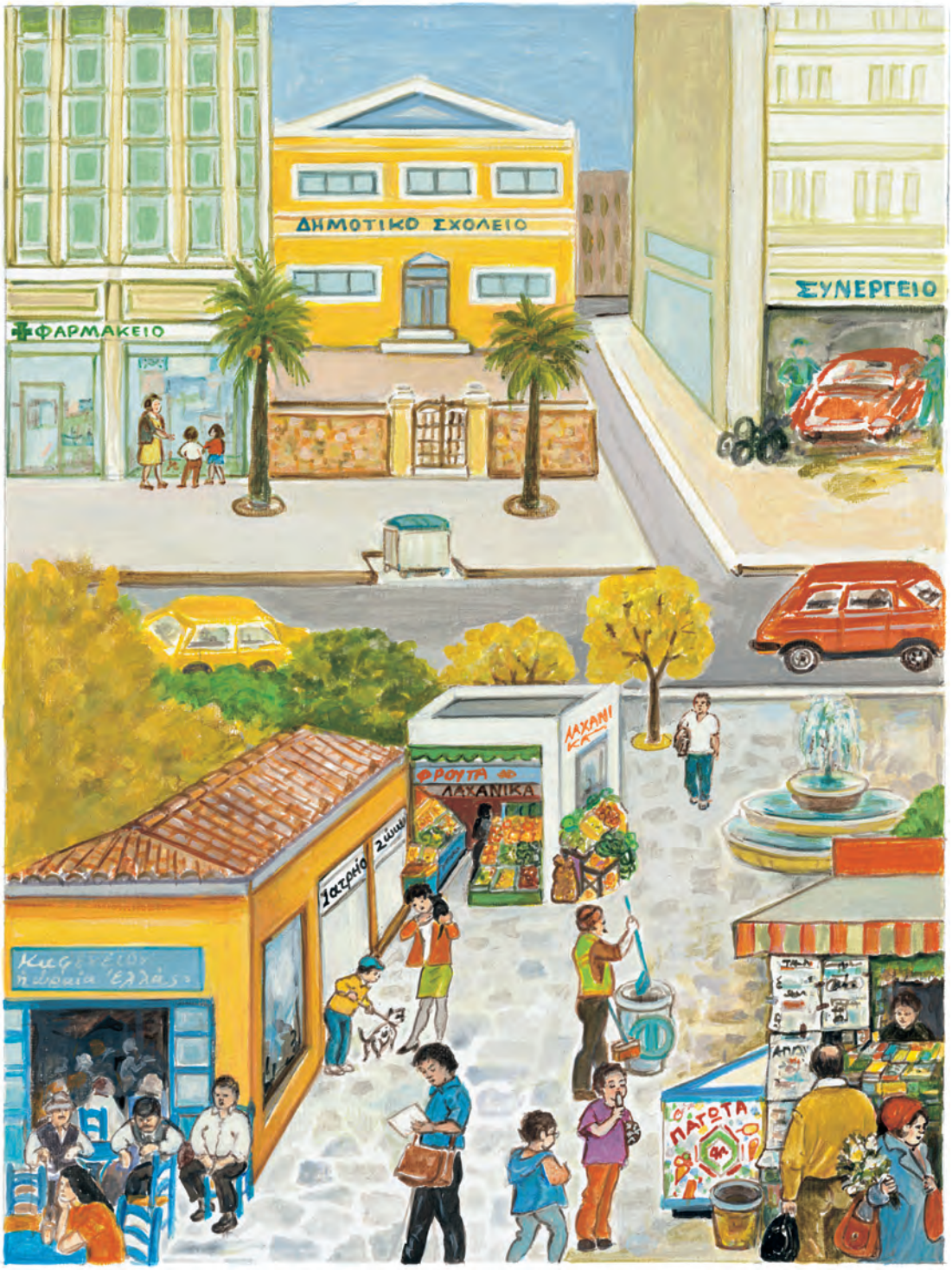

Συνεργαζόμαστε, επικοινωνούμε, δίνουμε, παίρνουμε…

Στην εικόνα φαίνονται άνθρωποι μιας κοινότητας που έχουν σχέσεις μεταξύ τους. Για παράδειγμα, τα παιδιά αγοράζουν παγωτά από το περίπτερο.

✓Ποιες άλλες σχέσεις μπορούμε να βρούμε ανάμεσα στους ανθρώπους της εικόνας;

4 Διασκεδάζουμε μαζί !

Παραδοσιακοί χοροί

Θεατρική παράσταση

Καρναβάλι

Αφίσα από παιδική γιορτή

Ξεπερνάμε μαζί τις δυσκολίες!

Μεταφορά ασθενούς με ασθενοφόρο

Διάνοιξη δρόμου

Διάσωση μετά από σεισμό

- ✓ Συζητάμε τις ιστορίες που μας «διηγούνται» οι εικόνες.
- ✓ Διηγούμαστε στην τάξη χαρούμενες και δύσκολες στιγμές που περάσαμε στη δική μας κοινότητα.
- ✓ Μαζεύουμε φωτογραφίες από τη ζωή της κοινότητάς μας και δημιουργούμε τη δική μας αφίσα.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στα πολύ παλιά χρόνια, οι άνθρωποι είχαν να αντιμετωπίσουν πολλές δυσκολίες. Έπρεπε να βρουν τρόπους να προφυλαχτούν από τα άγρια ζώα, το κρύο, τις αρρώστιες και να αναζητήσουν την τροφή μόνοι τους στη φύση. Σιγά σιγά κατάλαβαν ότι πολλοί μαζί ήταν πιο δυνατοί. Δημιούργησαν, λοιπόν, οικισμούς σε μέρη που ήταν κοντά σε νερό. Αυτές ήταν οι πρώτες κοινότητες. Όλοι μαζί ένιωθαν περισσότερο ασφαλείς.

Μπορούσαν να μοιράζονται με άλλους ανθρώπους τη χαρά τους, τους φόβους τους και τις καινούριες ιδέες τους. Έτσι έμαθαν να συνεργάζονται. Σιγά σιγά έφτιαξαν τον ανθρώπινο πολιτισμό.

Σήμερα οι άνθρωποι ζούμε σε μικρές κοινότητες, που τις λέμε χωριά και σε μεγαλύτερες, που τις λέμε πόλεις. Ζούμε μαζί σημαίνει ότι συνεργαζόμαστε, εξυπηρετούμε και χρειαζόμαστε ο ένας τον άλλον.

1, 2, 3, 4

Κεφάλαιο 2 *Για να ζούμε μαζί, χρειαζόμαστε κανόνες*

- *Όταν παίζουμε κρυφτό, έχουμε κανόνες.*
- *Σε τι μας χρειάζονται οι κανόνες;*

1 *Στη γειτονιά μας*

Σήμερα βρήκα στο γραμματοκιβώτιό μας αυτό το φυλλάδιο. Ας το διαβάσουμε και ας συζητήσουμε τους λόγους που ο Δήμος Καλλιθέας το μοίρασε στους δημότες του.

ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

1. **Βάζουμε τα σκουπίδια μόνο στους κάδους.** Ο Δήμος μας έχει τοποθετήσει περίπου 2.500 κάδους απορριμμάτων. Δεν υπάρχει λόγος να βρίσκονται σκουπίδια αλλού εκτός από τους κάδους.

2. **Τα σκουπίδια τα βάζουμε σε γερές σακούλες, καλά δεμένες.** Τα χύμα σκουπίδια λερώνουν τον κάδο και όλοι εμείς μυρίζουμε τις δυσάρεστες οσμές του κάδου.

3. **Δεν αφήνουμε σκουπίδια έξω από τους κάδους.** Οι αδέσποτοι σκύλοι και γάτες τα σκορπίζουν, ενώ σμήνη από μύγες θα είναι κοντά στο σπίτι μας. Εάν ο κάδος δεν αρκεί, ζητήστε από τον Δήμο να τοποθετήσει και άλλον.

4. **Κατεβάζουμε τα σκουπίδια κατά προτίμηση το βράδυ ή πριν από το δρομολόγιο του απορριμματοφόρου.** Εάν τα κατεβάσετε μετά θα υπάρχουν μπροστά στο σπίτι σας ως το επόμενο δρομολόγιο.

5. **Δεν βάζουμε στους κάδους μπάζα και οικοδομικά υλικά** γιατί προκαλούν ζημιά στα απορριμματοφόρα, γεγονός που συνιστά βλάβη ή καταστροφή Δημοτικής Περιουσίας και συνεπάγεται αστικές ευθύνες.

✓ Τι συμβαίνει, συνήθως, όταν οι άνθρωποι μιας κοινότητας δε δείχνουν σεβασμό στους κανόνες;

2 *Υπάρχουν όμως κι άλλοι κανόνες...*

✓ Ας βρούμε κανόνες που ακολουθούμε τις ώρες που πολλοί άνθρωποι θέλουν να ξεκουραστούν.

3

Χαμηλό πεζοδρόμιο για εύκολη διάβαση. Απαγορεύεται η στάθμευση.

Ο οδηγός παραβίασε τον κανόνα.

Παρατηρούμε τις εικόνες και συζητούμε:

- ✓ Ποια ανάγκη, ποιον κανόνα, ποια παράβαση μας δείχνουν;
- ✓ Τι μπορεί να νιώθει εκείνος που μόνο από εκεί μπορεί να περάσει;
- ✓ Τι θα λέγαμε στον οδηγό;

4

Σχολιάζουμε την άποψη των παιδιών της εικόνας.

5 Στην τάξη μας

Στην τάξη μας έχουμε κανόνες.

Ας χωριστούμε τυχαία σε ομάδες, κι ας συζητήσουμε στην ομάδα μας:

- ✓ Ποιοι κανόνες φαίνεται να είναι πιο σημαντικοί για τον δάσκαλό μας;
- ✓ Με ποιον κανόνα νομίζουμε ότι θα συμφωνούσαν όλοι στην τάξη;

Κεφάλαιο 2

6 Στο σπίτι μας

Στο σπίτι μας και στην οικογένειά μας έχουμε κανόνες.

Συζητάμε στην ομάδα μας:

✓ Ποια πράγματα στο σπίτι δε μας επιτρέπουν οι γονείς μας;

Ανακοινώνουμε στην τάξη όσα συζητήσαμε στην ομάδα μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Για να ζούμε οι άνθρωποι μαζί, βάζουμε κανόνες και τους ακολουθούμε. Για παράδειγμα, στη γειτονιά μας πετάμε τα σκουπίδια στους κάδους. Στην τάξη μας ακούμε με προσοχή τον συμμαθητή μας που μιλάει ακόμα και αν διαφωνούμε με όσα λέει, δηλαδή σεβόμαστε τη δική του άποψη. Στην ομάδα μας, ενώ επικρατεί η γνώμη των περισσότερων, συζητάμε και την άποψη εκείνων που διαφωνούν.

Είναι καλό να θυμίζουμε στους άλλους τους κανόνες, αλλά πρώτα χρειάζεται να τους τηρούμε εμείς οι ίδιοι.

Στην κοινότητα που ζούμε είμαστε πολίτες, κάτοικοι της πόλης ή του χωριού μας. Ακόμα όμως κι αν είμαστε ξένοι, αποτελούμε μέλη της κοινότητας και οφείλουμε να ακολουθούμε τους κανόνες της.

1 Με ποιους τρόπους ενδιαφερόμαστε για την κοινότητά μας;

Η τσουλήθρα στην παιδική χαρά είναι σπασμένη από πέρυσι.
Άννα

Εμένα με νοιάζει!
Γιώργος

Δεν υπάρχει χώρος στο πεζοδρόμιο. Παρκάρουν αυτοκίνητα.
Μανόλης

Εμένα με νοιάζει!
Γιώτα

Εμένα με νοιάζει!
Κατερίνα

Ο σωλήνας του νερού μπροστά στο σπίτι μας είναι σπασμένος εδώ και μια εβδομάδα.
Φώτης

Εμένα με νοιάζει!
Μάρη

Θέλω να μάθω μουσική, χορό, ζωγραφική… αλλά δεν υπάρχει Πολιτιστικό Κέντρο στον δήμο.
Δημήτρης

Η αυλή του σχολείου μας είναι όλο μπετόν.
Ιρίνα

Εμένα με νοιάζει!
Παναγιώτης

Η παραλία είναι γεμάτη πλαστικά και τενεκεδάκια. Δεν έχω πού ν' απλώσω την πετσέτα μου.
Χριστίνα

Εμένα με νοιάζει!
Βλαδίμηρος

✓ Ας πούμε κι εμείς τη γνώμη μας γι' αυτό που συζητούν τα παιδιά της εικόνας.

Κεφάλαιο 3

2

α) Όπως ανακαλύψαμε, όσα συμβαίνουν σε μια κοινότητα αφορούν όλους τους κατοίκους της.

✓ Τι μπορεί να κάνει ο καθένας μας;

β) Καθένας μόνος του δεν έχει δύναμη, δηλαδή δεν μπορεί να κάνει πολλά πράγματα. Αν όμως ενωθούμε, αποκτούμε δύναμη. Γι' αυτό, ας φτιάξουμε ομάδες για δράση. Από εδώ και πέρα έτσι θα εργαζόμαστε!

✓ Βρίσκουμε ονόματα για τις ομάδες μας.

γ) Κάθε ομάδα επιλέγει ένα από τα προβλήματα της πόλης ή του χωριού μας. Συζητάμε, προτείνουμε λύσεις και τις ανακοινώνουμε στην τάξη.

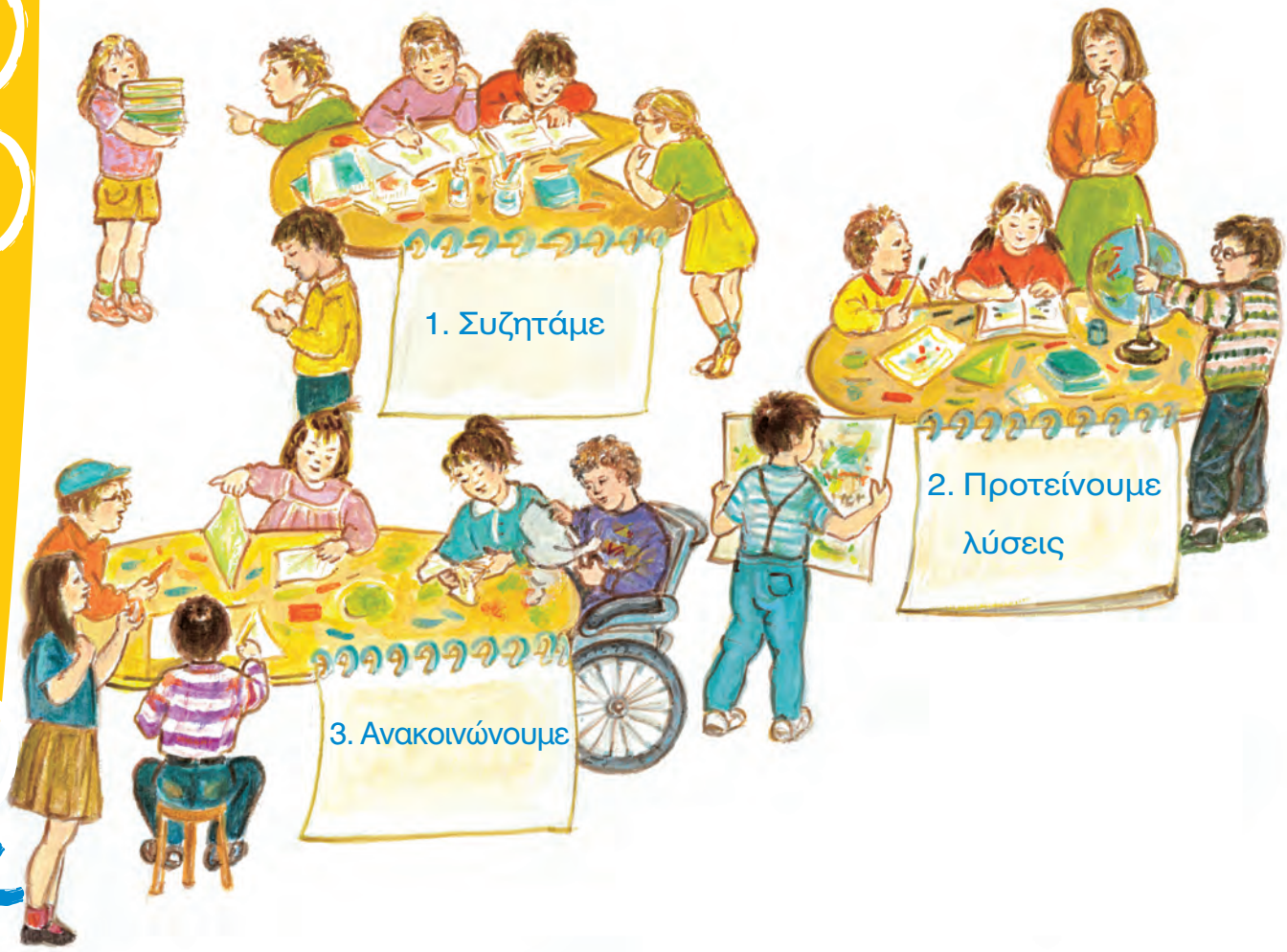

3

Ας ερευνήσουμε λοιπόν ποιοι μπορούν να μας βοηθήσουν να λύσουμε τα προβλήματα που μπορεί να υπάρχουν σε μια κοινότητα.

Υπηρεσίες του δήμου

Δημοτική βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης

ΚΑΠΗ

Δημοτική συγκοινωνία

Κέντρο Προστασίας Άγριων Ζώων

Τραυματισμένη γερακίνα

Περίθαλψη και απελευθέρωση της γερακίνας

Εθελοντισμός

Πρόσκληση για αιμοδοσία

Οι δημότες δίνουν αίμα

Κεφάλαιο 3

4

Πώς λύνουμε ένα πρόβλημα;

- ✓ Αποφασίζουμε ποιο από τα προβλήματα της πόλης μας ή του χωριού μάς απασχολεί περισσότερο.
- ✓ Εργαζόμαστε σε ομάδες και ερευνούμε ποιοι μπορούν να μας βοηθήσουν να το λύσουμε.

Το πρόβλημα:

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

- ✻ Ποιος είναι αρμόδιος;
- ✻ Ποιος μπορεί;
- ✻ Ποιος γνωρίζει;
- ✻ Ποιος θέλει;

Αξίζει να διαβάσουμε

Στην κοινότητά μας, μπορούν να δημιουργηθούν προβλήματα. Αυτά μπορούμε να τα λύσουμε αν ενδιαφερθούμε. Όταν θέλουμε να λύσουμε κάποιο πρόβλημα, αναζητούμε τους ανθρώπους που είναι αρμόδιοι γι' αυτό.

Για παράδειγμα, τη σπασμένη τσουλήθρα στην παιδική χαρά αρμόδιος να την επισκευάσει είναι ο δήμος με τις υπηρεσίες του. Γι' αυτό, ως υπεύθυνοι πολίτες, επικοινωνούμε μαζί τους και τους ενημερώνουμε. Δε φτάνει μόνο να παραπονιόμαστε. Αξίζει να ενδιαφερόμαστε για ν' αλλάξουμε κάτι. Είναι και δική μας ευθύνη να κάνουμε την κοινότητα ένα καλύτερο μέρος για να ζούμε.

6, 7

Ενημερωνόμαστε: Κεφάλαιο 4
ποιοι αποφασίζουν και τι αποφασίζουν

Με τι ασχολούνται το Δημοτικό Συμβούλιο και ο Δήμαρχος;

1 Μια πόλη αποτελεί έναν δήμο. Όμως, μια μεγαλούπολη όπως η Αθήνα μπορεί να περιλαμβάνει πολλούς δήμους. Πολλά γειτονικά χωριά μαζί ή μικρές γειτονικές πόλεις αποτελούν και αυτά έναν δήμο.

- ✓ Εμείς σε ποιον δήμο κατοικούμε;
- ✓ Στο χάρτη της Ελλάδας, με τη βοήθεια του δασκάλου μας, βρίσκουμε το χωριό ή την πόλη μας.

2

Τι νομίζουμε ότι κάνουν ο Δήμαρχος, το Δημοτικό Συμβούλιο και όσοι εργάζονται στις υπηρεσίες του δήμου;

3

Πάμε στο Δημαρχείο.
Πάμε μια βόλτα εκεί που αποφασίζουν.
Όλες οι ομάδες ας ανεβούμε στο μαγικό τρένο κι ας πετάξουμε ψηλά. Υπάρχει ένα βαγόνι για κάθε ομάδα.

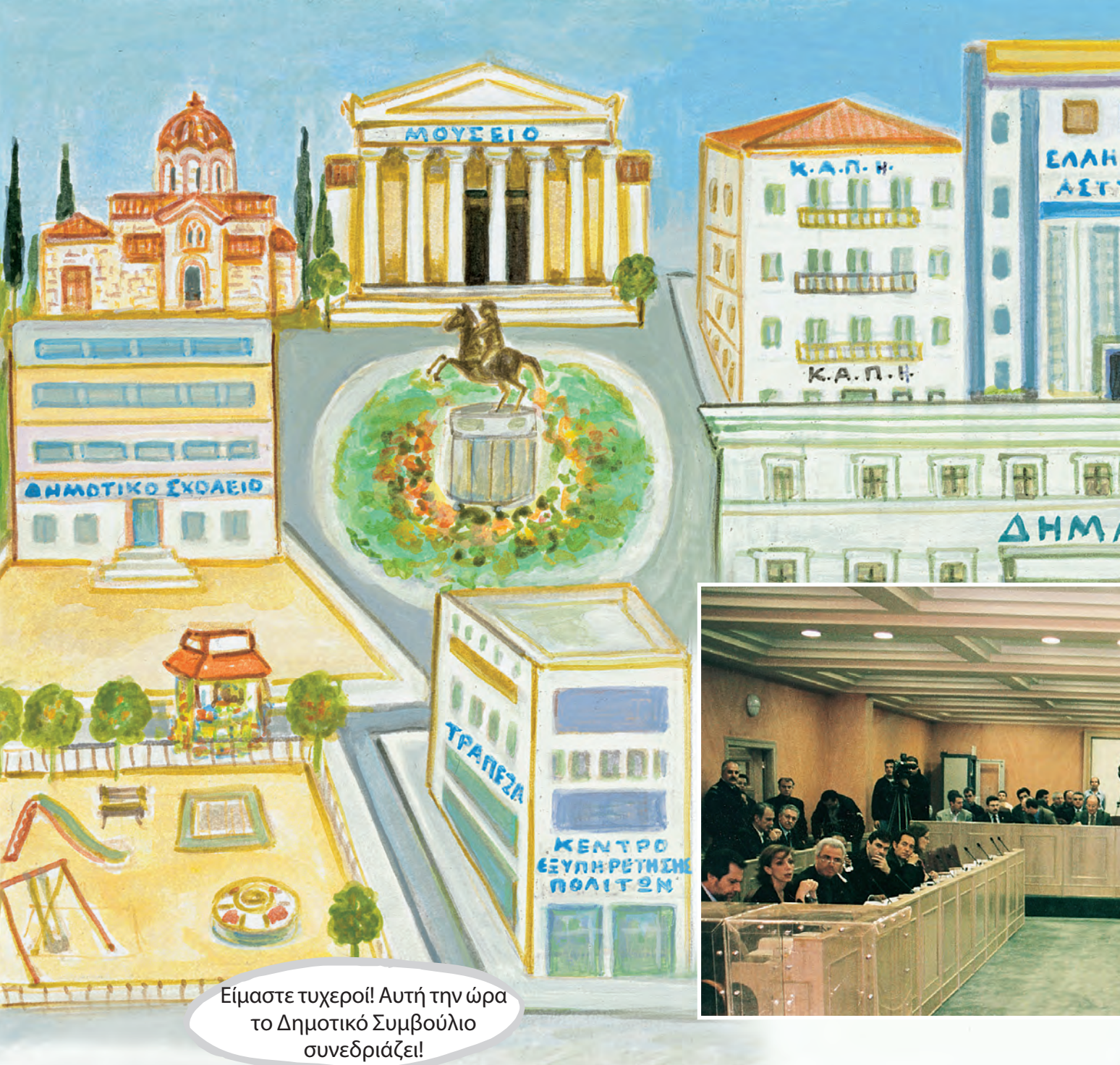

Είμαστε τυχεροί! Αυτή την ώρα το Δημοτικό Συμβούλιο συνεδριάζει!

Αυτοί θα φτιάξουν την παιδική χαρά;

Φαίνονται πολύ σοβαροί. Τι να συζητούν;

Ακούστε πώς φωνάζει εκείνος εκεί! Μάλλον δε συμφωνεί με τους άλλους.

Κι αν κάποιοι δε συμφωνούν, πώς αποφασίζουν;

Αξίζει να διαβάσουμε

Κάθε δήμος διοικείται από τον Δήμαρχο και το Δημοτικό Συμβούλιο. Αυτοί αποφασίζουν για πολλά ζητήματα του δήμου: πού θα γίνουν πλατείες, πού θα φυτευτούν δέντρα κ.ά. Ενδιαφέρονται για τους δημότες, όπως για τα παιδιά και τους ηλικιωμένους. Με άλλα λόγια φροντίζουν για το κοινό καλό.

8

Συνεδρίαση Δημοτικού Συμβουλίου

4

Είναι ευκαιρία! Όλες οι ομάδες ας ετοιμάσουμε τη δική μας ερώτηση προς το Δημοτικό Συμβούλιο.

Κεφάλαιο 5 Εκλογές στον δήμο

Στον δήμο κατοικούμε πολλοί. Δεν μπορούμε να βρεθούμε μαζί στον ίδιο χώρο για ν' αποφασίσουμε. Γι' αυτό εκλέγουμε κάποιους από εμάς, για να αποφασίζουν για τα ζητήματα του δήμου, δηλαδή ν' αποφασίζουν αυτοί για μας.

- *Πώς εκλέγουμε το Δημοτικό Συμβούλιο και τον Δήμαρχο;*
- *Πώς συμμετέχουμε στη ζωή της κοινότητας;*

1

Ομιλία υποψήφιου Δήμαρχου

Οι πολίτες ψηφίζουν μυστικά

Ψηφοδέλτια

και ρίχνουν την ψήφο στην κάλπη

Α΄ Αντιδήμαρχος Δήμαρχος Β΄ Αντιδήμαρχος

Το νέο Δημοτικό Συμβούλιο συνεδριάζει

Παρατηρούμε τις εικόνες, συζητάμε στην ομάδα μας και ανακοινώνουμε στην τάξη.

- ✓ Πώς γίνονται οι εκλογές;
- ✓ Πώς εκλέγεται ο Δήμαρχος;
- ✓ Πώς εκλέγεται το Δημοτικό Συμβούλιο;

Συμμετέχουμε κι αλλιώς

2

Το Δημοτικό Συμβούλιο της Ομορφούπολης αποφάσισε να χτίσει ένα ωραίο Δημαρχείο στο μεγάλο οικόπεδο με τα πεύκα. Αυτή η απόφαση δεν άρεσε στους δημότες, και πιο πολύ στα παιδιά. Ήθελαν εκεί να γίνει πάρκο.

- ✓ Τι θα κάναμε εμείς, αν ζούσαμε στην Ομορφούπολη κι αντιμετωπίζαμε αυτό το πρόβλημα;

Τι θα λέγαμε στον Δήμαρχο;

Τι άλλο θα κάναμε;

Τι θα γράφαμε στο Δημοτικό Συμβούλιο;

Τι θα ζητούσαμε από τους συλλόγους;

3

Οι μαθητές της Γ΄ τάξης του 8ου Δημοτικού Σχολείου Παλαιού Φαλήρου συζητούν με τον Δήμαρχο Παλαιού Φαλήρου

Φανταζόμαστε μια μέρα που παιδικά συμβούλια θα λένε τις ιδέες τους μπροστά στον Δήμαρχο ή στο Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης τους.

- ✓ Εμείς ποια θέματα θα θέλαμε να συζητήσουμε με τον Δήμαρχο της πόλης μας;
- ✓ Τι θα προτείναμε γι' αυτά; Συζητάμε και γράφουμε τις προτάσεις μας στο σημειωματάριό μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στον δήμο μας είμαστε πολλοί. Δεν μπορούμε όμως να συναντιόμαστε για ν' αποφασίζουμε όλοι μαζί. Γι' αυτό γίνονται εκλογές. Όσοι από τους δημότες θέλουν να εκλεγούν στο Δημοτικό Συμβούλιο βάζουν υποψηφιότητα. Ψηφίζουμε λίγους, εκείνους που νομίζουμε ότι είναι οι καλύτεροι για να κάνουν όλα όσα θα θέλαμε. Ψηφίζουμε μυστικά κάθε τέσσερα χρόνια για να εκλέξουμε τον Δήμαρχο και το Δημοτικό Συμβούλιο. Δήμαρχος εκλέγεται αυτός που θα ψηφίσουν οι περισσότεροι (η πλειοψηφία). Αυτές είναι οι δημοτικές εκλογές.

Όμως οι εκλογές δεν είναι ο μοναδικός τρόπος συμμετοχής για να λύσουμε τα κοινά προβλήματα. Μπορούμε να βοηθήσουμε κι αλλιώς: Να γίνουμε μέλη σε κάποιο σύλλογο. Να λέμε ελεύθερα τις ιδέες και τις προτάσεις μας. Να πηγαίνουμε στον Δήμαρχο. Να παρακολουθούμε τι αποφασίζουν οι δημοτικοί σύμβουλοι και να διαμαρτυρόμαστε όταν δε συμφωνούμε. Αυτό είναι δημοκρατία.

Ανασκόπηση

1 Αξίζει να διαβάσουμε... και να συμπληρώσουμε

Όλοι ζούμε σε μικρές ή μεγάλες κοινότητες που τις λέμε δήμους. Μέσα στην κοινότητα ικανοποιούμε τις ανάγκες μας για μόρφωση, υγεία, επικοινωνία, ψυχαγωγία. Αντιμετωπίζουμε μαζί τα προβλήματα και τις δυσκολίες. Για να ζούμε μαζί, χρειάζεται να βάζουμε κανόνες και να τους τηρούμε όλοι. . . . . **(Ποιους κανόνες;)**

Στις δραστηριότητες του δήμου είναι απαραίτητο να συμμετέχουμε όλοι. Ψηφίζουμε και εκλέγουμε κάθε τέσσερα χρόνια Δημοτικό Συμβούλιο και Δήμαρχο, για να αποφασίζουν και να κάνουν ό,τι χρειάζεται. Κάθε μέρα όμως μικροί και μεγάλοι προσφέρουμε ό,τι καλύτερο μπορούμε για το κοινό καλό. Συμμετέχουμε σε συλλόγους, βοηθάμε εθελοντικά κ.ά. Έτσι, όλοι μαζί χτίζουμε έναν καλύτερο κόσμο.

2 Βασικό λεξιλόγιο

κοινότητα, πολίτες, ανάγκες, κανόνες, χώρος, ανθρώπινες σχέσεις, συνεργαζόμαστε, ενδιαφερόμαστε, ενημερωνόμαστε, επικοινωνούμε, συμμετέχουμε, σύλλογος, μέλη, εθελοντισμός, δήμος, υπηρεσίες, εκλογές, ψηφοδέλτιο, Δήμαρχος, Δημοτικό Συμβούλιο

3

Πηγαίνουμε στη «**ζωγραφιά από λέξεις**» και συμπληρώνουμε.

4 Πώς φτάσαμε ως εδώ;

- Τι μας άρεσε;
- Τι μας δυσκόλεψε;
- Τι άλλο θα θέλαμε να μελετήσουμε;

Δραστηριότητες της Ανασκόπησης

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

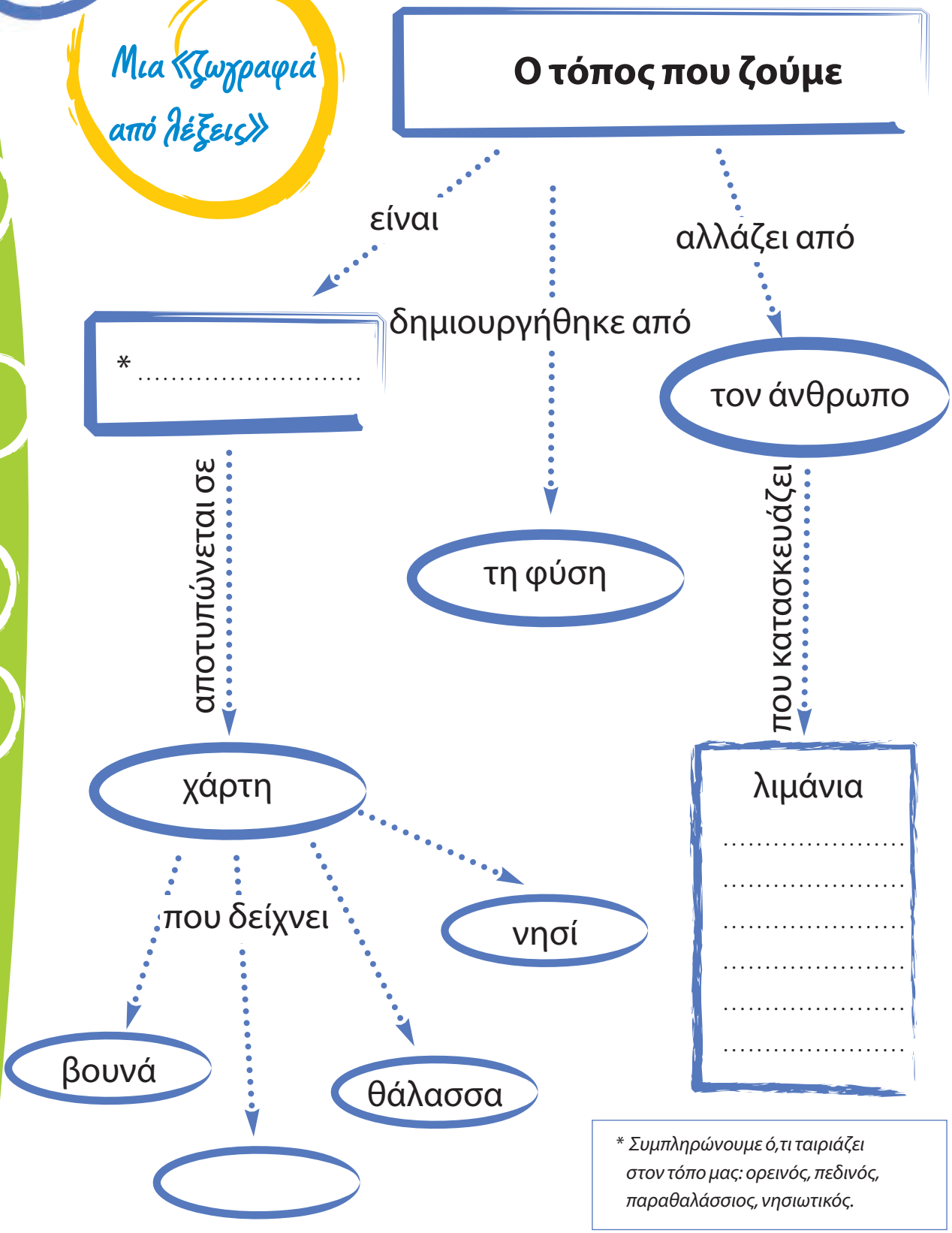

* Συμπληρώνουμε ό,τι ταιριάζει στον τόπο μας: ορεινός, πεδινός, παραθαλάσσιος, νησιωτικός.

Στη χώρα μας υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί τόποι! Ελάτε να τους γνωρίσουμε…

1

«…Δεν ξέρω αν υπάρχει πιο όμορφη θάλασσα στον κόσμο. Μια τη σκιάζουν τα πεύκα, που κατεβαίνουν σχεδόν ως τ' ακρογιάλι, και τότε γίνεται πράσινη πράσινη σαν αμπελόφυλλο, και μια γαλάζια γαλάζια. Στον βυθό της, αλλού έχει ψιλή άμμο κι αλλού πολύχρωμα πετράδια, που μέσα στο νερό τα χρώματά τους γίνονται τόσο φανταχτερά, που θαρρείς και μόλις τα ζωγράφισαν».

Άλκη Ζέη, *Το καπλάνι της βιτρίνας*

Ένας πεδινός τόπος

Ένας ορεινός τόπος

Ένας παραθαλάσσιος τόπος

✓ Ποια από τις εικόνες ταιριάζει με τον τόπο που περιγράφει το κείμενο;

✓ Συγκρίνουμε τον τόπο που μένουμε με τον τόπο που περιγράφει το κείμενο. Συζητάμε σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν οι δύο τόποι.

2

«Μας φτάνουν τα δυο μάτια μας,
τα δυο χέρια μας και η καρδιά μας,
για να γευτούμε αυτόν τον τόπο...»

Κωστής Παλαμάς

Με τη φαντασία μας πηγαίνουμε στον τόπο που μας αρέσει περισσότερο από αυτούς που φαίνονται στις εικόνες. Παρατηρούμε, ακούμε, μυρίζουμε και αγγίζουμε.

✓ Συζητάμε στην ομάδα και γράφουμε στο σημειωματάριό μας τις παρατηρήσεις που κάναμε με όλες μας τις αισθήσεις.

✓ Στο κείμενο που γράψαμε βρίσκουμε λέξεις που δείχνουν τι κάνουμε εκεί (ρήματα) και τι υπάρχει εκεί (ουσιαστικά) και τις γράφουμε στους παρακάτω πίνακες.

τι κάνουμε εκεί (ρήματα)	*τι υπάρχει εκεί (ουσιαστικά)*
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Ανακοινώνουμε την εργασία μας στην τάξη.

3

Ο Ορφέας έστησε τη σκηνή του κάπου στη φύση. Τι τόπο νομίζουμε ότι διάλεξε; Τι πιστεύουμε ότι θα κάνει εκεί;

4

Συζητάμε για ορεινούς, πεδινούς και παραθαλάσσιους τόπους που έχουμε επισκεφτεί.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στη χώρα μας συναντάμε τόπους ορεινούς, πεδινούς και παραθαλάσσιους.

Ένας ορεινός τόπος έχει βουνά, βράχια, δάση, ποτάμια. Εκεί ζουν άγρια ζώα και πουλιά. Τα βουνά της Ελλάδας είναι πολλά. Αλλού είναι γυμνά από βλάστηση και αλλού τα σκεπάζουν δάση από δέντρα, όπως πεύκα, έλατα, βελανιδιές, καστανιές. Στις πλαγιές τους εκτός από δέντρα φυτρώνουν θάμνοι κι αγριολούλουδα.

Οι πεδινές περιοχές στη χώρα μας είναι λιγότερες από τις ορεινές. Είναι επίπεδες. Συνήθως έχουν εύφορη γη. Στις πεδιάδες συναντάμε πολλά φυτά όπως ελιές, πορτοκαλιές, αγριαχλαδιές, σιτάρια, βαμβάκια.

Υπάρχουν όμως και τόποι που έχουν ποτάμια, λίμνες και θάλασσα. Οι τόποι κοντά στη θάλασσα λέγονται παραθαλάσσιοι.

Οι διαφορετικοί τόποι δίνουν μια ξεχωριστή ομορφιά στη χώρα μας, δημιουργούν έναν τόπο με χίλια πρόσωπα!

Η χώρα μας έχει ορεινούς, πεδινούς και παραθαλάσσιους τόπους. Άραγε, πώς να ζουν οι άνθρωποι σε καθέναν απ' αυτούς τους τόπους;

1

Παρατηρούμε την εικόνα: Ποιους τόπους αναγνωρίζουμε;

2

- ✓ Κάνουμε κλήρωση και σε κάθε ομάδα τυχαίνει ένας από τους τόπους της παραπάνω εικόνας. Εκεί θα «χτίσουμε» έναν οικισμό.
- ✓ Συζητάμε, καταγράφουμε στο σημειωματάριό μας και προτείνουμε τι θα «χτίσουμε» (πόλη ή χωριό), πώς θα είναι τα σπίτια, πώς θα ζουν οι κάτοικοι εκεί κ.ά.

3

Συγκρίνουμε τους οικισμούς που «έχτισαν» οι ομάδες της τάξης. Βρίσκουμε σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν οι πέντε οικισμοί.

4 Σ' έναν τόπο όπως αυτοί που μελετήσαμε έχει χτιστεί το χωριό ή η πόλη όπου κατοικούμε. Ελάτε να φτιάξουμε την «ταυτότητά του».

Η «ταυτότητα» του χωριού ή της πόλης όπου κατοικούμε

Πόλη ☐ Χωριό ☐

Όνομα .....

Κοντά στη θάλασσα ☐ Σε νησί ☐

Κοντά σε λίμνη ☐ Κοντά σε ποτάμι ☐

Σε βουνό ☐

Σε πεδιάδα ☐

Ζώα .....

Φυτά .....

Πώς είναι χτισμένα τα σπίτια;

.....

Ποιες είναι οι ασχολίες των κατοίκων;

.....

5 Σε τι είδους τόπο θα θέλαμε να ζούμε; Δικαιολογούμε την άποψή μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι άνθρωποι χτίσαμε χωριά και πόλεις σε διάφορους τόπους.

Στους πεδινούς τόπους οι άνθρωποι καλλιεργούν τη γη, κατασκευάζουν μεγάλους δρόμους και είναι εύκολο να επικοινωνούν με ανθρώπους σε άλλους οικισμούς και να μεταφέρουν τα προϊόντα τους. Επίσης, στις πεδινές πόλεις υπάρχουν πολλές βιομηχανίες και εμπορικές επιχειρήσεις, όπου οι κάτοικοι βρίσκουν πιο εύκολα δουλειά.

Στους παραθαλάσσιους τόπους και στα νησιά οι κάτοικοι ψαρεύουν, ασχολούνται με το εμπόριο και τον τουρισμό.

Στους ορεινούς τόπους παλιότερα υπήρχαν πολλοί οικισμοί. Από παλιά μέχρι και σήμερα οι άνθρωποι που ζουν στις ορεινές περιοχές ασχολούνται κυρίως με την κτηνοτροφία.

Η Ειρήνη μένει σε έναν ορεινό τόπο. Ο πατέρας της έχει το καφενείο του χωριού. Παλιότερα, για να επισκεφθεί κανείς το χωριό τους, χρειαζόταν να ταξιδέψει 5 ώρες, γιατί ο δρόμος ήταν στενός και είχε απότομες στροφές. Τώρα που κατασκευάστηκε σήραγγα μέσα από το βουνό, φτάνει γρήγορα και άνετα.

- *Η σήραγγα άλλαξε τη ζωή της Ειρήνης και της οικογένειάς της; Με ποιον τρόπο;*
- *Μήπως δημιούργησε και προβλήματα στο περιβάλλον του ορεινού τόπου; Ποια να είναι αυτά, άραγε;*

1

- ✓ Κοιτάζοντας από το παράθυρο της τάξης μας ή βγαίνοντας στην αυλή του σχολείου, παρατηρούμε ό,τι υπάρχει γύρω μας. Ας συζητήσουμε: ποια απ' όλα αυτά έφτιαξε η φύση και ποια είναι φτιαγμένα από τους ανθρώπους;
- ✓ Τα ονομάζουμε και τα ταξινομούμε σε δύο ομάδες στον παρακάτω πίνακα.

Δημιουργήματα της φύσης	*Έργα του ανθρώπου*
.....	.....
.....	.....
.....	.....

2

Με το μαγικό τρενάκι πετάμε στον αέρα

- ✓ Ανεβαίνουμε τώρα στο τρενάκι μας και κάνουμε τον γύρο της πόλης ή του χωριού μας. Συζητάμε για τα δημιουργήματα της φύσης και για τα έργα του ανθρώπου.
- ✓ Τα ονομάζουμε και συμπληρώνουμε τις δύο ομάδες του παραπάνω πίνακα.

Σπήλαιο του Διρού: ένα δημιούργημα της φύσης

3 ✓ Με το τρενάκι μας ταξιδεύουμε τώρα λίγο πιο έξω από την πόλη ή το χωριό μας. Συζητάμε τι υπάρχει κι εκεί.

4

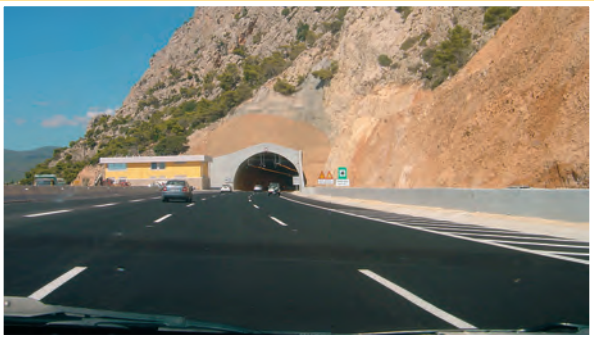

Δόθηκε στην κυκλοφορία ο νέος δρόμος που θα συνδέει την Ομορφούπολη με την πρωτεύουσα μέσω σήραγγας.

Αυξήθηκαν οι επισκέπτες στο ορεινό καταφύγιο του τόπου μας.

Ολοκληρώθηκαν τα έργα για το νέο λιμάνι του νησιού μας.

Η απόφαση για την ανέγερση του εργοστασίου σοκολατοποιίας προβληματίζει.

Οι κάτοικοι της Ομορφούπολης διαμαρτυρήθηκαν έντονα για την κατασκευή του μεγάλου ξενοδοχείου στην παραλία της πόλης τους.

Παρατηρούμε τις εικόνες και διαβάζουμε τα κείμενα. Επιλέγουμε ένα θέμα, συζητάμε και γράφουμε:

✓ Τι να υπήρχε, άραγε, πριν στον τόπο αυτό;

.....

.....

✓ Για ποιο λόγο έγινε αυτό το έργο;

.....

.....

✓ Πότε το χρησιμοποιούν οι άνθρωποι;

.....

.....

✓ Μήπως δημιουργεί προβλήματα στον άνθρωπο ή και στη φύση;

.....

.....

✓ Υπάρχει στον τόπο μας κάποιο έργο σαν αυτά που διαβάσαμε στις καρτέλες;

.....

.....

Αξίζει να διαβάσουμε

Ό,τι βλέπουμε γύρω μας έχει δημιουργηθεί από τη φύση και από τον άνθρωπο.

Δημιουργήματα της φύσης είναι, για παράδειγμα, τα σπήλαια, οι θάλασσες, ... **(Ποια άλλα;)**

Κάποια είναι σπάνια και γι' αυτό έχουν μεγάλη αξία.

Στο φυσικό περιβάλλον οι άνθρωποι κατασκευάζουμε έργα για να μπορούμε να ικανοποιούμε τις ανάγκες μας και να κάνουμε τη ζωή μας ευκολότερη. Γι' αυτό χτίζουμε οικισμούς, ανοίγουμε ..... για να μπορούμε να πηγαίνουμε ακόμη και στους πιο μακρινούς τόπους. Φτιάχνουμε ..... για να ταξιδεύουμε με μεγάλα πλοία. Ανοίγουμε ..... στα βουνά ή κάτω από τη θάλασσα για να μετακινούμαστε πιο γρήγορα, κατασκευάζουμε γέφυρες σε ποτάμια και θάλασσες.

Όμως, δε ζούμε μόνοι μας στη φύση. Μαζί μας ζουν τα ζώα και τα φυτά. Γι' αυτό, σε κάθε έργο που κάνουμε φροντίζουμε να προστατεύουμε όσο γίνεται περισσότερο τη ζωή, την τροφή και τον χώρο τους.

Κεφάλαιο 4 *Ενδιαφερόμαστε για το περιβάλλον*

- *Ποια προβλήματα δημιουργούμε στο περιβάλλον;*
- *Πώς φροντίζουμε το περιβάλλον που ζούμε;*

1

Μάριος Πράσινος, «Δάσος»

✓ Συζητάμε στην τάξη γιατί ο Ορφέας προσέχει πού πατάει.

2

Διαβάζουμε τα κείμενα στις καρτέλες. Επιλέγουμε ένα θέμα, ερευνούμε και ανακοινώνουμε τις προτάσεις μας στην τάξη.

Α

- Πώς μπορούμε, εμείς τα παιδιά, να προστατέψουμε το δάσος;
- Τι κάνουν οι μεγάλοι όταν ένα δάσος έχει καεί;
- Πώς θα μπορούσε η γειτονιά μας και το σχολείο μας να έχει περισσότερο πράσινο;

ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΓΝΩΜΗ

Το νερό είναι απαραίτητο αλλά είναι λιγοστό!

Το νερό μάς είναι απαραίτητο αλλά είναι λιγοστό!

Β

Πώς μπορούμε να κάνουμε οικονομία στο νερό που χρησιμοποιούμε;

- Στο σπίτι μας
- Στο σχολείο μας
- Στον κήπο μας

Κάδος ανακύκλωσης

Γ

- Τι μπορούμε να κάνουμε εμείς τα παιδιά για να υπάρχουν λιγότερα σκουπίδια;
- Έχουμε ακούσει τη λέξη ανακύκλωση; Τι να σημαίνει άραγε; Ας ψάξουμε και στο λεξικό της τάξης μας.
- Από ποια υλικά είναι τα σκουπίδια που ρίχνουμε στους κάδους ανακύκλωσης;

Δ

- Πώς μπορεί να γίνει η ατμόσφαιρα στις πόλεις πιο καθαρή;
- Τι μπορούμε να προτείνουμε εμείς;
- Ας περιγράψουμε κάποιες καθημερινές διαδρομές που κάνουμε, οι γονείς μας κι εμείς, με το αυτοκίνητο. Θα μπορούσαμε να τις κάνουμε αλλιώς; Πώς;

Ε

- Γράφουμε στο σημειωματάριό μας τους ήχους που ακούμε καθημερινά.
- Ποιοι ήχοι μάς αρέσουν;
- Ποιοι ήχοι μάς ενοχλούν;
- Τι μπορούμε να κάνουμε γι' αυτό;

Ποδηλατοδρόμιο στο Γαλάτσι

3

νερό

δάσος

ρύπανση του αέρα

ηχορύπανση

σκουπίδια

- ✓ Ανακαλύπτουμε με ποια από τις παραπάνω λέξεις ταιριάζει το θέμα που ερευνήσαμε στην προηγούμενη δραστηριότητα.
- ✓ Συζητάμε και δείχνουμε με βελάκια με ποιες άλλες από τις διπλανές λέξεις συνδέεται το θέμα μας.

Ανακοινώνουμε στην τάξη τις σχέσεις που βρήκαμε.

Αξίζει να διαβάσουμε

Εδώ και πολλά χρόνια οι άνθρωποι κατασκευάζουμε χρήσιμα έργα, αλλά ταυτόχρονα προκαλούμε προβλήματα στο περιβάλλον που ζούμε: στη γειτονιά μας, στη χώρα μας, σ' ολόκληρη τη γη.

Τέτοια προβλήματα είναι η καταστροφή των δασών, η υπερβολική κατανάλωση καθαρού νερού με αποτέλεσμα να υπάρχει έλλειψη, η ρύπανση του αέρα και της θάλασσας, οι δυνατοί θόρυβοι, τα σκουπίδια, που γίνονται όλο και περισσότερα.

Γι' αυτό όλοι μαζί ενδιαφερόμαστε, ερευνούμε, βρίσκουμε και προτείνουμε τρόπους για να προστατεύσουμε το περιβάλλον. Οι κυβερνήσεις ψηφίζουν νόμους για την προστασία του και μερικοί άνθρωποι οργανώνονται σε συλλόγους για το περιβάλλον. Όμως, κι εμείς οι μικροί φροντίζουμε το περιβάλλον με απλές καθημερινές συνήθειες. Για παράδειγμα, δε σπαταλάμε το νερό, ...
.....**(Άλλο;)**

Ας δράσουμε λοιπόν! Αγαπάμε το περιβάλλον και νοιαζόμαστε γι' αυτό, επειδή είναι το σπίτι μας.

4

- Τι είναι ο χάρτης;
- Πώς κατασκευάζουμε έναν χάρτη;

1 Πού μπορεί να είναι ο σκύλος του Ορφέα; Κάνουμε υποθέσεις, φανταζόμαστε.

Το πάρκο, όπως το βλέπουμε μπαίνοντας

2 Ο Ορφέας ανεβαίνει στην τσουλήθρα. Πώς βλέπει τώρα το πάρκο; Φαίνεται ο σκύλος του;

Η εικόνα του πάρκου από την τσουλήθρα

3

α) Με τη βοήθεια των παιδιών που ήταν στο τρενάκι ο Ορφέας βρήκε τελικά τον σκύλο του.

✓ Γιατί στις προηγούμενες εικόνες δε φαίνεται ο σκύλος του Ορφέα; Κάνουμε υποθέσεις, φανταζόμαστε.

Να ο σκύλος σου, Ορφέα. Από εδώ ψηλά φαίνεται τόσο δα μικρός... σαν σημαδάκι!

Να πώς βλέπουν τα παιδιά το πάρκο από πολύ ψηλά

β) Πού είναι ο μύλος; Πού είναι τα δέντρα; Πού είναι η τσουλήθρα; Πού είναι το σπιτάκι του φύλακα;

✓ Κυκλώνουμε τα σχήματά τους στην παραπάνω εικόνα.

4

Φανταζόμαστε ότι πετάμε με το μαγικό τρενάκι πολύ ψηλά, ακριβώς πάνω απ' το σχολείο μας. Πώς θα το βλέπαμε;

✓ Το περιγράφουμε και μετά το ζωγραφίζουμε.

5

✓ Τοποθετούμε στον προβολέα διαφανειών διάφορα αντικείμενα (π.χ. κασετίνα, κιμωλία, γόμα, μολύβι, κλειδιά, κέρματα) και τα προβάλλουμε. Τι παρατηρούμε;

6

α) Τοποθετούμε ένα βιβλίο στο θρανίο και το κοιτάμε από τρεις διαφορετικές θέσεις:

Πρώτα έχοντας το πρόσωπό μας στο ίδιο ύψος με το θρανίο.

Μετά από τη θέση που καθόμαστε.

Τέλος, στεκόμαστε ακριβώς από πάνω του.

β) Το τοποθετούμε σε ένα φύλλο χαρτί και σχεδιάζουμε το περίγραμμά του.

7

Το παιχνίδι του «κρυμμένου θησαυρού»

- ✓ Κάθε ομάδα κρύβει ένα αντικείμενο στην τάξη ή στην αυλή. Φτιάχνει τον χάρτη του «κρυμμένου θησαυρού». Στο πίσω μέρος τού χάρτη περιγράφει τον θησαυρό.
- ✓ Ανταλλάσσουμε τους χάρτες μας και ψάχνουμε τον θησαυρό.

8

Ο Ορφέας σχεδίασε τη γειτονιά του και το σπίτι του.

- ✓ Παρατηρούμε και συζητάμε τις πληροφορίες που μας δίνει η εικόνα.
- ✓ Ζωγραφίζουμε στον πίνακα της τάξης τη γειτονιά με το σχολείο μας.

9

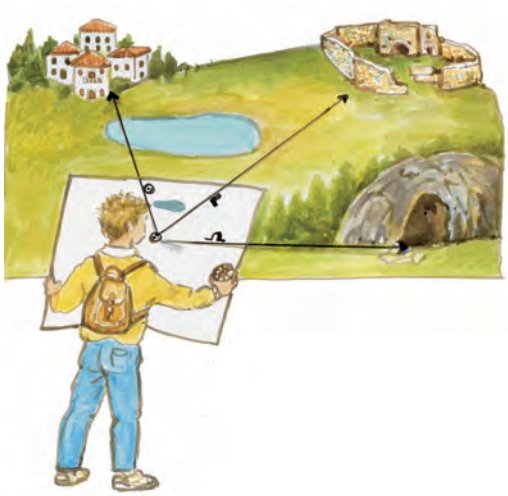

Ο Ορφέας βρίσκεται μπροστά στον τόπο που δείχνει ο χάρτης του.

- ✓ Παρατηρούμε τον χάρτη και συζητάμε τι μας δείχνει γι' αυτόν τον τόπο.
- ✓ Φτιάχνουμε το υπόμνημα.

Υπόμνημα

.....

.....

.....

.....

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι χάρτες παρουσιάζουν το σχήμα ενός τόπου όπως φαίνεται από ψηλά αλλά πολύ μικρότερο από ό,τι είναι στην πραγματικότητα.

Σε έναν χάρτη μπορούμε να αναζητήσουμε έναν δρόμο, μια λίμνη, ένα βουνό και πολλές άλλες πληροφορίες. Έτσι βρίσκουμε πολλά στοιχεία για έναν τόπο χωρίς να ταξιδέψουμε σ' αυτόν. Αλλά και όταν ταξιδεύουμε, χρησιμοποιούμε τον χάρτη για να προσανατολιστούμε.

Για να σχεδιάσουμε έναν χάρτη, έχουμε αποφασίσει να χρησιμοποιούμε διαφορετικά χρώματα και σχέδια, όπως, για παράδειγμα, καφέ χρώμα για τα βουνά και μια κουκκίδα για τις πόλεις. Στο κάτω μέρος του χάρτη, ή σε κάποια πλευρά του, υπάρχει ένας πίνακας για να καταλαβαίνουμε σε τι αντιστοιχεί το κάθε χρώμα ή σχέδιο. Ο πίνακας αυτός είναι το υπόμνημα του χάρτη.

5, 6*, 7

Πώς θα ζωγραφίζαμε σ' έναν χάρτη τα βουνά, τις πεδιάδες, τα ποτάμια, τις λίμνες;

1

Πώς είναι	Πώς το ζωγράφισε η εικονογράφος	Πώς το βλέπουμε σ' έναν χάρτη
Ταΰγετος		
Λίμνη Καϊάφα		
Πηνειός		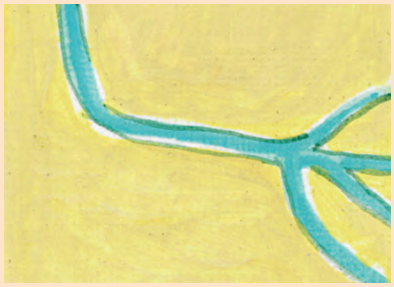

«Όλες οι λέξεις της μεσαίας στήλης, όπως πρόποδες, όχθη, εκβολές, είναι γεωγραφικοί όροι».

- ✓ Παρατηρούμε οριζόντια τις εικόνες (δηλαδή τη μία δίπλα στην άλλη) και συζητάμε στην τάξη μας τους γεωγραφικούς όρους που βλέπουμε για πρώτη φορά.
- ✓ Αναζητούμε στο λεξικό της τάξης μας τη σημασία των γεωγραφικών όρων: *βουνό, πρόποδες, πλαγιά, κορυφή, λίμνη, πεδιάδα, ποτάμι, όχθες, εκβολές.*

2 Με τη βοήθεια του δασκάλου μας αναζητούμε και βρίσκουμε στον χάρτη της τάξης μας το βουνό, τη λίμνη και το ποτάμι που βλέπουμε στις φωτογραφίες της πρώτης στήλης του πίνακα.

3 Στον χάρτη της τάξης βρίσκουμε βουνά, πεδιάδες, λίμνες, ποτάμια της Ελλάδας.

4

- ✓ Συζητάμε τι απ' όλα αυτά υπάρχει στον τόπο μας.
- ✓ Τα ονομάζουμε και τα γράφουμε στο σημειωματάριό μας.
- ✓ Πηγαίνουμε στον χάρτη της τάξης και τα βρίσκουμε.

5

«οροσειρά, οροπέδιο, λεκανοπέδιο… »
Τι να σημαίνουν, άραγε, αυτές οι λέξεις;

➜ Προσπαθούμε να απαντήσουμε στο ερώτημα του Ορφέα.

Αξίζει να διαβάσουμε

Αν παρατηρήσουμε τον χάρτη της τάξης μας, θα δούμε ότι τα βουνά τα συμβολίζουμε με καφέ χρώμα και τα ονομάζουμε αλλιώς και όρη. Πολλά όρη στη σειρά αποτελούν μια οροσειρά. Τα χαμηλότερα βουνά είναι οι λόφοι και συνήθως τα ονόματά τους δεν τα βρίσκουμε στον χάρτη.

Η πεδιάδα είναι ένα μεγάλο κομμάτι στεριάς χωρίς λόφους και βουνά. Στον χάρτη τη συμβολίζουμε με πράσινο χρώμα. Στην πεδιάδα μπορούμε να συναντήσουμε ένα ποτάμι. Μικρότερα ποτάμια που ενώνονται με αυτό είναι οι παραπόταμοί του. Το ποτάμι έχει τις πηγές του σε βουνό ή σε κάποια λίμνη, διασχίζει πεδιάδες και χύνεται στη θάλασσα. Εκεί είναι οι εκβολές του. Στον χάρτη το συμβολίζουμε με μια μπλε γραμμή.

Πώς θα ζωγραφίζαμε σ' έναν χάρτη τη θάλασσα, τα νησιά, τα ακρωτήρια, τους κόλπους;

1

Πώς είναι	Πώς το ζωγράφισε η εικονογράφος	Πώς το βλέπουμε σ' έναν χάρτη
Χερσόνησος Αργολίδας		
Νησί και κόλπος		
Πορθμός Ευρίπου		

- ✓ Παρατηρούμε οριζόντια τις εικόνες και συζητούμε στην τάξη μας τους γεωγραφικούς όρους που βλέπουμε για πρώτη φορά.
- ✓ Αναζητούμε στο λεξικό της τάξης μας τη σημασία των γεωγραφικών όρων: *χερσόνησος, ακρωτήριο, νησί, κόλπος, πορθμός.*

2

Ακρωτήριο Τηγάνι, Νομός Λακωνίας

α) Στον χάρτη της τάξης βρίσκουμε χερσονήσους, ακρωτήρια, νησιά, κόλπους και πορθμούς της Ελλάδας.

β) Έχουμε επισκεφτεί κάποιο από αυτά;

3

- ✓ Συζητάμε ποια απ' όλα αυτά υπάρχουν στον τόπο μας.
- ✓ Τα ονομάζουμε και τα καταγράφουμε στο σημειωματάριό μας.
- ✓ Πηγαίνουμε στον χάρτη της τάξης και τα βρίσκουμε.

4

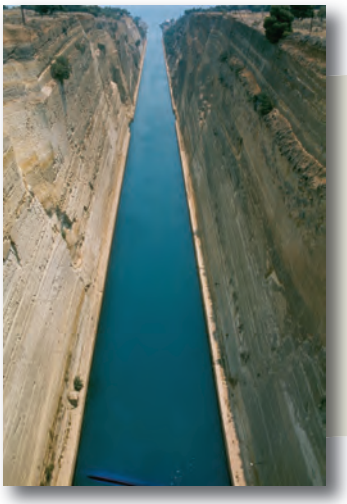

Διώρυγα της Κορίνθου

Η **διώρυγα** της Κορίνθου πριν από πολλά χρόνια ήταν **ισθμός**, δηλαδή ένα στενό κομμάτι στεριάς που χώριζε δύο θάλασσες.

➜ Προσπαθούμε να απαντήσουμε στο ερώτημα του Ορφέα.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στο μέρος που η στεριά βρέχεται από τη θάλασσα δημιουργούνται διάφορα σχήματα.

Ένα μεγάλο κομμάτι της στεριάς που μπαίνει μέσα στη θάλασσα και βρέχεται από τα υπόλοιπα τρία μέρη λέγεται χερσόνησος. Η άκρη της χερσονήσου είναι το ακρωτήριο.

Αντίθετα, όταν ένα μέρος της θάλασσας εισχωρεί στη στεριά, ο σχηματισμός που δημιουργείται ονομάζεται κόλπος. Νησί είναι ένα μικρό ή μεγάλο κομμάτι στεριάς που βρέχεται γύρω γύρω από θάλασσα. Η Ελλάδα έχει πολλά νησιά.

«Η Ίος, η Σίκινος, η Σέριφος, η Μήλος
Κάθε λέξη κι από 'να χελιδόνι
Για να σου φέρνει την άνοιξη μέσα στο θέρος…»

Οδυσσέας Ελύτης, Το Άξιον Εστί

9, 10

Ανασκόπηση

1 Αξίζει να διαβάσουμε... και να συμπληρώσουμε

Στην Ελλάδα συναντάμε ορεινούς, πεδινούς, παραθαλάσσιους και νησιωτικούς τόπους. **Εμείς σε τι τόπο κατοικούμε;**

Σ' αυτό το φυσικό περιβάλλον χτίσαμε πόλεις, χωριά και κάναμε αλλαγές, με σκοπό να γίνει η ζωή μας καλύτερη. **Πώς αλλάζουμε το φυσικό περιβάλλον;**

Όμως, εδώ και χρόνια προκαλούμε προβλήματα στο περιβάλλον όπου ζούμε: τα δέντρα και το νερό λιγοστεύουν, τα σκουπίδια γίνονται περισσότερα. **Ποια άλλα προβλήματα προκαλούμε στο περιβάλλον; Στον δικό μας τόπο υπάρχουν παρόμοια προβλήματα;**

Κάθε τόπος παρουσιάζεται με λεπτομέρειες στους χάρτες. Έτσι τον γνωρίζουμε καλύτερα. Οι χάρτες δείχνουν με σύμβολα τους γεωγραφικούς όρους, δηλαδή τα βουνά, τις πεδιάδες, τις χερσονήσους, τα ακρωτήρια και άλλα. **Ποιους άλλους γεωγραφικούς όρους γνωρίζουμε;**

2 Βασικό λεξιλόγιο

ορεινός, πεδινός, παραθαλάσσιος, χάρτης, υπόμνημα, όρος-όρη, ποτάμι, πηγές, λίμνη, πεδιάδα, νησί, κόλπος, χερσόνησος, ακρωτήρι, ισθμός, διώρυγα, πορθμός

3

Πηγαίνουμε στη **«ζωγραφιά από λέξεις»** και συμπληρώνουμε.

4 Πώς φτάσαμε ως εδώ;

Τι μας άρεσε;

Τι μας δυσκόλεψε;

Τι άλλο θα θέλαμε να μελετήσουμε;

Δραστηριότητες της Ανασκόπησης

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

κυκλοφορούμε
ή ταξιδεύουμε με ασφάλεια

με

τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς

που διακρίνονται σε μέσα

του αέρα

όπως

.....
.....
.....
.....

της θάλασσας

όπως

.....
.....
.....
.....

της στεριάς

όπως

.....
.....
.....
.....

- *Πώς ταξιδεύουμε σε πόλεις και χωριά της Ελλάδας;*
- *Πώς μεταφέρονται τα προϊόντα από τα χωράφια και τα εργοστάσια στα καταστήματα;*

1

Παρατηρούμε τις εικόνες:

- ✓ Πώς μετακινούνταν οι άνθρωποι παλιά και πώς μετακινούνται σήμερα σε στεριά, θάλασσα και αέρα;
- ✓ Πώς μετέφεραν τα προϊόντα τους οι άνθρωποι παλιά και πώς τα μεταφέρουν σήμερα;

Γράφουμε τις απόψεις μας στο σημειωματάριό μας και τις συζητάμε στην τάξη.

2

Ονομάζουμε και καταγράφουμε σε δύο ομάδες τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς άλλοτε και σήμερα.

Άλλοτε	*Σήμερα*
.....	.....
.....	.....
.....	.....

3

α) Ποια μέσα συγκοινωνίας μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε εμείς και οι γονείς μας για να πάμε σε κοντινές και μακρινές αποστάσεις;

Συμπληρώνουμε τον πίνακα.

Κοντινές αποστάσεις	*Μακρινές αποστάσεις*
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

β) Ποιο μεταφορικό μέσο μπορούμε να οδηγήσουμε, εμείς τα παιδιά, και πού πηγαίνουμε μ' αυτό;

4

Ζωγραφίζουμε ή περιγράφουμε ένα μέσο μεταφοράς που θα χρησιμοποιούν, ίσως, οι άνθρωποι στο μέλλον.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι άνθρωποι μετακινούμαστε από τον έναν τόπο στον άλλο με τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφέρουμε τα προϊόντα μας με τα μέσα μεταφοράς. Τα μέσα αυτά κινούνται στη στεριά, στη θάλασσα και στον αέρα και είναι διαφόρων ειδών. Έχουμε, δηλαδή, πολλά και διαφορετικά είδη τρένων, τροχοφόρων, πλοίων και αεροπλάνων.

Οι άνθρωποι προσπαθούν συνεχώς να βελτιώνουν τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς και να κατασκευάζουν νέα, για να ταξιδεύουν και να μεταφέρουν τα προϊόντα τους πιο γρήγορα, πιο μακριά και με μεγαλύτερη ασφάλεια.

- *Ποιες ανάγκες εξυπηρετούν τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς;*
- *Ποια προβλήματα δημιουργούν;*

1

Ζούμε στη Θεσσαλονίκη και θέλουμε να επισκεφτούμε τους συγγενείς μας στην Αθήνα. Πώς είναι προτιμότερο να ταξιδέψουμε;

Ποιο μέσο συγκοινωνίας θα προτείναμε στον Ορφέα και για ποιους λόγους;

2

Επιλέγουμε και μελετάμε μία από τις παρακάτω ομάδες μέσων συγκοινωνίας και μεταφοράς και καταγράφουμε τις απόψεις μας στο σημειωματάριό μας.

- ✓ Για ποιους λόγους τα χρειαζόμαστε;
- ✓ Πόσο συχνά τα χρησιμοποιούμε;
- ✓ Δημιουργούν προβλήματα; Ποια;

Α μοτοσικλέτες, ποδήλατα

Β επιβατικά πλοία, ταχύπλοα, κρουαζιερόπλοια

Γ φορτηγά πλοία, φορτηγά αυτοκίνητα, εμπορικά τρένα

Δ λεωφορεία, τραμ, μετρό, τρόλεϊ, ταξί, αυτοκίνητα

Ε αεροπλάνα, ελικόπτερα

Ανακοινώνουμε στην τάξη.

3

Επιλέγουμε έναν κεντρικό δρόμο στον τόπο που ζούμε. Συζητάμε και γράφουμε στο σημειωματάριό μας:

- ✓ Τι είδους οχήματα κυκλοφορούν πιο συχνά;
- ✓ Ποιες ώρες της ημέρας είναι περισσότερη η κίνηση και γιατί;
- ✓ Ποια προβλήματα δημιουργούνται (στο περιβάλλον, στους ανθρώπους);
- ✓ Ποιες είναι οι λύσεις που προτείνουμε;

Ανακοινώνουμε στην τάξη.

4 **Ας παίξουμε**

Οργανώνουμε μια τηλεοπτική συζήτηση με θέμα:

«Ποιο μέσο συγκοινωνίας είναι καταλληλότερο για τις μετακινήσεις μας στην πόλη ή στο χωριό»

α) Κάθε ομάδα επιλέγει να ανήκει σε μία από τις παρακάτω κατηγορίες:

οδηγοί αυτοκινήτων ιδιωτικής χρήσης (Ι.Χ.)

μοτοσικλετιστές

οδηγοί λεωφορείων ή τρόλεϊ

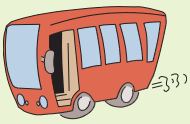

οδηγοί ταξί

ποδηλάτες

άνθρωποι που δε χρησιμοποιούν κάποιο μέσο συγκοινωνίας, αλλά προτιμούν το περπάτημα

β) ✓ Συζητάμε στην ομάδα μας.
✓ Γράφουμε τα επιχειρήματά μας στο σημειωματάριό μας.
✓ Στέλνουμε τον εκπρόσωπό μας στη συζήτηση που θα γίνει.

γ) Ένας μαθητής ορίζεται ως ο δημοσιογράφος που θα συντονίσει τη συζήτηση.

Αξίζει να διαβάσουμε

Τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς είναι απαραίτητα, γιατί κάνουν τη ζωή μας πιο εύκολη.

Δημιουργούν, ωστόσο, και σοβαρά προβλήματα. Πολλές φορές γίνονται ατυχήματα, είτε επειδή οι άνθρωποι είναι απρόσεκτοι είτε επειδή δεν ακολουθούν τους κανόνες ασφάλειας στις μετακινήσεις τους. Επίσης, τα περισσότερα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς ρυπαίνουν τον αέρα με καυσαέρια και τη θάλασσα με πετρέλαιο ή με λάδια. Στις μεγάλες πόλεις, επειδή υπάρχουν πολλά αυτοκίνητα, η κίνηση στους δρόμους γίνεται με δυσκολία, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σοβαρά κυκλοφοριακά προβλήματα.

Όλοι όσοι ζούμε στις πόλεις μπορούμε να βοηθήσουμε να καλυτερέψει η ζωή μας. Ο καθένας από μας στις καθημερινές του μετακινήσεις καλό θα είναι να χρησιμοποιεί λιγότερο το αυτοκίνητό του και περισσότερο τα μέσα συγκοινωνίας.

Ο οδηγός του αυτοκινήτου πέρασε τη διασταύρωση και παρέσυρε τον ποδηλάτη που περνούσε από εκεί με το ποδήλατό του. Ευτυχώς κανείς δεν έπαθε τίποτα σοβαρό. Κάποιοι περαστικοί είπαν πως έφταιγε ο οδηγός του αυτοκινήτου. ❄ *Τι δεν πρόσεξε ο οδηγός;*

1 Σήματα οδικής κυκλοφορίας

1. Απαγορεύεται η αριστερή στροφή

2. Χώρος όπου επιτρέπεται η στάθμευση

3. Αδιέξοδο

4. Μονόδρομος

5. Επικίνδυνη στένωση οδοστρώματος

6. Κίνδυνος λόγω συχνής διέλευσης παιδιών

7. Απαγορεύεται η στάθμευση

8. Υποχρεωτική διακοπή πορείας

9. Απαγορεύεται η είσοδος στους πεζούς

10. Απαγορεύεται η δεξιά στροφή

11. Οδός αποκλειστικής διέλευσης ποδηλάτων (απαγορεύονται άλλα οχήματα)

12. Μέγιστη ταχύτητα

13. Οδός αποκλειστικής διέλευσης πεζών (πεζόδρομος, απαγορεύονται τα τροχοφόρα)

14. Απαγορεύεται η είσοδος στα ποδήλατα

15. Απαγορεύεται η είσοδος σε όλα τα οχήματα

Εικόνα 1

Διαβάζουμε και συζητάμε όσα μας «λένε» τα σήματα οδικής κυκλοφορίας.

2

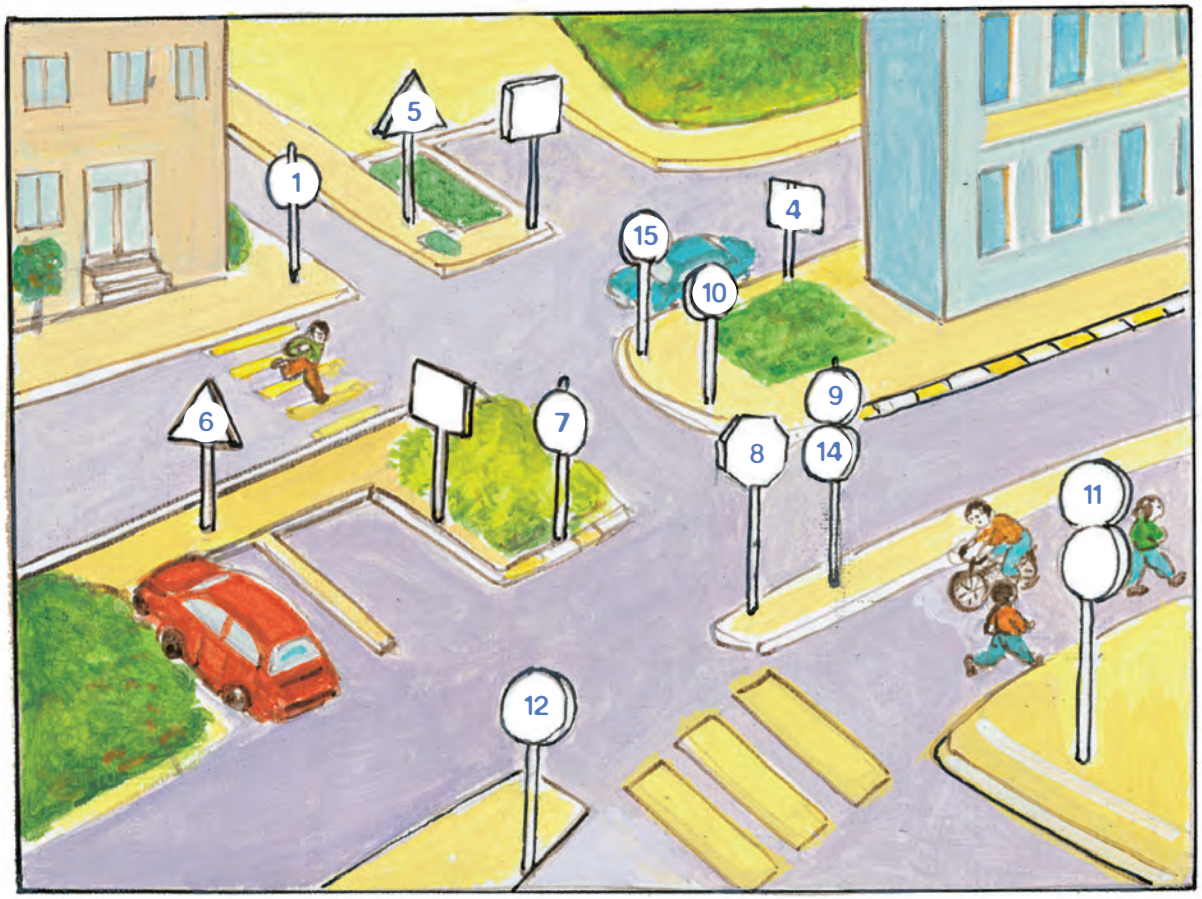

Εικόνα 2

✓ Ποια σήματα της **εικόνας 1** μπορούμε να τοποθετήσουμε στις κενές ταμπέλες της **εικόνας 2;** Γράφουμε τους αντίστοιχους αριθμούς.

3

✓ Σε τι μας βοηθάει η Σχολική Τροχονόμος;

4

Παρατηρούμε την κίνηση των τροχοφόρων σ' έναν δρόμο κοντά στο σχολείο μας.

α) Θα χρειαστούμε: ένα μολύβι, ένα ρολόι και το βιβλίο μας.

✓ Εργαζόμαστε έξω από την τάξη.

✓ Επιλέγουμε και πηγαίνουμε σε έναν δρόμο κοντά στο σχολείο.

✓ Μελετάμε και γράφουμε στον παρακάτω πίνακα την κίνηση των τροχοφόρων.

✓ Με βάση τον αριθμό των οχημάτων που πέρασαν, χαρακτηρίζουμε τον δρόμο: μεγάλης, μέτριας, ή μικρής κυκλοφορίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ

Όνομα του δρόμου: .....

Ημερομηνία: .....

Χρόνος παρατήρησης: .....λεπτά

Είδος τροχοφόρου	Αριθμός των τροχοφόρων που πέρασαν
Ποδήλατο	
Μοτοσικλέτα	
Αυτοκίνητο με έναν επιβάτη	
Αυτοκίνητο με περισσότερους επιβάτες	
Φορτηγό	
Λεωφορείο	
Άλλο όχημα	
ΣΥΝΟΛΟ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΠΟΥ ΠΕΡΑΣΑΝ	

Παρουσιάζουμε την έρευνά μας στην τάξη.

β) Αν ο δρόμος που παρατηρήσαμε είναι μεγάλης ή μέτριας κυκλοφορίας, τι αλλαγές προτείνουμε να γίνουν σ' αυτόν για να κυκλοφορούμε με μεγαλύτερη ασφάλεια;

Ανακοινώνουμε στην τάξη τις προτάσεις μας.

5

Πολλοί άνθρωποι δυσκολεύονται να μετακινηθούν στους δρόμους (ηλικιωμένοι, άτομα με κινητικά προβλήματα, άνθρωποι με προβλήματα στην όραση…).

✓ Συζητάμε στις ομάδες μας πώς θα μπορούσαν να κυκλοφορούν με περισσότερη ασφάλεια όσοι δυσκολεύονται στις μετακινήσεις.

Ανακοινώνουμε τις προτάσεις μας στην τάξη.

Αξίζει να διαβάσουμε

Όπου και αν ζούμε, γύρω μας κυκλοφορούν οχήματα. Για να κυκλοφορούμε με ασφάλεια, ακολουθούμε κάποιους κανόνες. Για παράδειγμα, σταματάμε όταν το φανάρι δείχνει κόκκινο. Και οι οδηγοί επίσης είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν κανόνες. Για παράδειγμα, δεν παραβιάζουν τα σήματα της οδικής κυκλοφορίας.

Ανασκόπηση

1 Αξίζει να διαβάσουμε... και να συμπληρώσουμε

Τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς είναι απαραίτητα στη ζωή μας, γιατί ικανοποιούν βασικές μας ανάγκες, όπως να πηγαίνουμε στη δουλειά μας, να ταξιδεύουμε, να μεταφέρουμε τα προϊόντα μας πιο γρήγορα, πιο μακριά και με μεγαλύτερη ασφάλεια.

Από παλιά μέχρι σήμερα οι άνθρωποι χρησιμοποιούμε τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς, τα βελτιώνουμε και δημιουργούμε άλλα, πιο σύγχρονα. Ανάλογα με τον τόπο που θέλουμε να πάμε, χρησιμοποιούμε το μέσο που μας εξυπηρετεί καλύτερα.

Έτσι έχουμε μέσα μεταφοράς που ταξιδεύουν:

- στη στεριά, όπως .....**Ποια είναι;**
- στη θάλασσα, όπως .....**Ποια είναι;**
- στον αέρα, όπως .....**Ποια είναι;**

Για να κυκλοφορούμε με ασφάλεια, προσέχουμε τα σήματα που υπάρχουν στους δρόμους και ακολουθούμε τους κανόνες του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας.

Τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς, παρόλο που μας προσφέρουν πολλά, μας δημιουργούν ωστόσο και προβλήματα.....**Ποια προβλήματα δημιουργούν;**

Κάποια από τα προβλήματα αυτά μπορούν να λυθούν. .....**Πώς;**

Έτσι θα μπορούμε όλοι μας να κυκλοφορούμε με άνεση και ασφάλεια!

2 Βασικό λεξιλόγιο

μέσα συγκοινωνίας, μέσα μεταφοράς, τροχοφόρα, δίτροχα, τρένο, μετρό, τραμ, τρόλεϊ, βυτιοφόρο, πλοίο, ταχύπλοο, αεροπλάνο, ελικόπτερο, ποδήλατο, πεζός, οδηγός, Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ.), ατυχήματα, κυκλοφοριακή αγωγή, τροχονόμος, σχολικός τροχονόμος, διάβαση πεζών

3

Πηγαίνουμε στη «**ζωγραφιά από λέξεις**» και συμπληρώνουμε.

4 Πώς φτάσαμε ως εδώ;

- Τι μας άρεσε;
- Τι μας δυσκόλεψε;
- Τι άλλο θα θέλαμε να μελετήσουμε;

Δραστηριότητες της Ανασκόπησης

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

φυτά του τόπου μας

- έχουν → ρίζα
- έχουν → .....
- έχουν → .....
- είναι → η ελιά
  .....
  .....
  .....
  .....
  .....
  .....

και

ζώα του τόπου μας

- είναι → ζώα της θάλασσας → όπως → .....
- είναι → ζώα του δάσους → όπως → .....
- είναι → ζώα του γλυκού νερού → όπως → .....
- είναι → κατοικίδια ζώα → όπως → .....

Τα φυτά και τα ζώα προσαρμόζονται στο περιβάλλον που ζουν

Η ελιά

Πώς είναι το δέντρο της ελιάς;
Πώς από τις ελιές παράγεται το λάδι;

1

α) Παρατηρούμε τις εικόνες Α και Β και συζητάμε: Πώς είναι το φυτό της ελιάς;

A

β) **Θα χρειαστούμε:** κλαδιά και καρπούς ελιάς, γάντια, ένα πλαστικό μαχαίρι και έναν μεγεθυντικό φακό.

- ✓ Με τον μεγεθυντικό φακό παρατηρούμε τα φύλλα της ελιάς.
- ✓ Με το πλαστικό μαχαίρι κόβουμε τον καρπό, τον ανοίγουμε και τον παρατηρούμε.

B

- ✓ Γράφουμε τις παρατηρήσεις μας στο σημειωματάριό μας και τις ανακοινώνουμε στην τάξη.

γ) Υπάρχουν ελαιώνες στον τόπο μας;

δ) Ποιες περιοχές της Ελλάδας φημίζονται για τις ελιές και το λάδι που παράγουν; Με τη βοήθεια του δασκάλου μας βρίσκουμε στον χάρτη τις περιοχές αυτές. Είναι ορεινές ή πεδινές; Τι συμπεραίνουμε για τον καιρό στις περιοχές της Ελλάδας που καλλιεργούνται ελιές;

2

Γ

Δ

Ε

ΣΤ

Η

Ζ

Θ

Θα χρειαστούμε εγκυκλοπαίδεια και βιβλία για την ελιά.

Παρατηρούμε τις εικόνες Γ, Δ, Ε, Στ, Ζ, Η και Θ.

Επιλέγουμε και μελετάμε ένα από τα παρακάτω θέματα:

α) Πώς γίνεται η συγκομιδή του καρπού της ελιάς, δηλαδή το μάζεμα της ελιάς;

β) Ποια είναι τα προϊόντα που παίρνουμε από την ελιά;

γ) Η θεά Αθηνά έδωσε το όνομά της στην πόλη της Αθήνας, επειδή αυτή πρόσφερε το καλύτερο δώρο. Διαβάζουμε τον μύθο και τον παρουσιάζουμε στην τάξη με όποιον τρόπο θέλουμε.

δ) *καντήλι, βάπτιση, ευχέλαιο*: Τι σχέση έχουν οι λέξεις αυτές με το φυτό της ελιάς;

Ανακοινώνουμε στην τάξη την εργασία μας.

3

Ένα βήμα πιο πέρα

Ερευνούμε γιατί το λάδι ονομάζεται «υγρό χρυσάφι».

✓ Πού θα ψάξουμε;

✓ Ποιον θα ρωτήσουμε;

✓ Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Το αμπέλι

Πώς είναι το αμπέλι;
Πώς παράγεται το κρασί;

4

α) Παρατηρούμε τις εικόνες Α και Β και συζητάμε: Πώς είναι το αμπέλι;

β) **Θα χρειαστούμε**: σταφύλια και φύλλα αμπελιού, γάντια, ένα πλαστικό μαχαίρι και έναν μεγεθυντικό φακό.

- ✓ Με τον μεγεθυντικό φακό παρατηρούμε τα σταφύλια και τα φύλλα του αμπελιού.
- ✓ Με το πλαστικό μαχαίρι κόβουμε τις ρώγες του σταφυλιού και τις ανοίγουμε.

✓ Γράφουμε τις παρατηρήσεις μας στο σημειωματάριό μας και τις ανακοινώνουμε στην τάξη.

γ) Υπάρχουν αμπελώνες στον τόπο μας;

δ) Ποιες περιοχές της Ελλάδας φημίζονται για τα σταφύλια και το κρασί που παράγουν; Με τη βοήθεια του δασκάλου μας βρίσκουμε στον χάρτη τις περιοχές αυτές. Είναι ορεινές ή πεδινές; Τι συμπεραίνουμε για τον καιρό στις περιοχές της Ελλάδας που καλλιεργούνται αμπέλια;

5

Γ

Δ

Ε

Θα χρειαστούμε εγκυκλοπαίδεια και βιβλία για το αμπέλι.

Παρατηρούμε τις εικόνες Γ, Δ και Ε.

Επιλέγουμε και μελετάμε ένα από τα παρακάτω θέματα:

α) Πώς γίνεται ο τρύγος;

β) Γράφουμε στο σημειωματάριό μας προϊόντα του αμπελιού. Πώς χρησιμοποιούνται στη μαγειρική και στη ζαχαροπλαστική;

γ) Κατασκευάζουμε μια αφίσα όπου διαφημίζουμε ένα προϊόν του αμπελιού.

δ) *Θεία Κοινωνία, γάμος, γιορτή κρασιού, πατητήρι*: Τι σχέση έχουν οι λέξεις αυτές με το αμπέλι; Συζητάμε συνήθειες που συνδέονται με το αμπέλι και τα προϊόντα του.

Ανακοινώνουμε στην τάξη την εργασία μας.

6

Η δική μας ερώτηση

Τι θα θέλαμε να ρωτήσουμε έναν ελαιοπαραγωγό ή έναν αμπελουργό;

Ετοιμάζουμε την ερώτησή μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Η ελιά και το αμπέλι καλλιεργούνται στη χώρα μας από τα αρχαία χρόνια. Ελαιώνες υπάρχουν κυρίως στα παραθαλάσσια μέρη και στα νησιά. Η Κρήτη, η Μυτιλήνη, η Καλαμάτα, η Άμφισσα και άλλες περιοχές φημίζονται για τους ελαιώνες τους. Αμπελώνες θα βρούμε σε πολλά μέρη της Ελλάδας, αφού το αμπέλι ζει σε ορεινούς, πεδινούς και παραθαλάσσιους τόπους.

Ο καρπός της ελιάς ωριμάζει τον Νοέμβριο ή τον Δεκέμβριο. Τότε αρχίζει η συγκομιδή του. Οι καλλιεργητές απλώνουν δίχτυα ή πανιά κάτω από τα δέντρα και χτυπούν με ραβδιά τα κλαδιά (ράβδισμα), για να πέσουν οι καρποί. Σε κάποιες περιοχές αφήνουν τους καρπούς στα δέντρα μέχρι να ωριμάσουν και να πέσουν μόνοι τους. Οι καρποί τοποθετούνται σε τσουβάλια που μεταφέρονται στο ελαιοτριβείο, όπου βγαίνει το ελαιόλαδο, το πιο υγιεινό λάδι.

Τα προϊόντα του αμπελιού, τα σταφύλια, ωριμάζουν τον Σεπτέμβρη και τότε αρχίζει η συγκομιδή, ο τρύγος. Τα σταφύλια που θα γίνουν κρασί μαζεύονται με προσοχή σε κοφίνια που μεταφέρονται στο οινοποιείο. Εκεί βγαίνει ο μούστος. Από τον μούστο παράγεται το κρασί και το τσίπουρο. Υπάρχουν διάφορες ποικιλίες σταφυλιών: άλλα γίνονται κρασί, άλλα τα τρώμε κι άλλα γίνονται σταφίδες, όπως η κορινθιακή σταφίδα.

1, 2, 3*

Κεφάλαιο 2 *Φυτά του τόπου μας (β)*

❊ Τρώμε σαλάτες; ❊ Μας αρέσουν οι φακές;
❊ Ποια φρούτα προτιμάμε;
Γιατί, άραγε, είναι απαραίτητο να υπάρχουν στη διατροφή μας τα δημητριακά, τα εσπεριδοειδή, τα όσπρια, τα λαχανικά;

1 Στη χώρα μας, εκτός από την ελιά και το αμπέλι, καλλιεργούμε κι άλλα φυτά. Ελάτε να γνωρίσουμε κάποια από αυτά:

A

Είναι απαραίτητο να τρώμε από όλες τις ομάδες των τροφών. Τρώμε περισσότερες από τις τροφές που βρίσκονται στο κάτω μέρος της πυραμίδας της διατροφής και λιγότερες από όσες βρίσκονται στο πάνω μέρος.

B

Πυραμίδα διατροφής

Επιλέγουμε ένα φυτό από την **εικόνα Α**: αναζητούμε επιχειρήματα για να παρουσιάσουμε στην τάξη πόσο σημαντικό είναι αυτό και τα προϊόντα του για τη ζωή και τη διατροφή μας. Θα μας βοηθήσουν οι πληροφορίες που μπορούμε να πάρουμε από την **εικόνα Β** και αυτά που μας λέει η επιστήμονας.

Θα χρειαστούμε ακόμη εγκυκλοπαίδεια και σχετικά βιβλία.

2

Ας ετοιμάσουμε το μεσημεριανό μας τραπέζι

✓ Ετοιμάζουμε έναν κατάλογο με φαγητά που είναι φτιαγμένα με προϊόντα από τα φυτά που γνωρίσαμε στα δύο τελευταία κεφάλαια. Το γεύμα μας μπορεί επίσης να περιέχει φρούτα ή γλυκά.

✓ Παρουσιάζουμε τον κατάλογό μας στην τάξη.

3

Βρίσκουμε φράσεις, στίχους από τραγούδια ή ποιήματα, μύθους και παραμύθια που έχουν σχέση με κάποιο από τα φυτά που γνωρίσαμε.

*4

✓ Γράφουμε στο σημειωματάριό μας μια ιστορία με θέμα **«Από το σιτάρι… στο ψωμί παλιά και σήμερα».** Χρησιμοποιούμε αν θέλουμε και τις λέξεις: *σπορά, θερισμός, δρεπάνι, αλώνισμα, μύλος, αλεύρι, προζύμι, ζυμάρι, πινακωτή, φούρνος.*

✓ Ανακοινώνουμε την εργασία μας στην τάξη.

Αξίζει να διαβάσουμε

Τα λαχανικά, τα φρούτα κι οι φυσικοί χυμοί, τα όσπρια, το ελαιόλαδο και το ψωμί (από σιτάρι, σίκαλη ή άλλα δημητριακά) είναι υγιεινές τροφές για τον οργανισμό μας.

Όλα αυτά τα προϊόντα τα παίρνουμε από φυτά που καλλιεργούμε στη χώρα μας.

4, 5

Κεφάλαιο 3 Ο βλαστός, τα φύλλα και οι ρίζες των φυτών

❄ Πώς στηρίζεται ένα φυτό; ❄ Τι χρειάζονται τα φύλλα του; ❄ Πώς φτάνει το νερό από το χώμα σε όλο το φυτό;

1

Στις εικόνες είναι ζωγραφισμένα τα μέρη δύο φυτών. Εγώ, σαν καλός κηπουρός, γνωρίζω πολύ καλά τα φυτά μου! Εσείς, όμως, θα τα δείτε ολόκληρα, αν ενώσετε με γραμμές τα μέρη τους.

Ενώνουμε τα μέρη των δύο φυτών

Α

Β

Γ

Δ

Ε

Ζ

2

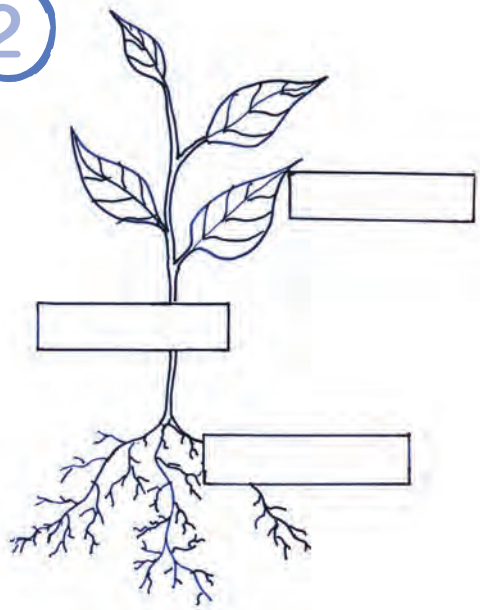

Ονομάζουμε τα μέρη του φυτού στις ετικέτες και τα χρωματίζουμε.

3

Αν μιλούσαν τα μέρη των φυτών, να τι θα μας έλεγαν:

Ζω κάτω από το χώμα. Κρατάω το φυτό σταθερά στη θέση του, όπως τα θεμέλια κρατούν το κτίριο. Συγχρόνως, του δίνω νερό και τις χρήσιμες ουσίες που είναι διαλυμένες σ' αυτό.

Είμαι στενός συνεργάτης της ρίζας. Στηρίζω το φυτό, όσο μεγάλο κι αν είναι, έτσι ώστε να στέκεται όρθιο και τα φύλλα του να έρχονται σε επαφή με το φως. Βοηθώ το νερό και τις χρήσιμες ουσίες που περιέχει ν' ανέβουν προς τα φύλλα.

Η δική μου δουλειά είναι πιο δύσκολη, νομίζω. Είμαι το εργαστήριο όπου ετοιμάζεται η τροφή όλου του φυτού με τη βοήθεια του ήλιου.

Ας παίξουμε

Τρεις από εμάς γινόμαστε «ρίζα, βλαστός, φύλλο» και παρουσιάζουμε με όποιον τρόπο θέλουμε τι ακριβώς κάνουμε για το φυτό.

4

Θα χρειαστούμε: φύλλα, βλαστούς και ρίζες φυτών, δύο κλαδιά διαφορετικών φυτών, π.χ. ένα κλαδί δάφνης και ένα κλαδί πεύκου, ένα φυτό φασολιάς, έναν μεγεθυντικό φακό και μια μετροταινία.

✓ Με έναν μεγεθυντικό φακό εξετάζουμε τη ρίζα, τον βλαστό και τα φύλλα του φυτού της φασολιάς. Γράφουμε τις παρατηρήσεις μας στο σημειωματάριό μας.

✓ Επιλέγουμε δύο κλαδιά από διαφορετικά φυτά. Συμπληρώνουμε τον πίνακα 1 για το ένα φυτό. Κατασκευάζουμε στο σημειωματάριό μας έναν όμοιο πίνακα και κάνουμε το ίδιο και για το δεύτερο φυτό που επιλέξαμε.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΦΥΤΟ:			
φύλλο		**βλαστός**	
1. Χρώμα στο πάνω μέρος		**1. Χρώμα**	
2. Χρώμα στο κάτω μέρος		**2. Λείος ή όχι**	
3. Με τι μοιάζει το σχήμα του		**3. Σπάει εύκολα ή λυγίζει**	
4. Μήκος του φύλλου σε εκατοστά		**4. Πάχος σε εκατοστά**	
5. Πλάτος του φύλλου σε εκατοστά			

✓ Μελετάμε και συζητούμε αυτά που συμπληρώσαμε στους δύο πίνακες. Βγάζουμε συμπεράσματα για τα φύλλα και τους βλαστούς των δύο φυτών από τις παρατηρήσεις και τις μετρήσεις μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Τα φυτά έχουν ρίζα, φύλλα και βλαστό. Η ρίζα στηρίζει το φυτό και απορροφά νερό και χρήσιμες ουσίες που είναι διαλυμένες σ' αυτό. Στη συνέχεια ο βλαστός το ανεβάζει με μικρούς «σωλήνες» μέχρι τα φύλλα. Αυτά, με τη σειρά τους, το χρησιμοποιούν για να ετοιμάσουν την τροφή του φυτού, με τη βοήθεια του ήλιου και του αέρα. Υπάρχουν πολλά είδη ριζών και βλαστών. Τα φυτά που έχουν χαμηλό ύψος και συνήθως μαλακό βλαστό ονομάζονται πόες και τα ψηλότερα με σκληρό βλαστό ονομάζονται θάμνοι ή δέντρα. Ο βλαστός, στην περίπτωση αυτή, ονομάζεται κορμός.

Ο καθηγητής Βοτάνογλου μας ξεναγεί στον κήπο του Ορφέα. Προχωράμε όλο και πιο μακριά στα μονοπάτια του κήπου της εικόνας, διαβάζοντας την ονομασία του κάθε φυτού.

1

Ο κήπος του Ορφέα

1. βελανιδιά
2. πεύκο
3. μανταρινιά
4. κισσός
5. κάκτος
6. δάφνη
7. γαρίφαλο
8. καρότο
9. πατάτα
10. ρίγανη
11. χαμομήλι
12. μπιζελιά

Ποια από αυτά τα φυτά υπάρχουν στον τόπο που ζούμε;

2

Φτιάχνουμε μια ομάδα από φυτά που να έχουν κάτι κοινό μεταξύ τους.

3

Χωρίζουμε σε κατηγορίες διάφορα φυτά, ανάλογα με το τι τρώμε από αυτά.

τρώμε τον βλαστό
.....
.....
.....

τρώμε τη ρίζα
.....
.....
.....

τρώμε τα φύλλα
.....
.....
.....

τρώμε τον καρπό
.....
.....
.....

4

Ένα βήμα πιο πέρα

Ερευνούμε μία από τις παρακάτω κατηγορίες φυτών (π.χ. ποια είναι, πού φυτρώνουν, σε τι χρησιμεύουν).

- Αγριολούλουδα του τόπου μας
- Αρωματικά φυτά
- Βότανα

Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στα φυτά υπάρχει πολύ μεγάλη ποικιλία. Για τον λόγο αυτό οι βοτανικοί, δηλαδή οι ειδικοί που τα μελετούν, τα χωρίζουν ή τα ταξινομούν σε μεγάλες ομάδες. Καθεμιά περιλαμβάνει μικρότερες, έτσι ώστε να μπορούν να τα μελετούν καλύτερα. Τα φυτά που ανήκουν σε κάθε ομάδα έχουν κάτι κοινό, για παράδειγμα:

- **Τον χρόνο που ζουν:** τα μονοετή και τα διετή φυτά (π.χ. η παπαρούνα) που ζουν ένα ή δύο χρόνια και τα πολυετή φυτά (π.χ. το πεύκο) που ζουν πολλά χρόνια. Μερικά από αυτά μπορούν να ζήσουν εκατοντάδες χρόνια (π.χ. η ελιά), γι' αυτό ονομάζονται αιωνόβια.
- **Το είδος του βλαστού:** τα δέντρα (π.χ. ο πλάτανος), οι θάμνοι (π.χ. το θυμάρι) και οι πόες, τα φυτά δηλαδή που δεν έχουν σκληρό βλαστό (π.χ. το χαμομήλι).
- **Το αν ρίχνουν ή όχι το φύλλωμά τους τον χειμώνα:** στα πρώτα ανήκει η μουριά και στα δεύτερα το έλατο και η λεμονιά.
- **Τον τρόπο που τα χρησιμοποιούμε:** για παράδειγμα, κάποια φυτά τα καλλιεργούμε, επειδή οι καρποί τους τρώγονται. Άλλα φυτά τα λέμε αρωματικά, επειδή παράγουν ουσίες που έχουν έντονο άρωμα.

Κάθε φυτό μπορεί να ανήκει συγχρόνως σε πολλές κατηγορίες (π.χ. η πορτοκαλιά είναι δέντρο, πολυετές και οι καρποί της τρώγονται).

Τα φυτά που υπάρχουν στο σχολείο μας, στη γειτονιά μας ή στην πλατεία αλλάζουν από εποχή σε εποχή; Πώς προσαρμόζονται τα φυτά στο περιβάλλον όπου ζουν;

1 Η επίσκεψη στον καθηγητή Βοτάνογλου συνεχίζεται...

Τα φυτά αποβάλλουν, δηλαδή διώχνουν, από τα φύλλα τους ένα μέρος από το νερό που απορροφούν με τις ρίζες τους. Παρατηρούμε πόσο διαφορετικά είναι μεταξύ τους τα φύλλα των φυτών στην παραπάνω εικόνα. Μπορούμε να υποθέσουμε πώς ερμηνεύεται αυτό;

Συζητάμε το ερώτημα του καθηγητή Βοτάνογλου.

2

Δραστηριότητα που θέλει τον χρόνο της!

Θα χρειαστούμε: μια διαφανή πλαστική σακούλα τροφίμων και μαρούλια.

- ✓ Στη διαφανή πλαστική σακούλα τροφίμων τοποθετούμε φρέσκα φύλλα μαρουλιού.
- ✓ Κλείνουμε τη σακούλα καλά και τη δένουμε με σχοινί.

Παρατηρούμε τη σακούλα μετά από λίγες ώρες και συζητάμε αυτά που παρατηρήσαμε.

3

...την έρημο

...για τη ζούγκλα

… και για τους παγωμένους πόλους της γης

έρημος

ζούγκλα

πολική βλάστηση

Παρατηρούμε πόσο διαφορετικό είναι το περιβάλλον στην έρημο, στη ζούγκλα και στους παγωμένους πόλους της γης και πόσο διαφορετικά είναι τα φυτά τους. Γράφουμε στο σημειωματάριό μας σε τι διαφέρουν.

Όταν οι άνθρωποι δεν μπορούμε να ζήσουμε σε ένα μέρος, αποφασίζουμε να φύγουμε. Όμως τα φυτά, που δεν μπορούν να κάνουν κάτι τέτοιο, κατορθώνουν με άλλους τρόπους να προσαρμόζονται στο περιβάλλον ώστε να καταφέρνουν να ζουν. Γι' αυτό παντού πάνω στη γη υπάρχουν φυτά.

4

Δραστηριότητα που θέλει τον χρόνο της!

Χρειαζόμαστε δύο όμοια φυτά.

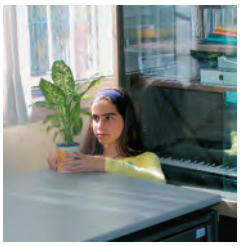

- ✓ Τοποθετούμε το ένα φυτό κοντά σε ένα παράθυρο της τάξης ώστε να μεγαλώνει σε μέρος με πλούσιο φως.
- ✓ Τοποθετούμε το άλλο φυτό σε μέρος με πολύ λίγο φως (ντουλάπι, σκοτεινή γωνιά της τάξης).
- ✓ Ποτίζουμε και τα δύο φυτά το ίδιο. Θεωρούμε ότι η θερμοκρασία παντού μέσα στην τάξη είναι ίδια.
- ✓ Ύστερα από μία εβδομάδα γράφουμε στο σημειωματάριό μας τις παρατηρήσεις μας.

5

Συζητάμε και ανακοινώνουμε στην τάξη:

✓ Τις διαφορές στη μορφή των φυτών

φύλλα πλάτανου

Συγκρίνουμε τα φύλλα του πλάτανου, ενός δέντρου που ζει σε υγρά μέρη, με τα φύλλα του πεύκου, ενός δέντρου που ζει σε ξηρά μέρη.

✓ Τις διαφορές στον τρόπο προσαρμογής των φυτών

Συγκρίνουμε τη μορφή του πλάτανου και του πεύκου από εποχή σε εποχή.

πευκοβελόνες

Γνωρίζουμε άλλα φυτά που αλλάζουν μορφή κατά τη διάρκεια του χρόνου;

✓ Πώς οι άνθρωποι προσαρμοζόμαστε στο κρύο του χειμώνα και στη ζέστη του καλοκαιριού;

Αξίζει να διαβάσουμε

Τα φυτά, όπου και να φυτρώνουν, χρειάζονται πάντοτε αέρα, νερό και ήλιο για να αναπτυχθούν. Έτσι, κάθε φυτό έχει διάφορους τρόπους ή λειτουργίες για να παίρνει ό,τι χρειάζεται και να μπορεί να επιβιώνει και να μεγαλώνει στο περιβάλλον του. Η μορφή των φύλλων, της ρίζας και του βλαστού του κάθε φυτού μάς πληροφορεί για τους τρόπους με τους οποίους το φυτό επιβιώνει. Το πεύκο, το έλατο και ο κέδρος έχουν μικρά και σκληρά φύλλα που μοιάζουν με βελόνες, για να μη χάνουν πολύ νερό.

Η διαφορετική μορφή που έχουν τα φυτά ανάλογα με το περιβάλλον τους και ο τρόπος που λειτουργούν τα διάφορα μέρη τους, ώστε να επιβιώνουν, ονομάζεται προσαρμογή στο περιβάλλον.

8*, 9

Κεφάλαιο 6 *Κατοικίδια ζώα*

Ποια ζώα φροντίζει ο άνθρωπος;
Γιατί άραγε; Τι του προσφέρουν;

1

Παρατηρούμε τις εικόνες. Ποια από αυτά τα ζώα έχουμε γνωρίσει από κοντά;

2

Επιλέγουμε από τις εικόνες ένα διαφορετικό κατοικίδιο ζώο και το περιγράφουμε.

3

Τι μας προσφέρουν τα ζώα του αγροκτήματος;

Επιλέγουμε μια κατηγορία ζώων από τις παρακάτω:

α) Τα πουλερικά

β) Το πρόβατο, την κατσίκα, την αγελάδα

γ) Το άλογο, τον γάιδαρο

δ) Το κουνέλι

ε) Το γουρούνι

Ζώο	Τι μας προσφέρει
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

4

Συζητάμε τα παρακάτω θέματα:
Υπάρχουν ζώα που ζουν μαζί μας στο σπίτι;

- ✓ Ποια είναι;
- ✓ Τι μας προσφέρουν;
- ✓ Με ποιους τρόπους τα φροντίζουμε;
- ✓ Φανταζόμαστε τι δυσκολίες αντιμετωπίζουν όταν δεν τα φροντίζουμε ή όταν κάποιοι τα εγκαταλείπουν.

5

Πώς ερμηνεύουμε ότι παλιότερα οι άνθρωποι είχαν περισσότερα ζώα στην αυλή τους;

6

Ένα βήμα πιο πέρα

- Πώς από το πρόβατο «φτάνουμε» στο μάλλινο σκούφο;
- Πώς από την αγελάδα «φτάνουμε» στο δερμάτινο παπούτσι;

Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι άνθρωποι εξημέρωσαν πολλά ζώα, επειδή τα χρειάζονταν. Τα ζώα αυτά λέγονται κατοικίδια. Το άλογο, η αγελάδα, το πρόβατο, η κατσίκα, το κουνέλι, το γουρούνι, η κότα είναι μερικά απ' αυτά.

Οι άνθρωποι εκτρέφουν κατοικίδια ζώα για να παίρνουν τα προϊόντα τους, δηλαδή το γάλα, το κρέας, τα αυγά, το μαλλί, το δέρμα, ή για να τους βοηθούν στις αγροτικές δουλειές.

Στην εποχή μας όλο και λιγότερα ζώα χρησιμοποιούνται για τις αγροτικές δουλειές. Τα αγροτικά αυτοκίνητα, τα τρακτέρ και άλλα μηχανήματα χρησιμοποιούνται για τις δουλειές αυτές.

Όμως υπάρχουν και ζώα όπως ο σκύλος και η γάτα που ζουν μαζί μας στο σπίτι, επειδή μας προσφέρουν ασφάλεια και συντροφιά.

Συμπληρώνουμε: Όλα τα κατοικίδια ζώα έχουν ανάγκη από τη φροντίδα μας, δηλαδή

.....

.....

.....

10, 11

Κεφάλαιο 7 Αγρίμια και πουλιά του βουνού και του δάσους

Η οικογένεια του Ορφέα πήγε εκδρομή στο Περιβαλλοντικό Κέντρο Αρκτούρου στο Νυμφαίο και είδαν καφέ αρκούδες. Υπάρχουν όμως κι άλλα ζώα που ζουν στο δάσος. Ελάτε να γνωρίσουμε κάποια από αυτά!

1 Παρατηρούμε την εικόνα και συζητάμε για τα ζώα του δάσους.

1. κουκουβάγια, 2. αρκούδα,
3. αλεπού, 4. φίδι,
5. λύκος, 6. αγριογούρουνο,
7. σκίουρος, 8. ελάφι,
9. τσακάλι, 10. σκαντζόχοιρος,
11. αϊτός, 12. αγριοκάτσικο, 13. λαγός

2

σκίουρος

λαγός

κουκουβάγια

αρκούδα

λύκος

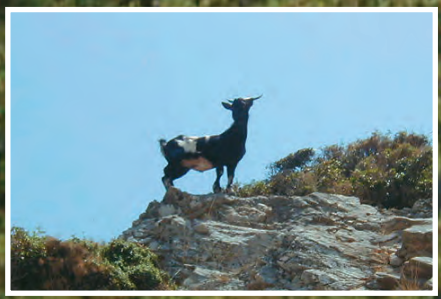
αγριοκάτσικο

αγριογούρουνα

σκαντζόχοιρος

αϊτός

ελάφια

Επιλέγουμε από τις εικόνες ένα διαφορετικό ζώο του δάσους και το περιγράφουμε.

3

Θα χρειαστούμε εγκυκλοπαίδεια, εικόνες, βιβλία για τα ζώα του δάσους κ.ά.

α) Επιλέγουμε μία από τις καρτέλες με ζώα του δάσους.

αϊτός	αρκούδα σκίουρος	σκαντζόχοιρος αγριογούρουνο	αγριοκάτσικο κουνάβι	λαγός

β) Ερευνούμε για καθένα από τα παραπάνω ζώα:

✓ Πώς προστατεύεται από τους εχθρούς του;
✓ Τι τρώει; Πώς βρίσκει την τροφή του;
✓ Πώς προσαρμόζεται στο περιβάλλον όπου ζει;

γ) Περιγράφουμε μια μέρα από τη ζωή καθενός από τα παραπάνω ζώα στο δάσος. Ανακοινώνουμε στην τάξη την εργασία μας.

4

Ο λύκος, που είναι ένα άγριο ζώο, κινδυνεύει να εξαφανιστεί. Μήπως πρέπει να το προστατέψουμε;
✓ Εκφράζουμε τις απόψεις μας και συζητάμε .

Αξίζει να διαβάσουμε

Στα ελληνικά δάση ζουν πολλά ζώα. Το ελάφι, το ζαρκάδι, η καφέ αρκούδα, η αλεπού, ο αγριόχοιρος, ο λύκος, ο αϊτός, το αγριοκάτσικο είναι μερικά από αυτά.

Καθένα προσαρμόζεται στο περιβάλλον, δηλαδή έχει βρει τη δική του «λύση» για να ζει σ' αυτό. Η αρκούδα, ο σκαντζόχοιρος και τα φίδια πέφτουν σε χειμερία νάρκη, γιατί δεν αντέχουν το κρύο και είναι δύσκολο να βρουν τροφή τον χειμώνα. Το αγριοκάτσικο κι ο λαγός τρέχουν γρήγορα ή κρύβονται, για να αποφύγουν τους εχθρούς τους. Ο αϊτός πετά γρήγορα και με τα δυνατά νύχια του αρπάζει την τροφή του.

12, 13*

Μας αρέσει το καλοκαίρι να κάνουμε βουτιές με μάσκα στη θάλασσα; Τι βλέπουμε στον βυθό; Ποια ζώα ζουν στη θάλασσα;

1

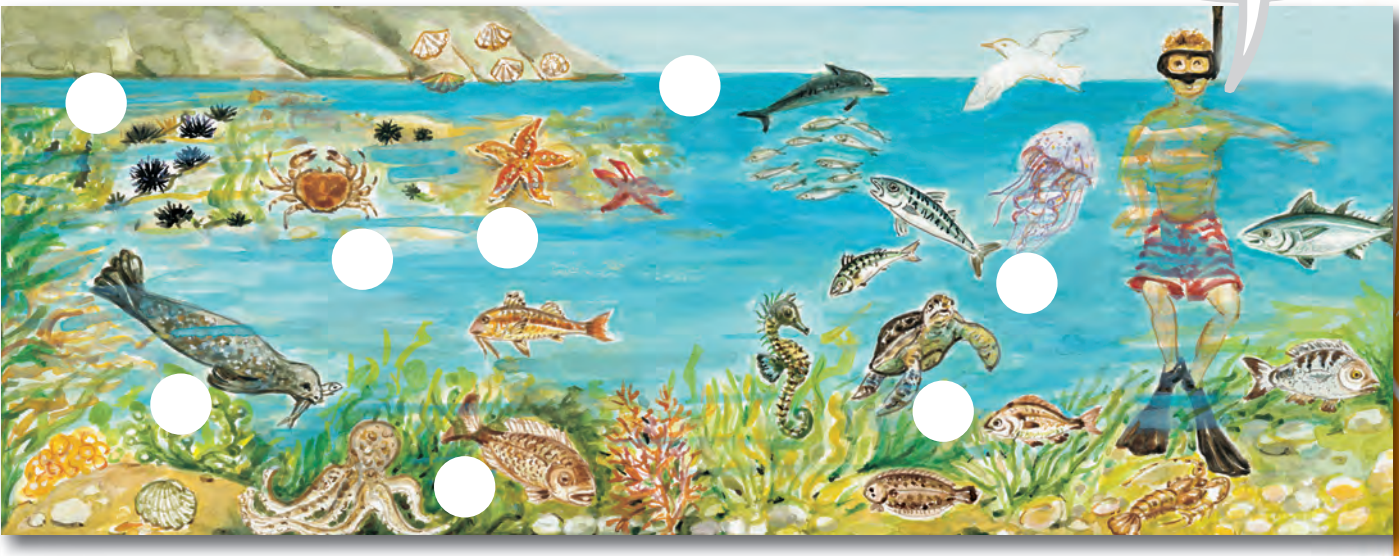

Παρατηρούμε την εικόνα και συζητάμε:

✓ Ποια ζώα αναγνωρίζουμε;

✓ Έχουμε δει από κοντά κάποιο από αυτά;

✓ Περιγράφουμε ένα από αυτά.

2

α) Συζητάμε και συμπληρώνουμε στους κενούς κύκλους της εικόνας τον σωστό αριθμό:

1. δελφίνι, 2. αστερίας, 3. χταπόδι, 4. καβούρι, 5. χελώνα καρέτα-καρέτα, 6. φώκια μονάχους-μονάχους, 7. μέδουσα, 8. αχινός.

Ανακοινώνουμε στην τάξη τι γνωρίζουμε γι' αυτά.

β) Δοκιμάζουμε να φτιάξουμε ένα μικρό ενυδρείο στην τάξη μας. Τοποθετούμε σε μια γυάλα με νερό μικρά ψάρια και άλλα ζώα της θάλασσας και τα παρατηρούμε.

Κεφάλαιο 8

γλάρος

φώκια

αστερίας

δελφίνι

χελώνα

3

Θα χρειαστούμε εγκυκλοπαίδεια, εικόνες, βιβλία για τα ζώα της θάλασσας κ.ά.

α) Επιλέγουμε μία από τις καρτέλες με ζώα της θάλασσας.

ψάρια | αχινός | χταπόδι | σουπιά | κάβουρας

β) Ερευνούμε για καθένα από τα παραπάνω ζώα που είναι γραμμένα στις καρτέλες:

✓ Πώς προστατεύεται από τους εχθρούς του;

✓ Τι τρώει; Πώς βρίσκει την τροφή του;

✓ Πώς προσαρμόζεται στο περιβάλλον όπου ζει;

Ανακοινώνουμε στην τάξη τα αποτελέσματα της έρευνάς μας και τα συμπεράσματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Η θάλασσα φιλοξενεί έναν ολόκληρο κόσμο από φυτά και ζώα, που έχει μεγάλη ποικιλία. Αυτός είναι ο κόσμος του αλμυρού νερού.

Σε μικρό βάθος κοντά στις ακτές της Ελλάδας συναντούμε αχινούς, χταπόδια, καβούρια, μικρά ψάρια, φύκια και τόσα άλλα. Στα πελάγη, όπου το βάθος είναι μεγαλύτερο, συναντάμε και μεγαλύτερα ψάρια, όπως τσιπούρες, συναγρίδες, ξιφίες.

Όλα τα ζώα της θάλασσας έχουν «όπλα» και τρόπους για να προσαρμόζονται στο φυσικό τους περιβάλλον, να βρίσκουν δηλαδή την τροφή τους και να προστατεύονται από τους εχθρούς τους. Για παράδειγμα, τα ψάρια έχουν μακρόστενο σώμα, πτερύγια και ουρά, για να κολυμπούν γρήγορα στο νερό.

14*, 15

- *Τι ήχους από ζώα μπορούμε ν' ακούσουμε σε μια λίμνη ή σ' ένα ποτάμι;*
- *Ποια ζώα ζουν σε λίμνες και ποτάμια;*

1

Ας επιλέξουμε ένα ζώο της λίμνης ή του ποταμού κι ας προσπαθήσουμε όλοι μαζί να μιμηθούμε τη φωνή του.

2

Παρατηρούμε την εικόνα και συζητάμε:

- ✓ Ποια από τα ζώα της εικόνας αναγνωρίζουμε;
- ✓ Έχουμε δει από κοντά κάποιο από αυτά; Το περιγράφουμε με λίγες προτάσεις στο σημειωματάριό μας.

3

Ο βάτραχος, ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται, αλλάζει χρώμα. Πώς ερμηνεύεται αυτό;

4

Μελετάμε ένα από τα παρακάτω θέματα:

α) Γράφουμε στο σημειωματάριό μας τα ζώα της εικόνας της προηγούμενης σελίδας. Ταξινομούμε τα ζώα που γράψαμε στις παρακάτω κατηγορίες σύμφωνα με τον τόπο όπου ζουν:

- ✓ Ζώα που ζουν μέσα στο νερό της λίμνης.
- ✓ Ζώα που ζουν στο έδαφος γύρω από τη λίμνη.
- ✓ Ζώα που πετούν κοντά και πάνω από τη λίμνη.
- ✓ Ζώα που ζουν και μέσα στο νερό και έξω από αυτό (αμφίβια).

Θα χρειαστούμε εγκυκλοπαίδεια, εικόνες, βιβλία για τα ζώα που ζουν στις λίμνες και στα ποτάμια κ.ά.

β) Γράφουμε στο σημειωματάριό μας πώς τρέφονται τα παραπάνω ζώα.

γ) Επιλέγουμε ένα ζώο της λίμνης ή του ποταμού και φτιάχνουμε την «ταυτότητά» του:

Ονομασία ζώου .....

Μέγεθος (μικρό - μεγάλο) .....

Περιγραφή .....

.....

Περιβάλλον όπου ζει .....

Τι τρώει .....

Ανακοινώνουμε στην τάξη τα συμπεράσματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Στις λίμνες και στα ποτάμια του τόπου μας ζουν πολλά και διαφορετικά ζώα. Είναι ο κόσμος του «γλυκού» νερού. Τέτοια ζώα είναι ψάρια όπως ο κυπρίνος, ο κέφαλος, το χέλι, η πέστροφα, η πέρκα, πουλιά όπως οι πελεκάνοι, οι αγριόπαπιες, οι ερωδιοί, οι νερόκοτες, οι κύκνοι και πολλά ακόμη.

Ο βάτραχος είναι ένα ζώο που συναντάμε συχνά στις λίμνες και στα ποτάμια. Ζει στο νερό αλλά και στη στεριά. Τα ζώα που μπορούν να ζουν μ' αυτόν τον τρόπο λέγονται αμφίβια.

Στις άκρες των λιμνών φτιάχνουν τις φωλιές τους ζώα όπως οι βίδρες, οι κάστορες και άλλα.

Στις λίμνες και στα ποτάμια ζουν πάρα πολλά έντομα, όπως τα κουνούπια και οι λιβελούλες, με τα οποία τρέφονται τα πουλιά και οι βάτραχοι.

Τα ζώα του γλυκού νερού έχουν τα δικά τους χαρακτηριστικά, που τα βοηθούν να επιβιώνουν στο περιβάλλον τους. Για παράδειγμα, ο πελεκάνος έχει μακρύ ράμφος, για να μπορεί να πιάνει τα ψάρια.

16, 17, 18*

Την άνοιξη ένα ζευγάρι χελιδόνια ήρθε και έχτισε τη φωλιά του στο μπαλκόνι του Ορφέα. Ύστερα από λίγο καιρό στη φωλιά ακούστηκαν τιτιβίσματα από μικρά χελιδόνια. ❊ Πώς γεννήθηκαν τα χελιδόνια;
❊ Πώς πολλαπλασιάζονται άλλα ζώα;

1

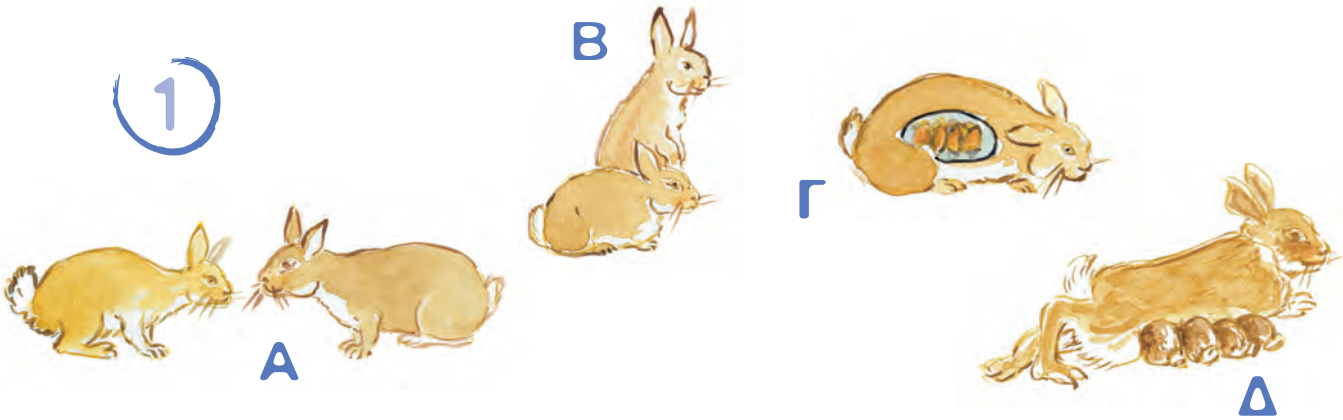

Παρατηρούμε τις εικόνες Α, Β, Γ, Δ και συζητάμε:
α) Πώς δημιουργούνται τα κουνελάκια στην κοιλιά της μαμάς τους;
β) Πώς τρέφονται μέχρι να γεννηθούν;
γ) Πώς τρέφονται μετά, μέχρι να μεγαλώσουν;
δ) Πού μοιάζουν;
Ανακοινώνουμε στην τάξη τα συμπεράσματά μας.

2

Αναζητούμε στο λεξικό της τάξης τι σημαίνει η λέξη θηλαστικό και απαντάμε στην ερώτηση του Ορφέα.

3

Γράφουμε στο σημειωματάριό μας ονόματα θηλαστικών που ζουν κοντά στον άνθρωπο, στο δάσος, στη θάλασσα.

4

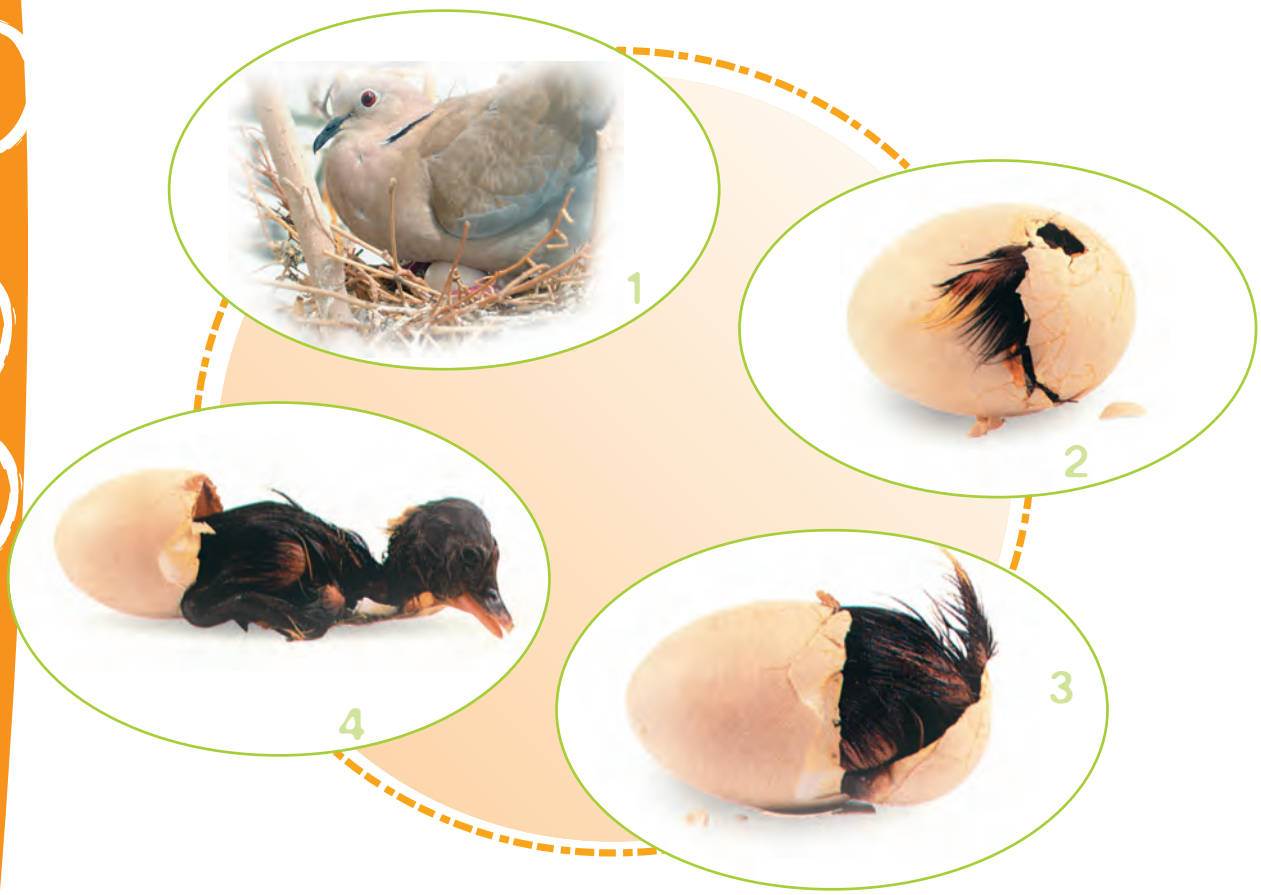

α) Παρατηρούμε τις εικόνες 1, 2, 3, 4 και συζητάμε: Πώς πολλαπλασιάζονται τα πτηνά;

β) Πώς τρέφονται τα μικρά τους μέχρι να σπάσουν το τσόφλι και να βγουν έξω;

γ) Ποια άλλα ζώα γεννούν αυγά;

5

Επιλέγουμε και μελετάμε ένα από τα παρακάτω ζευγάρια ζώων:
αγελάδα - ταύρος, κότα - κόκορας, αρσενική χελώνα - θηλυκή χελώνα, αρσενικός πελαργός - θηλυκός πελαργός, γάτος - γάτα

Θα χρειαστούμε εγκυκλοπαίδεια, εικόνες, βιβλία για τα ζώα κ.ά.

✓ Πώς γεννιούνται τα μικρά τους;
✓ Πώς τα φροντίζουν οι γονείς τους;

Ανακοινώνουμε στην τάξη.

6

Ταξινομούμε τα ζώα που γνωρίζουμε σε δύο κατηγορίες: η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει ζώα που γεννούν μικρά και η δεύτερη ζώα που γεννούν αυγά.

Ζώα που γεννούν μικρά	Ζώα που γεννούν αυγά
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Αξίζει να διαβάσουμε

Ένα αρσενικό και ένα θηλυκό ζώο ζευγαρώνουν. Από το ζευγάρωμα αυτό γεννιέται ένα μικρό ζωάκι. Το ζώο αυτό θα μοιάζει και στο αρσενικό και στο θηλυκό, θα μοιάζει δηλαδή στους γονείς του.

Όλα τα θηλαστικά γεννούν ζωάκια, που σχηματίζονται και αναπτύσσονται μέσα στο σώμα της μητέρας τους. Όταν γεννιούνται, τρέφονται από το γάλα της (θηλάζουν).

Τα πτηνά, τα ψάρια, τα έντομα, αρκετά ερπετά και άλλα ζώα γεννούν αυγά. Το νέο ζωάκι σχηματίζεται στο εσωτερικό του αυγού κι όταν αναπτυχθεί σπάει το τσόφλι και βγαίνει.

19, 20*

Ανασκόπηση

1 Αξίζει να διαβάσουμε... και να συμπληρώσουμε

Τα φυτά που καλλιεργούμε στη χώρα μας είναι πολλά. Η ελιά, το αμπέλι, τα δημητριακά, τα εσπεριδοειδή και τα κηπευτικά είναι μερικά από αυτά. Τα φυτά έχουν ρίζα, φύλλα και βλαστό και τα χωρίζουμε σε διάφορες κατηγορίες. Για παράδειγμα, ανάλογα με το ύψος και τη μορφή του βλαστού τα ονομάζουμε πόες, θάμνους ή δέντρα. **Σε ποιες άλλες ομάδες τα χωρίζουμε;**

Τα φυτά προσαρμόζονται στο περιβάλλον, ώστε να μπορούν να ζουν ακόμη και σε δύσκολες συνθήκες.

Τα ζώα που ζουν στη χώρα μας είναι πολλά. Τα κατοικίδια είναι τα ζώα που εξημέρωσε ο άνθρωπος για να παίρνει τα προϊόντα τους, να τον βοηθούν σε διάφορες δουλειές ή να τα έχει συντροφιά. **Ποια προϊόντα μας δίνουν;**

Τα ζώα που ζουν στο δάσος προσαρμόζονται στο περιβάλλον τους με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα, κάποια απ' αυτά πέφτουν σε χειμερία νάρκη. **Ποια ζώα είναι αυτά;**

Στις θάλασσες, τις λίμνες και τα ποτάμια ζουν τα υδρόβια ζώα. Όλα προσαρμόζονται για να ζουν στο περιβάλλον του νερού. **Πώς προσαρμόζονται;**

Άλλα ζώα γεννούν αυγά, από τα οποία αργότερα θα βγουν μικρά ζώα, ενώ άλλα γεννούν μικρά ζώα. **Ποια ζώα γεννούν αυγά και ποια γεννούν μικρά ζώα;**

2 Βασικό λεξιλόγιο

ελαιόλαδο, αμπελώνας, τρύγος, δημητριακά, εσπεριδοειδή, ρίζα, βλαστός, φύλλα, πόες, θάμνοι, δέντρα, οπωροφόρα, αρωματικά, κατοικίδια, χειμερία νάρκη, προσαρμογή

3

Πηγαίνουμε στη **«ζωγραφιά από λέξεις»** και συμπληρώνουμε.

4 Πώς φτάσαμε ως εδώ;

Τι μας άρεσε;

Τι μας δυσκόλεψε;

Τι άλλο θα θέλαμε να μελετήσουμε;

Δραστηριότητες της Ανασκόπησης

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

ενέργεια

χρειάζονται

τα ζώα και τα φυτά

την οποία παίρνουν από

την τροφή και τον ήλιο

Κεφάλαιο 1 *Από πού παίρνουμε ενέργεια;*

Γιατί είναι απαραίτητη η τροφή στη ζωή μας;

1

«Τα παιδιά πριν φύγουν για το σχολείο είναι απαραίτητο να φάνε το πρωινό τους».

α) Τι χρειάζονται τα παιδιά για να μεγαλώσουν; Δικαιολογούμε τις απόψεις μας χρησιμοποιώντας και τη λέξη «ενέργεια».

«Το αυτοκίνητο για να λειτουργήσει χρειάζεται βενζίνη».

β) Συμφωνούμε ή διαφωνούμε με τις παραπάνω φράσεις; Δικαιολογούμε τις απόψεις μας χρησιμοποιώντας και τη λέξη «ενέργεια».

2

Οι άνθρωποι παίρνουμε την ενέργεια που χρειαζόμαστε από τις τροφές.
Πού βρήκαν όμως την ενέργεια οι τροφές της εικόνας;
Εκφράζουμε τις απόψεις μας.

1

3 Το «ταξίδι» της ενέργειας

α) Παρατηρούμε την εικόνα και συμπληρώνουμε το παρακάτω κείμενο:

Με την ενέργεια του ήλιου το χορτάρι ……..
Η αγελάδα τρώει ……..
Η αγελάδα παίρνει από την τροφή την …… που χρειάζεται για να ζει και να παράγει γάλα. Τα παιδιά …… το γάλα και παίρνουν την ενέργεια που χρειάζονται για να ζουν και να παίζουν.

β) Περιγράφουμε με δικά μας λόγια «Το ταξίδι της ενέργειας», δηλαδή από πού πήραν τελικά ενέργεια τα παιδιά της εικόνας και πού τη χρησιμοποίησαν.

4

Από τα παιχνίδια που έχουμε στο σπίτι μας, άλλα τα μετακινούμε εμείς και άλλα μπορούν να κινηθούν από μόνα τους.

✓ Από πού παίρνουν την ενέργεια που χρειάζονται;

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι άνθρωποι, τα ζώα και τα φυτά χρειάζονται τροφή για να παίρνουν ενέργεια. Τα φυτά για να αναπτυχθούν παίρνουν ενέργεια από τον ήλιο. Κάποια ζώα τρώνε τα φυτά και μεγαλώνουν, γεννούν τα μικρά τους και παράγουν διάφορα προϊόντα, όπως γάλα, αυγά, κρέας κ.ά. Όλα αυτά μαζί αποτελούν την τροφή των ανθρώπων. Οι άνθρωποι για να κινούνται, για να εργάζονται, για να αναπτύσσονται και για να ζουν χρησιμοποιούν την ενέργεια που παίρνουν από την τροφή.

Συζητήσαμε ότι οι άνθρωποι για να ζουν χρειάζονται τροφή.
Τι τρώνε τα φυτοφάγα ζώα και τι τα σαρκοφάγα;
Ας μελετήσουμε τις τροφικές αλυσίδες.

1 Ποιος τρώει ποιον;

α) Ενώνουμε με βέλη τις εικόνες των ζώων για να δείξουμε ποιος τρώει ποιον, κάνουμε δηλαδή **τροφικές αλυσίδες**.

β) Στις εικόνες φαίνεται επίσης πόσα μικρά αποκτούν περίπου τα διάφορα ζώα κάθε χρόνο.

Συζητάμε και εξηγούμε τους λόγους για τους οποίους πιστεύουμε ότι μερικά ζώα αποκτούν τόσα πολλά μικρά. Εκφράζουμε τις απόψεις μας.

2

α) Συζητάμε από πού παίρνει την ενέργεια που χρειάζεται το κάθε φυτό και ζώο της πυραμίδας.

β) Φανταζόμαστε τι θα συνέβαινε αν έλειπε μία σειρά από την πυραμίδα.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι ζωντανοί οργανισμοί χρειάζονται τροφή για να πάρουν ενέργεια. Κάποιοι απ' αυτούς τους οργανισμούς αποτελούν τροφή για κάποιους άλλους. Γι' αυτό όσοι τρώγονται, για να μην εξαφανιστούν, είναι περισσότεροι από αυτούς που τους τρώνε. Αν τους ζωγραφίζαμε με βάση «ποιος τρώει ποιον», θα σχηματιζόταν μια πυραμίδα. Όσο ανεβαίνουμε στην πυραμίδα, σε κάθε σκαλί της θα τοποθετούσαμε τους ζωντανούς οργανισμούς που για να ζήσουν χρειάζονται εκείνους που βρίσκονται στα προηγούμενα σκαλιά. Αυτό είναι μια τροφική πυραμίδα.

Αν λείψει κάποιο είδος σε μια τροφική πυραμίδα, τότε χαλάει η ισορροπία στη φύση. Για παράδειγμα, τα φίδια τρώνε τα ποντίκια. Αν λείψουν τα φίδια, τότε τα ποντίκια θα γίνουν πάρα πολλά. Έτσι, θα κάνουν μεγάλες καταστροφές στις καλλιέργειες και μπορεί να φέρουν πολλές αρρώστιες, επικίνδυνες για τους ανθρώπους.

2, 3*

Ανασκόπηση

1

Αξίζει να διαβάσουμε ... και να συμπληρώσουμε

Η ενέργεια του ήλιου είναι απαραίτητη για να ζουν οι ζωντανοί οργανισμοί, δηλαδή τα φυτά και τα ζώα. Επίσης όλοι παίρνουν ενέργεια και από την τροφή για να αναπτυχθούν. Επειδή κάθε ζωντανός οργανισμός αποτελεί τροφή για κάποιους άλλους, όλα τα είδη φυτών και ζώων είναι απαραίτητα.

Ένα παράδειγμα τροφικής πυραμίδας είναι:

.....

.....

.....

2

Βασικό λεξιλόγιο

ενέργεια, τροφή, τροφικές πυραμίδες, ζωντανοί οργανισμοί, ισορροπία της φύσης

3

Πηγαίνουμε στη «**ζωγραφιά από λέξεις**» και συμπληρώνουμε.

4

Πώς φτάσαμε ως εδώ;

Τι μας άρεσε;

Τι μας δυσκόλεψε;

Τι άλλο θα θέλαμε να μελετήσουμε;

Δραστηριότητες της Ανασκόπησης

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

μόρφωση

υγεία

τροφή

.....

.....

Έχουμε ανάγκες και δικαιώματα

εργαζόμαστε

για να αποκτήσουμε

αγαθά

ψηφίζουμε νόμους

για

.....
.....
.....
.....
.....

Κεφάλαιο 1 *Άνθρωποι και ανάγκες*

Τι κάνουμε όταν πεινάμε; Γιατί, άραγε, νιώθουμε ευχάριστα όταν παίζουμε με τους φίλους μας; Ποιες άλλες ανάγκες έχουμε;

1

α) Περιγράφουμε ένα πρωινό στο σχολείο ή ένα απόγευμα στο σπίτι μας. Τι δραστηριότητες κάνουμε; Ποιες ανάγκες μας ικανοποιούμε με αυτές;

β) Παρατηρούμε το σχήμα, συζητάμε και συμπληρώνουμε στα κενά και άλλες ανάγκες μας.

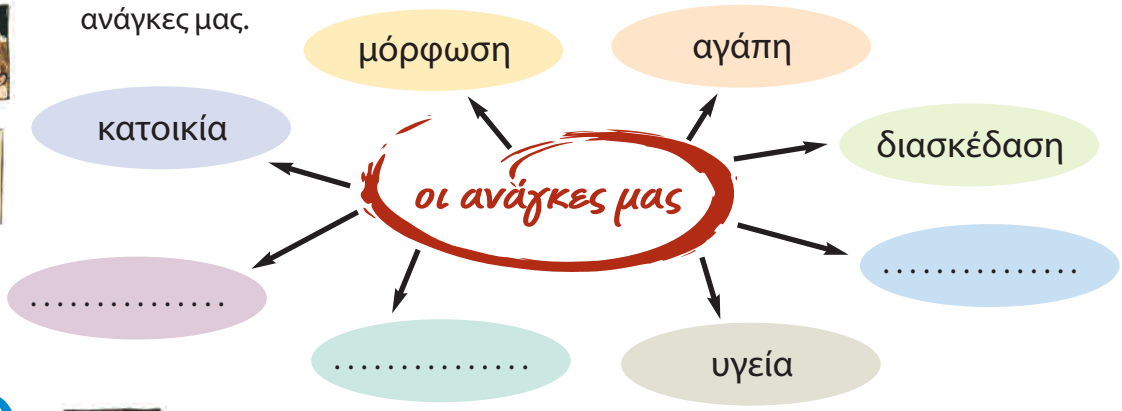

2

Ταξινομούμε τις ανάγκες σε δύο κατηγορίες:

ανάγκες

που ικανοποιούμε για να ζούμε	που ικανοποιούμε για να ζούμε καλά
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι άνθρωποι έχουμε ανάγκες. Υπάρχουν ανάγκες που είναι απαραίτητο να τις ικανοποιήσουμε για να ζήσουμε, όπως η τροφή, η κατοικία, το ντύσιμο και ο ύπνος.

Τις ανάγκες μας τις ικανοποιούμε με διάφορα αγαθά. Ταξινομούμε τα αγαθά σε δύο κατηγορίες: α) αυτά που παίρνουμε από τη φύση, όπως τα φρούτα, τα αυγά, τα λαχανικά και β) αυτά που παράγουν τα εργοστάσια, όπως τα παπούτσια, τα υφάσματα, τα παιχνίδια. Για να αποκτήσουμε αγαθά, εργαζόμαστε και κερδίζουμε χρήματα.

Υπάρχουν όμως και άλλες ανάγκες, όπως η αγάπη, η διασκέδαση, το παιχνίδι, η μόρφωση. Αυτές τις ανάγκες τις ικανοποιούμε μέσα στην οικογένεια και στην κοινότητα όπου ζούμε.

Ο Σίμος είναι 10 χρονών και εργάζεται σ' ένα βενζινάδικο. Η Ειρήνη, που είναι μαθήτρια της πρώτης δημοτικού, παίζει σ' ένα έργο στην τηλεόραση.

** Επιτρέπεται να εργάζονται τα παιδιά;*

1

«...Όταν έστω και ένα μόνο παιδί στερείται τα δικαιώματά του, τότε ακυρώνεται η έννοια "δικαιώματα του ανθρώπου". Τα παιδιά χρειάζονται την αγάπη μας και τη φροντίδα μας όχι μόνο την παγκόσμια ημέρα του παιδιού, στις 11 Δεκεμβρίου, αλλά όλες τις ημέρες του χρόνου ...»

Αντώνης Σαμαράκης

ΕΙΜΑΣΤΕ ΠΑΙΔΙΑ ΚΙ ΕΧΟΥΜΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ...

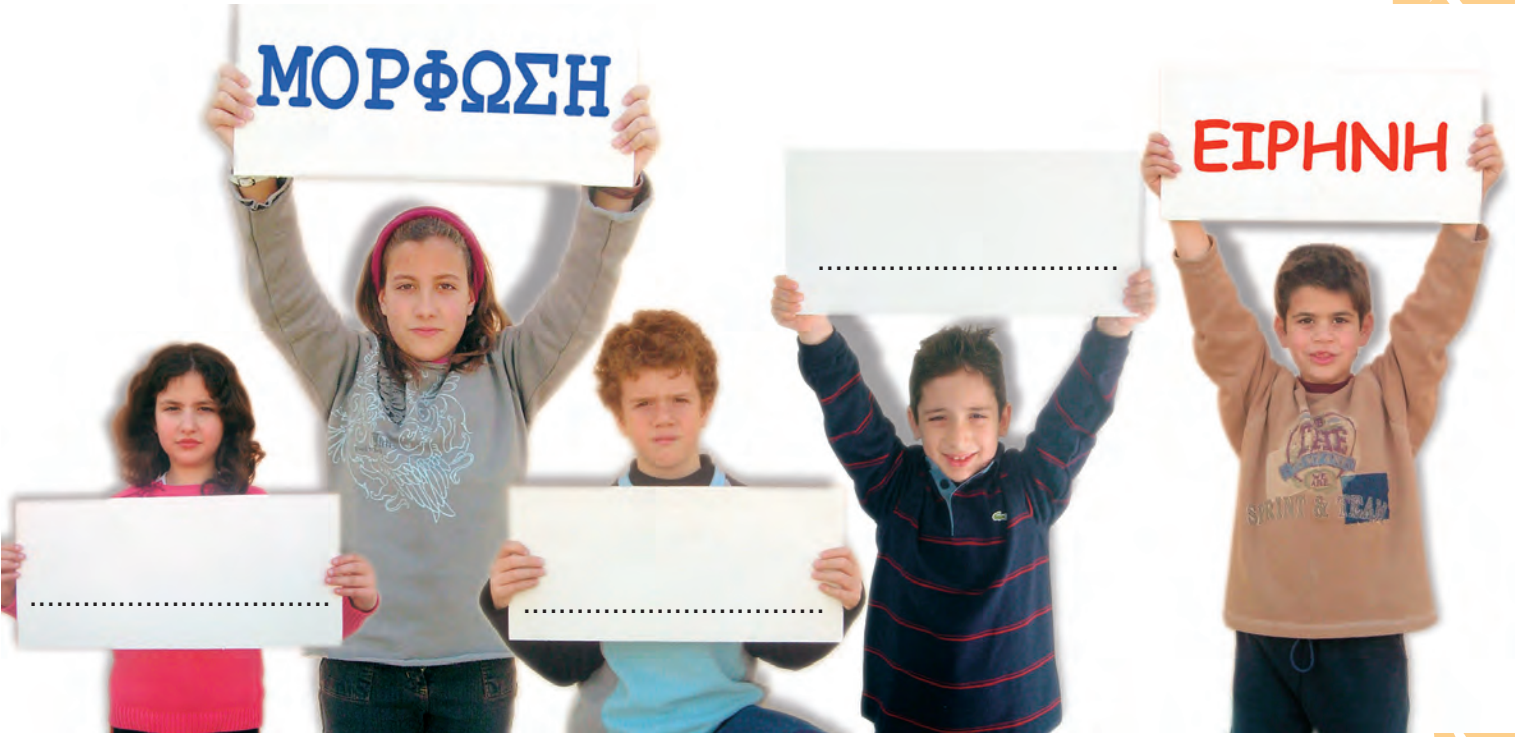

α) Διαβάζουμε το κείμενο και συζητάμε για τη λέξη «δικαιώματα».

β) Συμπληρώνουμε και με άλλα δικαιώματά μας τις πινακίδες που κρατούν στα χέρια τους τα παιδιά της εικόνας.

Ανακοινώνουμε στην τάξη όσα συζητήσαμε και συμπληρώσαμε.

2

α) Αναγνωρίζουμε το πρόβλημα

- ✓ Έχουμε δει, στη γειτονιά μας ή κάπου αλλού, κάποιο παιδί να εργάζεται; Τι δουλειά κάνει; Τι να το οδήγησε εκεί άραγε;
- ✓ Έχει τα ίδια δικαιώματα με άλλα παιδιά της ηλικίας του; Ποια δικαιώματά του στερείται;
- ✓ Συμβαίνει αυτό κι αλλού στον κόσμο;

unicef

β) Ενημερωνόμαστε

- ✓ Επιτρέπεται να εργάζονται τα παιδιά;
- ✓ Υπάρχουν νόμοι που τα προστατεύουν, ώστε να μην εργάζονται;
- ✓ Γνωρίζουμε οργανώσεις που ασχολούνται με τα δικαιώματα των παιδιών;

3

Ανεβαίνουμε στο τρενάκι μας και πάμε κάπου μακριά, εκεί που οι κυβερνήτες των κρατών του κόσμου συγκεντρώθηκαν να συζητήσουν το θέμα: **«Η παιδική εργασία: ένα δυσάρεστο φαινόμενο της εποχής μας».**

- ✓ Όταν βρεθούμε κι εμείς εκεί, τι θα θέλαμε να τους ρωτήσουμε; Τι θα προτείνουμε;
- ✓ Γράφουμε τις ερωτήσεις και τις προτάσεις μας και ξεκινάμε!

οι ερωτήσεις μας

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

οι προτάσεις μας

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Παιδί που εργάζεται. Είναι ψαράς στη Σενεγάλη.

Παιδιά ποτίζουν χωράφια στην Γκάνα.

4

Ένα βήμα πιο πέρα

Επικοινωνούμε με μία από τις οργανώσεις Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, όπως είναι ο Συνήγορος του Παιδιού, και ζητούμε πληροφορίες για το θέμα: **«Η εργασία των παιδιών στις γειτονιές του κόσμου».**

Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Εμείς, τα παιδιά, έχουμε τα δικά μας δικαιώματα. Για παράδειγμα, έχουμε δικαίωμα να παίζουμε, να μορφωνόμαστε, να έχουμε τροφή, να λέμε ελεύθερα τη γνώμη μας.

Υπάρχουν όμως και παιδιά της ηλικίας μας στη γειτονιά μας, στην πόλη μας, στη χώρα μας ή και σε άλλες χώρες που στερούνται κάποια από τα δικαιώματά τους. Μία αιτία γι' αυτό είναι ότι εργάζονται. Θα δούμε παιδιά σε φανάρια των δρόμων να πουλούν κάτι ή να ζητιανεύουν, παιδιά να δουλεύουν σε καλλιέργειες, σε βιοτεχνίες και αλλού. Αυτό δεν επιτρέπεται!

Τα δικαιώματα των παιδιών προστατεύονται από τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού, που ισχύει σε όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου.

Κεφάλαιο 3 *Άνδρες και γυναίκες ίσοι στη ζωή και στην εργασία*

- *Τι κάνει συνήθως μια εργαζόμενη μητέρα όταν επιστρέφει στο σπίτι της από την εργασία;*
- *Πώς οι γυναίκες και οι άντρες μπορούν να είναι ίσοι στην καθημερινή τους ζωή;*

1

Η ΑΠΟΨΙΣ

Έντεκα γυναίκες περισσότερες στη νέα Βουλή.

ΣΗΜΕΡΙΝΗ

1952: Οι γυναίκες ψήφισαν για πρώτη φορά σε εθνικές εκλογές.

Άρθρο 4 παράγραφος 2:

«Οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις».

Άρθρο 22 παράγραφος 1:

«Όλοι οι εργαζόμενοι, ανεξάρτητα από φύλο ή άλλη διάκριση, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας».

Τώρα μπορώ να έχω άδεια από τη δουλειά μου, για να φροντίσω το μωρό μας.

Παρατηρούμε τις εικόνες και μελετάμε τα κείμενα που τις συνοδεύουν. Επιλέγουμε ένα από τα παρακάτω θέματα και συζητάμε:

- ✓ Τι πληροφορίες μπορούμε να πάρουμε για τα δικαιώματα των ανδρών και των γυναικών στη χώρα μας; Ήταν πάντοτε τα ίδια;
- ✓ Ποια επαγγέλματα είναι περισσότερο συνηθισμένα για τους άντρες και λιγότερο για τις γυναίκες;
- ✓ Άραγε, σε όλα τα μέρη του κόσμου οι γυναίκες έχουν ίσα δικαιώματα με τους άντρες;
- ✓ Στο σπίτι μας πώς μοιράζονται οι διάφορες δουλειές ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες, σε κορίτσια και αγόρια;
- ✓ Ορισμένες γυναίκες δε δουλεύουν έξω από το σπίτι και αναλαμβάνουν μόνο τις δουλειές του νοικοκυριού. Μπορεί αυτό να θεωρηθεί εργασία, έστω κι αν δεν αμείβεται;

Ανακοινώνουμε στην τάξη τα συμπεράσματά μας.

2

Διαφορετικοί αλλά με ίσα δικαιώματα

Ισότητα δε σημαίνει ότι γυναίκες και άντρες επιλέγουν πάντοτε να κάνουν τα ίδια πράγματα, αλλά ότι μπορούν να τα κάνουν εάν θέλουν, χωρίς να τους εμποδίζει κανείς. Σήμερα υπάρχουν άντρες που κάνουν επαγγέλματα ή δουλειές που παλιότερα τις έκαναν μόνο γυναίκες και το αντίθετο. Όλοι αυτοί και όλες αυτές έχουν αποδείξει ότι είναι το ίδιο καλοί στις δουλειές που κάνουν.

Διαβάζουμε το κείμενο και συζητούμε τις παρακάτω φράσεις:

«Μπορείτε να με βοηθήσετε να απλώσω τα ρούχα;» ή

«Το απόγευμα θα πάμε μαζί στο γήπεδο». ή

«Αγόρασα το δώρο για τα γενέθλια του συμμαθητή σου». ή

«Έφτιαξα τις βαλίτσες όλων μας για το ταξίδι». ή

«Έλα να παίξουμε με τον υπολογιστή!» ή

«Τα κορίτσια δεν είναι τόσο έξυπνα όσο τα αγόρια». ή

- ✓ Ποιος νομίζουμε ότι μπορεί να τις λέει, άντρας ή γυναίκα, κορίτσι ή αγόρι ή και τα δύο;
- ✓ Κυκλώνουμε όποιο σκίτσο νομίζουμε ότι ταιριάζει σε κάθε φράση.
- ✓ Συζητάμε για τις επιλογές μας. Αν υπάρχουν αντίθετες απόψεις, τις συζητάμε.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι άντρες και οι γυναίκες έχουν ίσα δικαιώματα στη ζωή. Αυτό σημαίνει ότι αντιμετωπίζουν μαζί τις δυσκολίες στην οικογένειά τους, είναι το ίδιο υπεύθυνοι για τα παιδιά και για το σπίτι τους, αμείβονται με τα ίδια χρήματα όταν κάνουν την ίδια δουλειά και ότι η γνώμη τους έχει την ίδια αξία. Έτσι μπορούν όλοι να προσφέρουν το ίδιο στην κοινότητα, στην οικογένεια ή στη χώρα που ζουν. Στη χώρα μας έχουν γίνει νόμοι που αναγνωρίζουν ότι οι άντρες και οι γυναίκες έχουν ίσα δικαιώματα. Σε κάποιες άλλες χώρες του κόσμου, όμως, οι γυναίκες δεν έχουν την ίδια ελευθερία με τους άντρες.

Κεφάλαιο 4 *Χρειαζόμαστε όλα αυτά που αγοράζουμε;*

❊ Τι έχουμε στις κασετίνες μας; ❊ Πώς τα αποκτήσαμε; Μας είναι όλα απαραίτητα;
❊ Πώς γινόμαστε προσεκτικοί καταναλωτές;

1

Θα χρειαστούμε: ένα φύλλο χαρτί για κάθε μαθητή και ένα κουτί για όλη την τάξη.

α) ✓ Σε ένα φύλλο χαρτί γράφουμε ο καθένας κάτι που θα θέλαμε να αγοράσουμε. Δε γράφουμε το όνομά μας.
✓ Ρίχνουμε στο κουτί όλα τα χαρτιά που γράψαμε.

β) Παίρνουμε από το κουτί ένα χαρτί και συζητάμε:
✓ Για ποιους λόγους να θέλει κάποιος ν' αγοράσει αυτό που είναι γραμμένο στο χαρτί;
✓ Πώς μπορούμε να το αποκτήσουμε;

Ανακοινώνουμε στην τάξη αυτό που γράφει το χαρτί που μας έτυχε και όσα συζητήσαμε.

2 Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα:

Τι αγοράζουμε συνήθως την ημέρα;	Πόσο κοστίζουν περίπου;	Μπορούμε να τα αντικαταστήσουμε με…
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Ανακοινώνουμε στην τάξη.

3 Για ποιους λόγους μερικές φορές αγοράζουμε αγαθά που δεν τα έχουμε πραγματικά ανάγκη; Τι πιστεύουμε ότι πρέπει να κάνουμε πριν αγοράσουμε κάτι; Δικαιολογούμε τις απόψεις μας.

Αφού χρειαζόμαστε λίγα πράγματα ...

...γιατί αγοράσαμε τόσα πολλά;

4 **Ένα βήμα πιο πέρα**

Είμαστε καταναλωτές και έχουμε δικαιώματα. Πώς θα ενημερωθούμε γι' αυτά; Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι άνθρωποι είμαστε καταναλωτές. Ξοδεύουμε χρήματα για να αποκτήσουμε διάφορα αγαθά που έχουμε ανάγκη.

Πολλές φορές αγοράζουμε περισσότερα πράγματα από όσα χρειαζόμαστε. Κάθε φορά που θέλουμε να αποκτήσουμε κάτι, μπορούμε να αναρωτιόμαστε: «Μας χρειάζεται πραγματικά; Έχουμε ήδη κάτι παρόμοιο που μας εξυπηρετεί»; Έτσι μπορούμε να κάνουμε οικονομία και γινόμαστε πιο προσεκτικοί καταναλωτές.

Κεφάλαιο 5 *Διαφημίσεις παντού!!!*

«Δοκιμάστε το νέο μας αναψυκτικό και θα αισθανθείτε αμέσως δυνατοί και χαρούμενοι!!!»

Γιατί υπάρχουν διαφημίσεις; Πώς προσπαθούν να μας πείσουν να αγοράσουμε το προϊόν που διαφημίζουν;

1

Γράφουμε στο σημειωματάριό μας δύο διαφημίσεις που μας έρχονται στον νου. Συζητάμε στην τάξη όσα γράψαμε.

2

α) Αναζητούμε τη λέξη *διαφήμιση* στο λεξικό της τάξης και συζητάμε τι σημαίνει.

β) Πού υπάρχουν διαφημίσεις;

γ) Ποια διαφήμιση μας αρέσει περισσότερο; Εξηγούμε τους λόγους.

3

Γράφουμε τρία αγαθά που θα θέλαμε να αγοράσουμε, επειδή τα είδαμε, τα ακούσαμε ή τα διαβάσαμε σε διαφημίσεις.

Τι θέλουμε να αγοράσουμε	*Για ποιους λόγους*
1.	1. .....
2.	2. .....
3.	3. .....

Ανακοινώνουμε στην τάξη. Μας είναι αναγκαία αυτά τα αγαθά;

4

…τόσο γερό, που θα βαρεθείς να παίζεις μαζί του!

Διηγούμαστε στους συμμαθητές μας αν μας έχει συμβεί να αγοράσουμε κάτι επειδή μας άρεσε όπως το παρουσίαζε η διαφήμιση και στο τέλος να απογοητευτούμε.

5

α) Είμαστε διαφημιστές. Υπογραμμίζουμε τη φράση που θα επιλέγαμε για να διαφημίσουμε ένα παιχνίδι:

…Αυτό το παιχνίδι είναι ωραίο.

…Αυτό το παιχνίδι είναι ωραίο, αλλά κάποιες φορές ίσως το βαρεθείς.

…Αν παίξεις με αυτό, δε θα θες να το αφήσεις από τα χέρια σου.

β) Είναι αναγκαία και χρήσιμα όσα διαφημίζονται;

Αξίζει να διαβάσουμε

Ένας τρόπος για να γίνει γνωστό κάποιο προϊόν είναι η διαφήμιση. Διαφημίσεις υπάρχουν στην τηλεόραση, στο ραδιόφωνο, στο διαδίκτυο, στα περιοδικά, στον δρόμο… παντού!

Συνήθως διαφημίζονται διάφορα πολιτιστικά, αθλητικά ή άλλα επίκαιρα γεγονότα, όπως αθλητικοί αγώνες, συναυλίες, καινούρια αγαθά, όπως τρόφιμα, ρούχα, παιχνίδια, αυτοκίνητα.

Οι άνθρωποι ενημερωνόμαστε από τις διαφημίσεις και επιλέγουμε αυτά που χρειαζόμαστε, γιατί δεν είναι δυνατό να αποκτήσουμε όλα όσα διαφημίζονται.

Κεφάλαιο 6 *Οι συσκευασίες μάς πληροφορούν*

Τι διαβάζουμε στο πάνω μέρος της συσκευασίας του γάλακτος; Τι πληροφορίες μας δίνουν οι ετικέτες και οι συσκευασίες των προϊόντων;

1

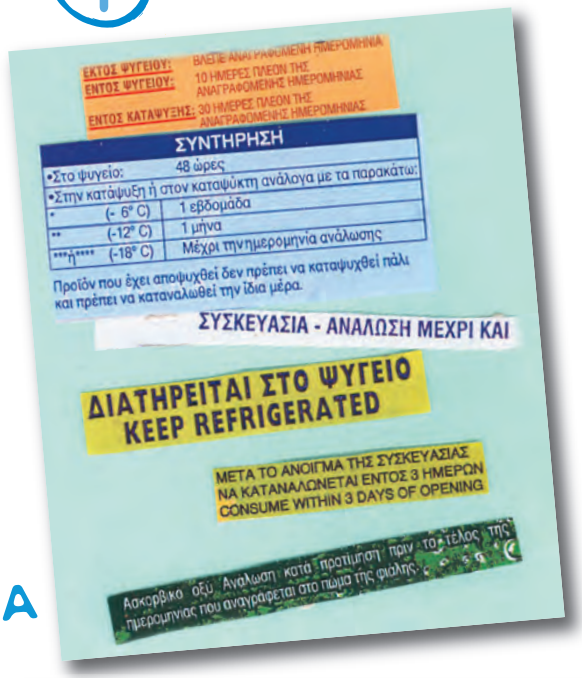

Α

Β

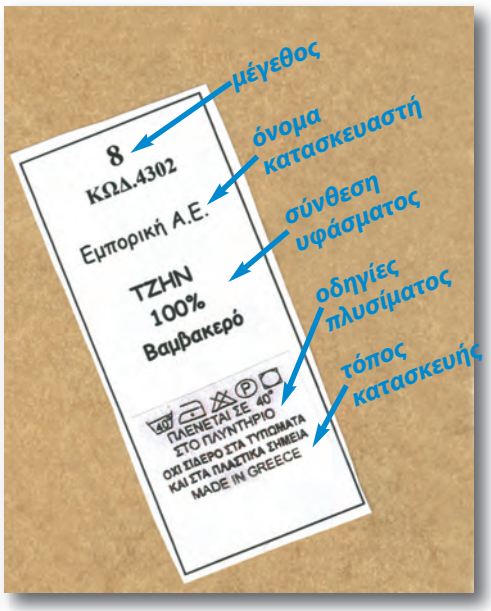

Γ

γραμμωτός κώδικας: *εξυπηρετεί στην ηλεκτρονική αναγνώριση των προϊόντων στο ταμείο*

σήμα της ανακύκλωσης

το προϊόν είναι κατασκευασμένο σύμφωνα με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

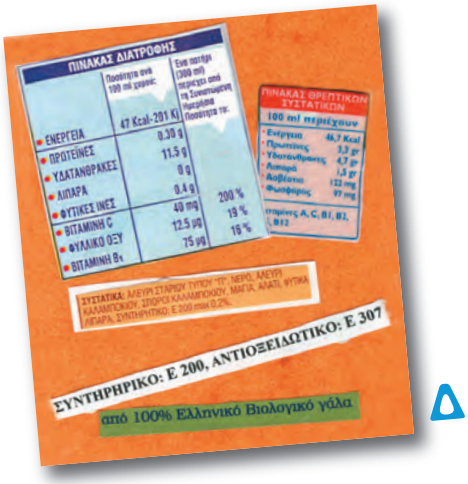

Δ

Ε

✓ Επιλέγουμε μία καρτέλα.

✓ Παρατηρούμε, μελετάμε και ανακοινώνουμε στην τάξη για ποια θέματα μας δίνουν πληροφορίες οι συσκευασίες των προϊόντων.

2

Θα χρειαστούμε μια απόδειξη αγοράς προϊόντων.

Χρήσιμες πληροφορίες μάς δίνουν και οι αποδείξεις από την αγορά προϊόντων. Ποιες πιστεύουμε ότι είναι αυτές; Εκφράζουμε τις απόψεις μας.

Συζητάμε και ανακοινώνουμε στην τάξη.

Αξίζει να διαβάσουμε

Από τις συσκευασίες των προϊόντων μπορούμε να πάρουμε χρήσιμες πληροφορίες. Για παράδειγμα, στις ετικέτες των τροφίμων και άλλων προϊόντων διαβάζουμε την ημερομηνία παραγωγής και την ημερομηνία λήξης, πώς γίνεται η συντήρησή τους, ποιο είναι το βάρος τους. Μπορούμε ακόμη να μάθουμε αν έχουν ελεγχθεί, ποια είναι η χώρα προέλευσης, τις οδηγίες χρήσης, πόσο κοστίζουν και άλλα.

Στην ετικέτα ενός ρούχου υπάρχουν πληροφορίες για το όνομα του κατασκευαστή, για το μέγεθος, για το υλικό από το οποίο είναι φτιαγμένο, για τη χώρα κατασκευής.

6, 7

Ανασκόπηση

Αξίζει να διαβάσουμε ... και να συμπληρώσουμε

Οι άνθρωποι έχουμε ανάγκες. Εργαζόμαστε για να αποκτήσουμε τα αγαθά που χρειαζόμαστε. **Ποια αγαθά χρειαζόμαστε;**

Τα αγαθά διαφημίζονται για να πληροφορούμαστε ότι υπάρχουν και να τα αγοράζουμε εμείς οι καταναλωτές. Καθένας όμως από εμάς, πριν αγοράσει κάτι, ας σκεφτεί πρώτα αν το χρειάζεται. Ας παρατηρήσει προσεκτικά τις συσκευασίες και ας αποφασίσει μετά. Αλλιώς «κινδυνεύει» να γίνει υπερκαταναλωτής. **Τι πληροφορίες μάς δίνουν οι συσκευασίες και οι ετικέτες;**

Γυναίκες και άντρες εργάζονται στο σπίτι και έξω από αυτό και παίρνουν ίση αμοιβή για την ίδια εργασία.

Τα παιδιά έχουμε ανάγκη από μόρφωση, παιχνίδι και άλλα. **Ποια;**

Όσο είμαστε ακόμη μικροί, δεν επιτρέπεται να εργαζόμαστε, γιατί στερούμαστε κάποια δικαιώματά μας. **Ποια δικαιώματα;**

2 Βασικό λεξιλόγιο

ανάγκες, εργασία, αγαθά, προϊόντα, δικαιώματα, κατανάλωση-καταναλώνω, διαφήμιση, συσκευασίες, ετικέτες, ημερομηνία παραγωγής, ημερομηνία λήξης, χώρα προέλευσης, τιμή

3 Πηγαίνουμε στη **«ζωγραφιά από λέξεις»** και συμπληρώνουμε.

4 Πώς φτάσαμε ως εδώ;

- Τι μας άρεσε;
- Τι μας δυσκόλεψε;
- Τι θέλουμε να κρατήσουμε από όσα μελετήσαμε;
- Πώς τα μελετήσαμε;
- Τι άλλο θα θέλαμε να μελετήσουμε;

Δραστηριότητες της Ανασκόπησης

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

πολιτισμός

είναι

η μόρφωση,
η δημοκρατία,
το θέατρο,
.....
.....
τα σπουδαία έργα
που φτιάχνουμε,
όπως:
.....
.....
.....
.....
ο αθλητισμός,
.....
.....

η παράδοση,
τα έθιμα, όπως:
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

✓ το πώς σκεφτόμαστε
✓ το πώς ζούμε
✓ το πώς συμπεριφερόμαστε
όπως: .....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Κεφάλαιο 1 *Ο πολιτισμός των αρχαίων Ελλήνων*

Ο Ίων είναι εννιά χρονών, όπως κι ο Ορφέας, και ζει στην αρχαία Αθήνα. Εκτός από το σχολείο και το γυμναστήριο, του αρέσει πολύ το παιχνίδι. Άραγε, ποιες συνήθειες έχουν αυτός, η αδερφή του και οι γονείς τους;
Ελάτε να μελετήσουμε όσα αποτελούν τον πολιτισμό των αρχαίων Ελλήνων και, κυρίως, των αρχαίων Αθηναίων.

Α. Ενδυμασία – Παιχνίδι

1

Έτσι φορούσαν τον χιτώνα τα παιδιά στην αρχαία Ελλάδα.

Υπάρχουν σήμερα ρούχα που μοιάζουν με αυτά;

2

«…σου αγόρασα αμαξάκι με τα πρώτα λεφτά που ως δικαστής είχα κερδίσει…»

Αριστοφάνη, Νεφέλαι *στίχοι 1381-1384*

Παιχνίδι με κότσια

Τα παιδιά στην αρχαία Ελλάδα έπαιζαν με μπάλες, σβούρες, κότσια, βόλους, κουδουνίστρες, κούκλες, γιο γιο κ.ά. Οι γονείς συχνά τους έκαναν δώρα.

Πόσο μοιάζουν, πόσο διαφέρουν οι συνήθειες αυτές από τις σημερινές;

Β. Μόρφωση – Σχολείο

3 Στην αρχαία Αθήνα μόνο τα αγόρια πήγαιναν στο «σχολείο». Στο πρόγραμμά τους είχαν γυμναστική, μουσική, ανάγνωση, γραφή, μαθηματικά και φιλοσοφία.

«…Ο δάσκαλος μόλις τα παιδιά μάθουν να διαβάζουν, τα βάζει να διαβάσουν δυνατά στην τάξη, καθισμένα επάνω σε σκαμνάκια, τους στίχους των μεγάλων ποιητών και τα αναγκάζει να τους αποστηθίζουν… Οι κιθαριστές, με τη σειρά τους, όταν ο μαθητής ξέρει να παίζει το όργανό του, τον βάζουν να μάθει και άλλα έργα λυρικών ποιητών… Αργότερα, στέλνουν το παιδί στον παιδοτρίβη για τα αθλήματα…»

Πλάτωνα, Πρωταγόρας *325c-e*

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις των δύο κύκλων.

δάσκαλος •	• δασκάλα ή δάσκαλος
κιθαριστής •	• δασκάλα ή δάσκαλος μουσικής
παιδοτρίβης •	• γυμνάστρια ή γυμναστής

4

«Πρώτο χρέος των παιδιών η σιωπή, τσιμουδιά να μη βγάζουν… με τάξη να βαδίζουν να πάνε ν' ακούσουν της κιθάρας το μάθημα…»

Αριστοφάνη, Νεφέλαι *στίχοι 963-965*

Πόσο μοιάζει το σημερινό σχολείο με το «σχολείο» των αρχαίων χρόνων;

Γ. Κοινές αποφάσεις – Δημοκρατία

5

Ο Λόφος της Πνύκας

Οι άντρες Αθηναίοι συζητούσαν κι αποφάσιζαν όλοι μαζί για τα ζητήματα της πόλης τους. Για να συζητήσουν, μαζεύονταν στον λόφο της Πνύκας, δίπλα στην Ακρόπολη. Αποφάσιζαν αυτό που ήθελαν οι περισσότεροι.

- ✓ Ποιο θέμα που μας απασχολεί θα θέλαμε να συζητήσουμε σήμερα εδώ στην τάξη μας, για να πάρουμε μια απόφαση όλοι μαζί;
- ✓ Πού αλλού στο βιβλίο μας συζητήσαμε για τις αποφάσεις της πλειοψηφίας;

Δ. Διασκέδαση – Συμπόσια

6 Στην αρχαία Αθήνα οι άντρες συναντούσαν συχνά φίλους και γνωστούς, συζητούσαν, έτρωγαν κι έπιναν μαζί, δηλαδή οργάνωναν συμπόσια. Συμπόσια έκαναν σε οικογενειακές γιορτές, σε γιορτές της πόλης ή όταν συνέβαινε κάτι που άξιζε να το γιορτάσουν: διάφορες επιτυχίες, τον ερχομό ή την αναχώρηση φίλων κ.ά.

- ✓ Σήμερα στους Έλληνες αρέσει να συναντιούνται, να συζητούν και να διασκεδάζουν. Πότε;
- ✓ Βγάζουμε φωτογραφίες από τέτοιες γιορτές και τις κολλάμε στο σημειωματάριό μας ή σ' ένα χαρτόνι που θα τοποθετήσουμε στην τάξη μας.

7 Η αγορά ήταν το μέρος που συναντιούνταν μόνο οι άντρες, για να σχολιάσουν όσα συνέβαιναν στην πόλη τους. Φανταζόμαστε και ζωγραφίζουμε μία σκηνή στην αρχαία αγορά.

8

- ✓ Τι έχει αλλάξει από τότε μέχρι σήμερα; Ποιες συνήθειες παραμένουν ίδιες;
- ✓ Πού συναντιούνται κι ανταλλάσσουν τις απόψεις τους γυναίκες και άντρες στον δικό μας τόπο;

Ε. Τέχνες

9

ναός

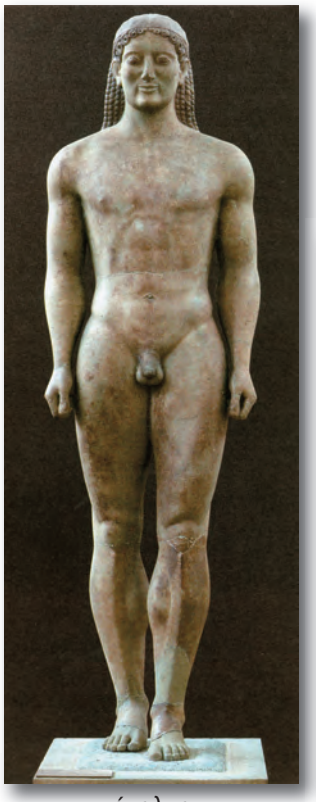

άγαλμα

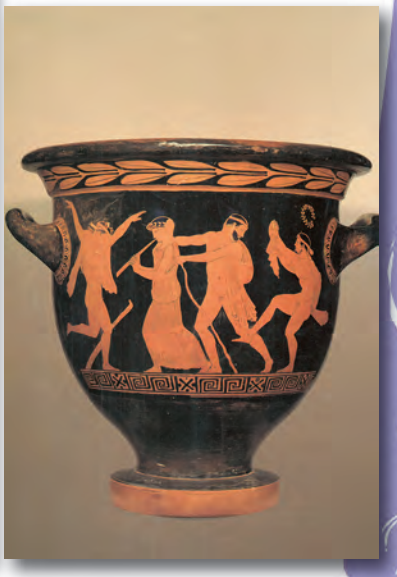

αγγείο

ναός

άγαλμα

Ναούς, αγάλματα, αγγεία, συναντούμε παντού όπου έζησαν οι Έλληνες. Αγγεία κατασκεύαζαν για καθημερινή χρήση. Για να τα ομορφύνουν, ζωγράφιζαν στην επιφάνειά τους διάφορα σχέδια και εικόνες, δηλαδή παραστάσεις. Μελετώντας τις παραστάσεις αυτές μπορούμε να πάρουμε πληροφορίες για το πώς ντύνονταν οι άνθρωποι, πώς γυμνάζονταν, πώς πολεμούσαν, ποιες ήταν οι συνήθειές τους.

- ✓ Γιατί κατασκεύαζαν αγάλματα και ναούς;
- ✓ Υπάρχουν στον τόπο μας αρχαίοι ναοί ή αγάλματα; Ποια είναι αυτά;
- ✓ Σήμερα τι φτιάχνουμε για τον ίδιο σκοπό;

ΣΤ. Τεχνολογία

10

σήραγγα στη Σάμο, 6ος αι. π.Χ.
(Ευπαλίνειο όρυγμα)

α) Για ποιους λόγους νομίζουμε ότι οι αρχαίοι Έλληνες κατασκεύασαν αυτή τη σήραγγα στη Σάμο;

β) Οι αρχαίοι κατασκεύαζαν επίσης δρόμους, υδραγωγεία, γέφυρες, εργαλεία, μηχανές, λιμάνια.

Σήμερα κατασκευάζουμε παρόμοια έργα;

11

Μέχρι τώρα μελετήσαμε διάφορα θέματα από τη ζωή των αρχαίων Ελλήνων.
✓ Πώς έγινε η μελέτη μας;
✓ Τι κάναμε;

Αξίζει να συμπληρώσουμε και να διαβάσουμε

Γράφουμε τις σκέψεις μας για τους αρχαίους Έλληνες. Θα μας βοηθήσουν και όσα μελετήσαμε.

Οι αρχαίοι Έλληνες .....
.....
.....
.....

Με εμάς, τους σύγχρονους Έλληνες, μοιάζουν .....
.....
.....

Από εμάς διαφέρουν .....
.....
.....

Θα μπορούσαμε να πούμε ως συμπέρασμα .....
.....
.....

επειδή .....

*Έχουμε παρακολουθήσει κάποια θεατρική παράσταση στο σχολείο μας;
Θέατρο παρακολουθούσαν και οι αρχαίοι Έλληνες…
Ελάτε να σας ξεναγήσω στο αρχαίο θέατρο!*

Αρχαίο θέατρο Δωδώνης

Αρχαίο θέατρο Επιδαύρου

Οι αρχαίοι Έλληνες κατασκεύαζαν τα θέατρα με τέτοιο τρόπο, ώστε οι θεατές να μπορούν να βλέπουν και να ακούν τα πάντα, όπου και αν κάθονταν. Ακόμη και ο παραμικρός ήχος από την ορχήστρα ακούγεται και στο πιο ψηλό κάθισμα του θεάτρου.

Είχαν εφεύρει πολλούς τρόπους, μηχανήματα και κατασκευές, για να παρουσιάζεται ένα θεατρικό έργο καλύτερα, πιο φυσικό, πιο ζωντανό.

Μερικά από αυτά παρουσιάζονται στις παρακάτω εικόνες.

Κεφάλαιο 2

Οι ηθοποιοί, που ήταν όλοι άντρες, φορούσαν μάσκες και πολύ ψηλά παπούτσια.

Δοκάρια όπου στερεώνονταν τα ζωγραφισμένα σκηνικά. Καθώς αυτά περιστρέφονταν, το σκηνικό άλλαζε.

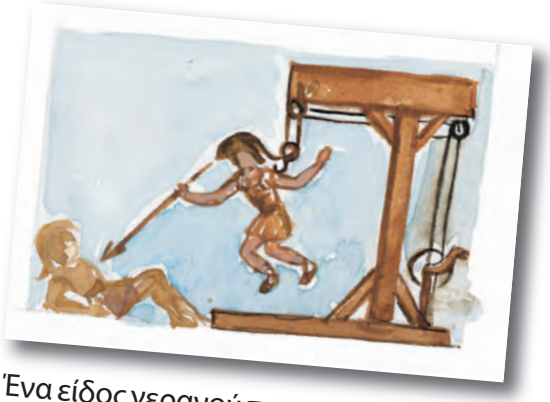

Ένα είδος γερανού που χρησιμοποιούσαν οι ηθοποιοί για να εμφανίζονται ξαφνικά από ψηλά στη σκηνή, όταν έπαιζαν τους θεούς.

Κατασκευή για να παρουσιάζονται επάνω οι ηθοποιοί που έπαιζαν τους «νεκρούς».

Από εδώ κατέβαιναν οι ηθοποιοί για να δείξουν ότι πεθαίνουν και πηγαίνουν στον κάτω κόσμο.

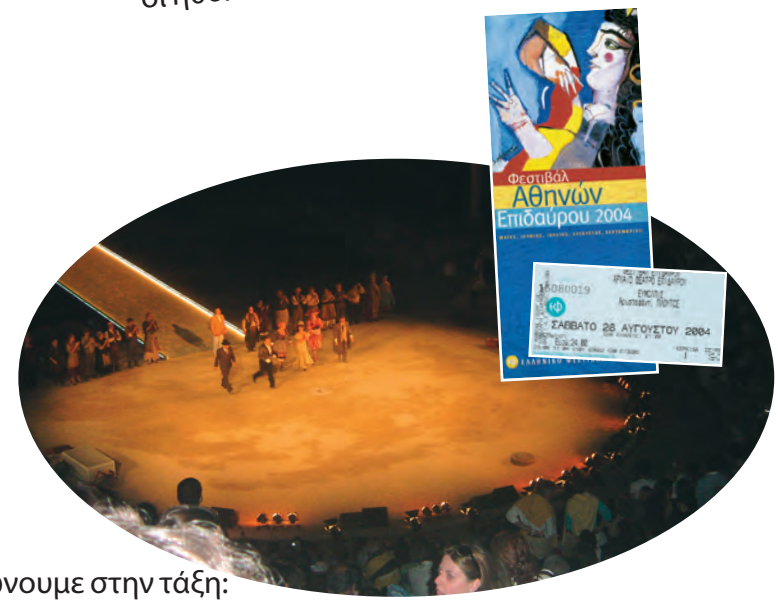

1

Συζητάμε και ανακοινώνουμε στην τάξη:

- ✓ Όπου οι αρχαίοι Έλληνες έχτιζαν πόλεις, κατασκεύαζαν και ναούς, στάδια και θέατρα. Γιατί άραγε;
- ✓ Πώς είναι τα σύγχρονα θέατρα;
- ✓ Έχουμε παρακολουθήσει θεατρικές παραστάσεις;

Το Εθνικό Θέατρο (Αθήνα)

Αρχαίο Θέατρο Φιλίππων

Δημοτικό Θέατρο Πειραιά

2

Πώς «στήνεται» μια θεατρική παράσταση σήμερα

Ερευνούμε και ανακοινώνουμε στην τάξη:

✓ Ποιος γράφει το κείμενο και τα τραγούδια ενός έργου;
✓ Ποιος δίνει οδηγίες στους ηθοποιούς;
✓ Ποιος κατασκευάζει τα σκηνικά;
✓ Ποιος κατασκευάζει τα κοστούμια;

Θέατρο Απόλλων - Ερμούπολη Σύρου

Παιδική σκηνή Ξένιας Καλογεροπούλου

Εσωτερικό του θεάτρου Απόλλων

3

Επιλέγουμε και συζητάμε ένα από τα παρακάτω θέματα:

- ✓ Ένα θέατρο ή ένας θίασος στον τόπο μας.
- ✓ Πληροφορίες που μπορούμε να πάρουμε για μια θεατρική παράσταση από μια εφημερίδα ή ένα πρόγραμμα θεάτρου.
- ✓ Οι διαφορές ανάμεσα στο θέατρο και στην τηλεόραση.
- ✓ Η υπόθεση ενός γνωστού παιδικού θεατρικού έργου.

Ανακοινώνουμε στην τάξη όσα συζητήσαμε στην ομάδα μας και με ποιον τρόπο αναζητήσαμε τις πληροφορίες μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι αρχαίοι Έλληνες αγαπούσαν το θέατρο και το θεωρούσαν σημαντικό για τη μόρφωσή τους. Μάλιστα, στην Αθήνα υποχρέωναν με νόμους τους πλούσιους πολίτες «να χορηγούν», δηλαδή να δίνουν χρήματα, για να οργανώνονται θεατρικές παραστάσεις. Αυτοί ονομάζονταν «χορηγοί». Όσοι δεν είχαν χρήματα, δεν πλήρωναν εισιτήριο. Συχνά, ένα θεατρικό έργο γινόταν θέμα συζήτησης στην πόλη, καθώς η υπόθεσή του μπορεί να είχε σχέση με αυτούς που κυβερνούσαν, τους πρόσφατους πολέμους ή άλλα θέματα που ενδιέφεραν τους πολίτες.

Πριν από λίγο καιρό στο σχολείο του Ορφέα έγινε μια πολιτιστική εκδήλωση. Στο τέλος οι μαθητές χόρεψαν παραδοσιακούς χορούς από όλη την Ελλάδα. Φορούσαν όλοι παραδοσιακές φορεσιές. Όσοι παρακολούθησαν την εκδήλωση είπαν πως ήταν πετυχημένη.

❄ *Πώς νομίζουμε ότι αυτοί οι χοροί έφτασαν ως τις μέρες μας;*

1

1 αργαλειός

2

3

4

5

6

πιθάρι

7

Κεφάλαιο 3

Παρατηρούμε τις εικόνες 1 έως 7 και τις αντιστοιχίζουμε με τις παρακάτω φράσεις βάζοντας τον κατάλληλο αριθμό στα κουτάκια:

- ☐ Υπήρχε στα σπίτια από τα πανάρχαια χρόνια μέχρι σήμερα, για να αποθηκεύουν τρόφιμα, λάδι ή κρασί.
- ☐ Μ' αυτόν δημιουργούμε τα υφαντά.
- ☐ Λέγεται ρόπτρο και το βλέπουμε ακόμη και σήμερα στις πόρτες κάποιων σπιτιών.
- ☐ Με μεγάλο κόπο και επιμονή οι αγρότες έχτιζαν στις πλαγιές των βουνών «πεζούλες», για να μπορούν να καλλιεργήσουν τα φυτά τους.
- ☐ Τα σπίτια «σκαρφάλωναν» στις κορυφές των βουνών, για να προφυλάσσονται από τις εχθρικές επιδρομές.
- ☐ Στους γάμους μαζεύονταν οι κάτοικοι του τόπου και γλεντούσαν χορεύοντας και τραγουδώντας.
- ☐ Με τις ίδιες βελονιές, με τα ίδια χρώματα, η κάθε κεντήστρα έφτιαχνε το δικό της σχέδιο.

2

Συζητάμε για τις εικόνες 1 έως 7:

✓ Πού έχουμε συναντήσει παρόμοιες εικόνες;

✓ Σήμερα έχουμε τέτοιες συνήθειες; Είναι σε κάτι διαφορετικές;

3

Από τη γιαγιά στην εγγονή και … «πάει λέγοντας»

Τα παλιά χρόνια σ' έναν τόπο:

✓ μια νέα κοπέλα παντρευόταν περίπου όπως η μαμά της, η γιαγιά, η προγιαγιά και η προ-προγιαγιά της. Ποιος νά 'ταν αυτός ο τρόπος;

✓ τα σπίτια χτίζονταν σχεδόν με τον ίδιο τρόπο για πολλούς αιώνες. Πώς χτίζονταν στον τόπο μας;

✓ τραγουδούσαν τα ίδια τραγούδια για πολλούς αιώνες. Γνωρίζουμε κάποια τραγούδια του τόπου μας;

Συζητάμε, γράφουμε στο σημειωματάριό μας πώς αυτές οι συνήθειες «παραδίνονταν» από τη μια γενιά στην άλλη και ανακοινώνουμε τα συμπεράσματά μας.

Συζητάμε τι να σημαίνει η λέξη «παράδοση».

4 Συζητάμε τις λέξεις:

παραδοσιακές συνταγές

έθιμα

δημοτικά τραγούδια

λαϊκή τέχνη

παροιμίες

5

Ένα βήμα πιο πέρα

Παρουσιάζουμε ένα έθιμο του τόπου μας.

Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Πώς θα το παρουσιάσουμε;
Σχεδιάζουμε τα βήματά μας και τα γράφουμε στο σημειωματάριό μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Τα παλιότερα χρόνια, τότε που δεν υπήρχαν ακόμα εργοστάσια, οι άνθρωποι αναγκάζονταν να κατασκευάζουν μόνοι τα ρούχα τους και άλλα χρήσιμα αντικείμενα. Σιγά σιγά κάποιοι έγιναν τεχνίτες. Κατασκεύαζαν σπίτια, δρόμους, γεφύρια, κοσμήματα κ.λπ. Για να διδαχτούν δεν πήγαιναν σε σχολές, αλλά κοντά σε παλιότερους τεχνίτες. Ο ένας μάθαινε στον άλλον τα τραγούδια του τόπου του, τους χορούς, τον τρόπο που καλλιεργούσαν τα φυτά τους, πού και πώς μαγείρευαν και άλλες συνήθειές τους. Έτσι, ο τρόπος που ζούσαν, που ντύνονταν, που χόρευαν, μεταδιδόταν από στόμα σε στόμα, από τον παππού και τη γιαγιά στα εγγόνια και δεν άλλαζε εύκολα. Αυτή είναι η παράδοση. Οι άνθρωποι ενός τόπου κρατούσαν τις παραδόσεις τους για πολλά χρόνια.

Πολλές από τις παραδόσεις, τις συνήθειες δηλαδή των παλιότερων, διατηρούμε κι εμείς σήμερα, παρόλο που ο τρόπος ζωής μας έχει πια αλλάξει πολύ.

4*, 5, 6

Κεφάλαιο 4 *Ο πολιτισμός σε κάθε βήμα*

Πάμε μια βόλτα στον τόπο που ζούμε. Αν προσέξουμε, πολλές γωνιές του διηγούνται μια δική τους ιστορία. Η μία ενώνεται με την άλλη μ' έναν μίτο, κι όλες μαζί οι ιστορίες κάνουν τη μεγάλη ιστορία του τόπου μας και των ανθρώπων της, παλιών και νέων.

1

Σαν τον Θησέα πιάνω τον μίτο και ξαναγυρνώ πίσω στον χρόνο.

Βλέπω εκκλησιές βυζαντινές, χτισμένες ίσως με εντολή κάποιου αυτοκράτορα, όπου ακούγονται και σήμερα οι ίδιες ψαλμωδίες…

…ψηλά στους λόφους τα τείχη, απομεινάρια κάστρων, που θυμίζουν πολέμους με κατακτητές…

«Δέκα παλικάρια στήσανε χορό στου Καραϊσκάκη το κονάκι…»

…και τα πλακόστρωτα, που πάνω περπατώ, έχουν και αυτά την ιστορία τους…

…και τα κομμάτια της σκαμμένης γης, ξαναφέρανε στο φως αρχαία θεμέλια σπιτιών, λουτρά, ναούς και αγορές…

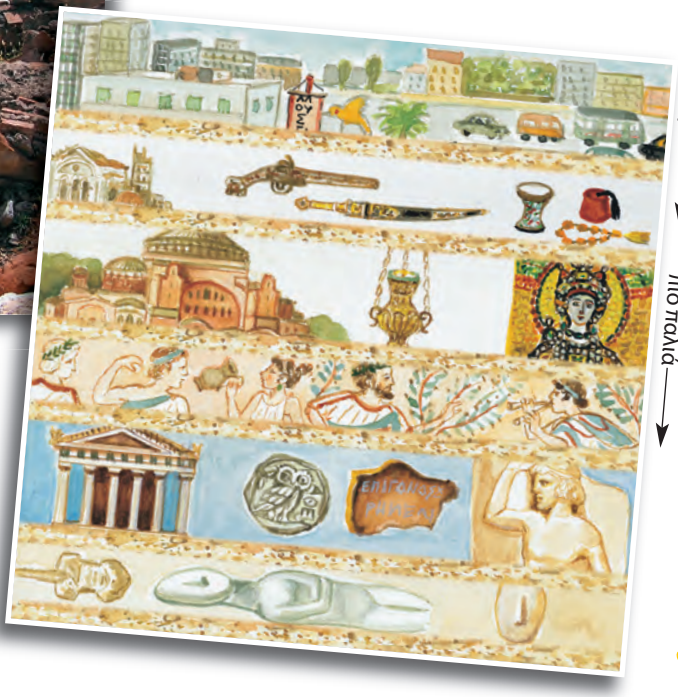

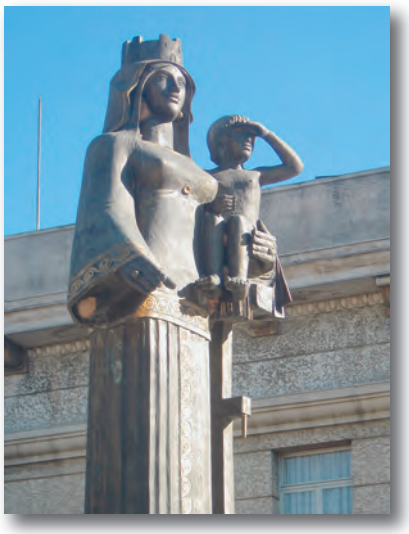

Μνημείο των χαμένων πατρίδων

…νεότερα μνημεία και αγάλματα, που φτιάχτηκαν για να θυμίζουν όσα οι άνθρωποι της πόλης μου δε θέλουν να ξεχάσουν…

Εδώ κολλάμε μια φωτογραφία του τόπου μας.

…και βέβαια, οι ίδιοι οι άνθρωποι. Άνθρωποι απ' όλη τη γη, παίζουν κι ακούν τη δική τους μουσική, μιλούν τη δική τους γλώσσα …

Εδώ κολλάμε μια φωτογραφία με ανθρώπους του τόπου μας.

…όμως μπορούμε να συνεννοούμαστε μαζί τους με χίλιους τρόπους. Μαθαίνουμε τις συνήθειές τους, συνεργαζόμαστε, αναζητούμε λύσεις για τα προβλήματά μας…

…συνηθίζουμε να σεβόμαστε τους ανθρώπους που διαφέρουν και να βοηθάμε όσους έχουν ανάγκη…

…Ξέρουμε ότι όλα όσα έγιναν και κάνουν σήμερα τον δικό μας πολιτισμό, δημιουργήθηκαν με τη συνεργασία των ανθρώπων…

Ο Δρομέας, του Κ. Βαρώτσου, ένα έργο τέχνης που βρίσκεται στην Αθήνα

…τα έργα τέχνης, παλιά και σημερινά, που ομορφαίνουν την πόλη μας…

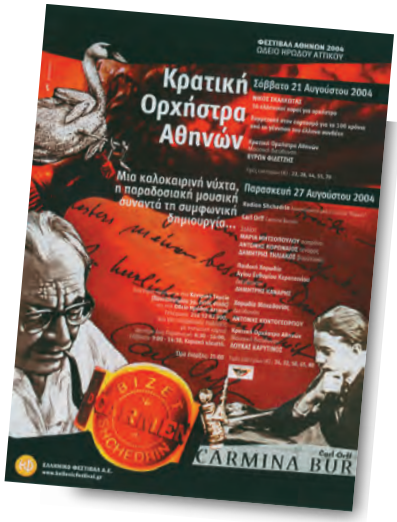

…όλα αυτά που κάποιοι φρόντισαν να μη χαθούν περνώντας τα χρόνια σήμερα ολοζώντανα μιλούν…»

- ✓ Συζητάμε σε ποιες εποχές είναι πιθανό να κατασκευάστηκαν όσα βλέπει ο Ορφέας στην πόλη του. Όπου χρειάζεται, ζητούμε τη βοήθεια του δασκάλου μας.
- ✓ Στον τόπο όπου κατοικούμε υπάρχουν απομεινάρια αυτών των εποχών; Τι γίνεται σήμερα εκεί;
- ✓ Σχεδιάζουμε μια μικρή διαδρομή σε μέρη του τόπου μας που αξίζει να γνωρίσουμε καλύτερα.

2

Στον σημερινό πολιτισμό μας, με ποιους τρόπους μπορούμε...

- ✓ να προστατεύσουμε τα παιδιά από τη βία;
- ✓ να βοηθήσουμε κάποιον άρρωστο που δεν έχει χρήματα για τη θεραπεία του;
- ✓ να φροντίσουμε για τα αδέσποτα ζώα;
- ✓ να προστατευτούμε από τους κακοποιούς;

Αξίζει να διαβάσουμε

Στον τόπο μας ζούσαν άνθρωποι από πολύ παλιά. Πολλά από τα δημιουργήματά τους εξαφανίστηκαν. Άλλα σώζονται μέχρι σήμερα. Αυτά τα παλαιότερα έργα, μαζί με τα σημερινά και μαζί με τη γλώσσα και τις συνήθειές μας, αποτελούν τον πολιτισμό μας. Έτσι, στον τόπο που ζούμε, καθημερινά συναντάμε έργα του πολιτισμού παλιότερων εποχών, αλλά και σημερινά. Τον πολιτισμό μας φανερώνει ακόμη, εκτός από τα έργα, και η καθημερινή μας συμπεριφορά.

Το 2004 διοργανώσαμε με επιτυχία στη χώρα μας τους Ολυμπιακούς και τους Παραολυμπιακούς αγώνες.

- *Σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν οι σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες από τους Ολυμπιακούς αγώνες στην αρχαία Ελλάδα;*
- *Γιατί, άραγε, είναι σημαντικό να αθλούμαστε;*

Ολυμπιακοί αγώνες στα αρχαία χρόνια

1. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι ο άνθρωπος πρέπει να ασκεί το μυαλό και το σώμα του. Πώς το πετύχαιναν αυτό;

2. Το μακρύ ταξίδι των Ολυμπιακών αγώνων ξεκινά το 776 π.Χ. στην Ολυμπία. Οι Ολυμπιακοί αγώνες γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια και διαρκούσαν πέντε ημέρες. Στη διάρκεια των αγώνων οι Έλληνες από όλες τις πόλεις έκαναν εκεχειρία: σταματούσαν δηλαδή τους πολέμους και βρίσκονταν μαζί ενωμένοι.

«Όπως την ημέρα δεν υπάρχει πιο ζεστό και πιο φωτεινό αστέρι στον ουρανό από τον ήλιο, ομοίως δεν υπάρχει μεγαλύτερη αθλητική συνάντηση από αυτή των Ολυμπιακών Αγώνων»

Πίνδαρος, 5ος π.Χ. αιώνας

Διαβάζουμε τους στίχους του Πινδάρου. Οι αγώνες βοήθησαν ώστε οι Έλληνες να νιώσουν ενωμένοι. Ήταν πολύ σημαντική εκδήλωση. Πώς το ερμηνεύουμε αυτό; Είναι το ίδιο σήμερα;

3 Γνωρίζουμε αγωνίσματα που γίνονται στους σύγχρονους Ολυμπιακούς αγώνες; Ποιο από αυτά μας αρέσει περισσότερο;

4

Οι ολυμπιονίκες έπαιρναν ως βραβείο ένα στεφάνι αγριελιάς, τον κότινο, και γνώριζαν πολλές τιμές. Οι συμπολίτες τους γκρέμιζαν μέρος από τα τείχη της πόλης τους για να περάσουν.

✓ Πώς τιμάμε σήμερα τους ολυμπιονίκες;

5

A **Ένας πολίτης της αρχαίας Αθήνας μάς μιλάει**

- Στο σχολείο έμαθα να γυμνάζω το σώμα μου.
- Προσπαθώ συνεχώς να γίνομαι καλύτερος.
- Σέβομαι τους κανόνες της πόλης μου.

B **Ένας αθλητής της αρχαίας Ελλάδας μάς μιλάει**

- Καθημερινά προπονούμαι και βελτιώνομαι για να κερδίζω τον αγώνα μόνο με τις δικές μου δυνάμεις.
- Δεν παραβαίνω τους κανονισμούς του αγώνα.
- Στον αγώνα είναι απαραίτητο να χρησιμοποιώ εκτός από το σώμα μου και τον νου μου.

Συζητάμε αυτά που λένε ο πολίτης και ο αθλητής. Μπορούμε να βρούμε ομοιότητες ανάμεσα στην καθημερινή ζωή των πολιτών και στον αθλητισμό;

✓ Αντιστοιχούμε στις παραπάνω καρτέλες τις φράσεις που ταιριάζουν.

Σύγχρονοι Ολυμπιακοί αγώνες

6 Αφού πέρασαν 12 περίπου αιώνες από τότε που άρχισαν, οι Ολυμπιακοί αγώνες καταργήθηκαν το 393 μ.Χ.

Το 1896 οι Ολυμπιακοί αγώνες διοργανώθηκαν ξανά στην Αθήνα ύστερα από προσπάθειες του Γάλλου Πιερ Ντε Κουμπερτέν και του Δημήτρη Βικέλα.

Σημαία των Ολυμπιακών αγώνων

✓ Τι συμβολίζουν οι πέντε κύκλοι;

7

συμμετοχή, προσπάθεια, ειρήνη, τίμιος συναγωνισμός, συναδέλφωση, φιλία, γιορτή

Συζητάμε αν οι λέξεις της καρτέλας χαρακτηρίζουν τους σύγχρονους Ολυμπιακούς αγώνες.

8

✓ Στους Ολυμπιακούς αγώνες του 2004 πέρασε η ολυμπιακή φλόγα από τον τόπο μας;

✓ Τι θα ένιωθες αν ήσουν εσύ ο λαμπαδηδρόμος;

9

Από το 1896 οι Ολυμπιακοί αγώνες διοργανώθηκαν στις παρακάτω πόλεις:

Αθήνα (Ελλάδα) 1896
Παρίσι (Γαλλία) 1900
Σαιντ Λούις (ΗΠΑ) 1904
Λονδίνο (Μεγάλη Βρετανία) 1908
Στοχκόλμη (Σουηδία) 1912
Αμβέρσα (Βέλγιο) 1920
Παρίσι (Γαλλία) 1924
Άμστερνταμ (Ολλανδία) 1928
Λος Άντζελες (ΗΠΑ) 1932
Βερολίνο (Γερμανία) 1936
Λονδίνο (Μεγάλη Βρετανία) 1948
Ελσίνκι (Φιλανδία) 1952
Μελβούρνη (Αυστραλία) 1956
Ρώμη (Ιταλία) 1960
Τόκιο (Ιαπωνία) 1964
Πόλη του Μεξικού (Μεξικό) 1968
Μόναχο (Γερμανία) 1972
Μόντρεαλ (Καναδάς) 1976
Μόσχα (Ρωσία) 1980
Λος Άντζελες (ΗΠΑ) 1984
Σεούλ (Κορέα) 1988
Βαρκελώνη (Ισπανία) 1992
Ατλάντα (ΗΠΑ) 1996
Σίδνεϊ (Αυστραλία) 2000
Αθήνα (Ελλάδα) 2004
Πεκίνο (Κίνα) 2008
Λονδίνο (Μεγάλη Βρετανία) 2012
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

α) Με τη βοήθεια του δασκάλου μας, βρίσκουμε τις παραπάνω πόλεις και χώρες στον παγκόσμιο χάρτη.

β) Ποιες χρονιές δεν έγιναν Ολυμπιακοί αγώνες; Ερευνούμε για ποιους λόγους συνέβη αυτό.

Κεφάλαιο 5

10

Σπύρος Λούης, ολυμπιονίκης στον μαραθώνιο το 1896, στην Αθήνα

Τι χρειάζεται για να κερδίσει κανείς το χρυσό μετάλλιο;

…Αυτοσυγκέντρωση, πολλή προπόνηση, σκληρή δουλειά, απομόνωση… και διάβασμα, πολύ διάβασμα…

Αθανασία Τζουμελέκα,
χρυσή ολυμπιονίκης στο βάδην, 2004

(Συνέντευξη στο περιοδικό *Ταχυδρόμος*, 28/8/2004)

α) Αθλήτριες και αθλητές της χώρας μας σημείωσαν σημαντικές επιτυχίες και κατέκτησαν αρκετά ολυμπιακά μετάλλια. Γνωρίζουμε κάποιους από αυτούς;

β) Ποιο να είναι, άραγε, το καθημερινό πρόγραμμα ενός ολυμπιονίκη;

γ) Τι θα λέγαμε σ' έναν αθλητή που αγωνίστηκε, αλλά τερμάτισε τελευταίος;

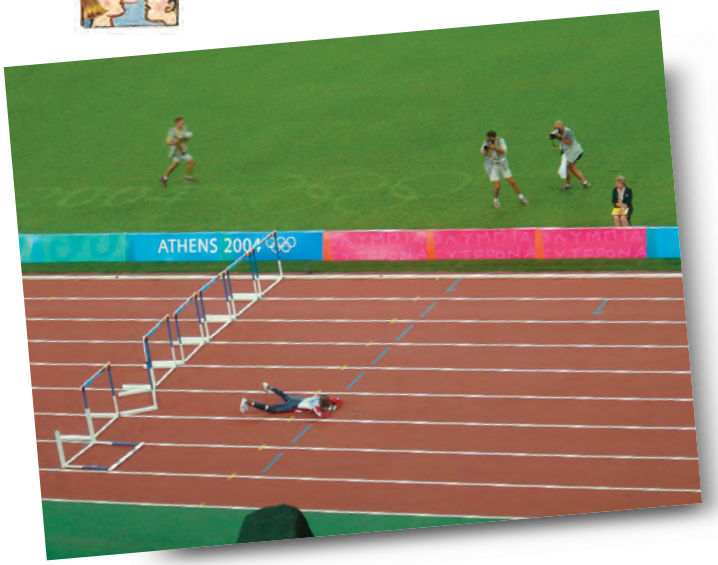

8

Παραολυμπιακοί αγώνες

11

Σήμα της Παραολυμπιακής Επιτροπής

Παραολυμπιακοί αγώνες: **Παρά** (μαζί, κοντά δίπλα) + **Ολυμπιακοί**, δηλαδή τελούνται μαζί με τους Ολυμπιακούς αγώνες κι έχουν την ίδια αξία.

Οι Παραολυμπιακοί αγώνες είναι η μεγαλύτερη αθλητική διοργάνωση στον κόσμο μετά τους Ολυμπιακούς. Συμμετέχουν αθλητές με αναπηρίες. Πραγματοποιήθηκαν για πρώτη φορά στην Αγγλία το 1948.

Χαρακτηρίζουν τους Παραολυμπιακούς αγώνες

δύναμη, προσπάθεια, θέληση, επιμονή, αξιοπρέπεια, αγάπη για τη ζωή

α) Τι θα γράφαμε σε ένα συγχαρητήριο τηλεγράφημα προς κάποια αθλήτρια ή κάποιον αθλητή που συμμετείχε στους Παραολυμπιακούς αγώνες;

β) Πολλά από τα αγωνίσματα είναι ίδια με αυτά των Ολυμπιακών αγώνων. Υπάρχουν όμως και μερικά που γίνονται μόνο στους Παραολυμπιακούς αγώνες. Ένα από αυτά είναι το άθλημα **«μπότσια»**. Τι γνωρίζουμε για το άθλημα αυτό;

9

12

Μοιραζόμαστε το παιχνίδι, διασκεδάζουμε, γυμνάζουμε το σώμα μας, προσπαθούμε

Συζητάμε για τα ατομικά αθλήματα που γνωρίζουμε. Χρειάζεται να πιστεύουμε ότι θα γίνουμε πρωταθλητές για να ασχοληθούμε με κάποιο άθλημα;

13

Σ' ένα ομαδικό άθλημα συνεργάζονται πολλοί αθλητές και μοιράζονται την προσπάθεια. Συζητάμε για ομαδικά αθλήματα που γνωρίζουμε.

✓ Τι νιώθουμε όταν παίζουμε ένα ομαδικό παιχνίδι;

14

Ορισμένοι αθλητές και αθλήτριες για να νικήσουν παίρνουν απαγορευμένες ουσίες. Κάνουν καλό στην υγεία τους;

✓ Πόσο ταιριάζει η συμπεριφορά τους με όσα χαρακτηρίζουν τους Ολυμπιακούς αγώνες στην αρχαία Ελλάδα και τον πολιτισμό μας;

Μήπως θα έπρεπε, τελικά,
όλοι όσοι συμμετέχουν στους αγώνες
να παίρνουν βραβείο;
Εσείς τι λέτε;

15

Ένα βήμα πιο πέρα

Στην αρχαία Ελλάδα στους Δελφούς, στην Αθήνα και αλλού, εκτός από τους αθλητικούς αγώνες διεξάγονταν και μουσικοί, ποιητικοί και θεατρικοί αγώνες.

Πού θα ψάξουμε; Ποιον θα ρωτήσουμε; Σχεδιάζουμε τα βήματά μας.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι αρχαίοι Έλληνες μορφώνονταν για να ασκούν τον νου τους και γυμνάζονταν για να ασκούν το σώμα τους. Έπαιρναν μέρος σε πολλούς αθλητικούς αγώνες. Πιο σημαντικοί ήταν οι Ολυμπιακοί αγώνες, που γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια στην Ολυμπία. Εκεί, Έλληνες από όλες τις πόλεις άφηναν τα όπλα και ειρηνικά, με σεβασμό στους κανόνες, συμμετείχαν και συναγωνίζονταν σε διάφορα αθλήματα με βραβείο ένα στεφάνι από αγριελιά, τον κότινο.

Σήμερα, αθλήτριες και αθλητές από όλο τον κόσμο συμμετέχουν στους Ολυμπιακούς και Παραολυμπιακούς αγώνες, που διοργανώνονται κάθε τέσσερα χρόνια σε διαφορετικές πόλεις και χώρες της γης. Άνθρωποι με διαφορετική γλώσσα, διαφορετικές συνήθειες, διαφορετικές θρησκείες και από διαφορετικούς πολιτισμούς συμμετέχουν ειρηνικά σε μια μεγάλη γιορτή.

Ανασκόπηση

1 Αξίζει να διαβάσουμε ... και να συμπληρώσουμε

Πολιτισμός είναι όλα αυτά που δημιούργησαν οι άνθρωποι που έζησαν στον τόπο μας από τα αρχαία χρόνια, αλλά και αυτά που θα αφήσουμε εμείς στις επόμενες γενιές, όπως η γλώσσα που μιλάμε, οι συνήθειές μας κ.ά. Οι Έλληνες ανέπτυξαν σπουδαίο πολιτισμό από την αρχαιότητα.

Οι αρχαίοι Έλληνες συμμετείχαν σε συγκεντρώσεις και συζητήσεις στην αγορά.

Τους ενδιέφερε η μόρφωση των παιδιών. Πήγαιναν στο θέατρο για να διασκεδάσουν και να μορφωθούν. **Πώς ήταν το θέατρο;**

Οι Ολυμπιακοί αγώνες ήταν ένα μεγάλο αθλητικό γεγονός της αρχαίας Ελλάδας που ένωνε όλους τους Έλληνες. Ήταν κομμάτι του πολιτισμού τους. **Πού γίνονταν, πότε και ποιο ήταν το έπαθλο;**

Σήμερα οι Ολυμπιακοί και οι Παραολυμπιακοί αγώνες είναι το μεγαλύτερο παγκόσμιο αθλητικό γεγονός. Αθλητές απ' όλο τον κόσμο βρίσκονται μαζί και αγωνίζονται. Είναι τιμή για έναν αθλητή να συμμετέχει σ' αυτούς. Είναι μια μεγάλη γιορτή του αθλητισμού και του πολιτισμού.

Παράδοση είναι οι συνήθειες, τα έθιμα, τα τραγούδια, οι χοροί και άλλα που παραδίδονται προφορικά από γενιά σε γενιά. Σήμερα ο τρόπος ζωής έχει αλλάξει, συνεχίζουμε όμως να έχουμε πολλά έθιμα που υπάρχουν από παλιά. **Ποια έθιμα;**

2 Βασικό λεξιλόγιο

πολιτισμός, εκπαίδευση, συμπόσια, τέχνες, θέατρο, Ολυμπιακοί αγώνες, κότινος, αγωνίσματα, ολυμπιακή φλόγα, λαμπαδηδρόμος, μετάλλια, ολυμπιονίκες, Παραολυμπιακοί αγώνες, παράδοση, συνήθειες, έθιμα, τραγούδια, χοροί, τρόπος ζωής, συμπεριφορά

3

Πηγαίνουμε στη «**ζωγραφιά από λέξεις**» και συμπληρώνουμε.

4 Πώς φτάσαμε ως εδώ;

- Τι μας άρεσε;
- Τι μας δυσκόλεψε;
- Τι θέλουμε να κρατήσουμε από όσα μελετήσαμε;
- Πώς τα μελετήσαμε;
- Τι άλλο θα θέλαμε να μελετήσουμε;

Δραστηριότητες της Ανασκόπησης

Μια «ζωγραφιά από λέξεις»

Οι άνθρωποι καθημερινά

- **επικοινωνούμε με**
  - .....
  - τις κινήσεις του σώματος
  - λέξεις
- **ενημερωνόμαστε από**
  - τα Μ.Μ.Ε.
    - .....
    - το ραδιόφωνο
    - είναι
      - οι εφημερίδες και τα περιοδικά
      - .....

Κεφάλαιο 1 Επικοινωνούμε και ενημερωνόμαστε

– Να τηλεφωνήσουμε στον θείο Γιώργο για χρόνια πολλά.
– Μήπως να του στείλουμε ευχές με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο;
– Και γιατί δεν πάμε σπίτι του, να του ευχηθούμε από κοντά;
❄ Γιατί είναι ανάγκη να επικοινωνούμε;
❄ Με ποιους τρόπους επικοινωνούμε;

Επικοινωνούμε έτσι...

1

Οι άνθρωποι επικοινωνούμε με διάφορους τρόπους.
✓ Ποιους τρόπους παρουσιάζουν οι εικόνες;
✓ Λέμε κι άλλους τρόπους που γνωρίζουμε.

2 **α)** Ο Ορφέας μάς έστειλε ένα μήνυμα γραμμένο σε «μυστικό κώδικα».

Εοιυμμαεινχοαςρ

➡ Είναι εύκολο να καταλάβουμε τι μας λέει στο μήνυμά του ο Ορφέας; Γιατί;

✓ Για να διαβάσουμε το μυστικό μήνυμα, αρκεί να βάλουμε κάτω από κάθε γράμμα έναν αριθμό από το 1 έως το 15.

✓ Γράφουμε πρώτα τα γράμματα που αντιστοιχούν στους μονούς αριθμούς στη γραμμή του παρακάτω πίνακα που έχει τίτλο «Η λύση του κώδικα». Συνεχίζουμε γράφοντας τα γράμματα που αντιστοιχούν στους ζυγούς αριθμούς.

Γράμματα:	Ε	ο	ι	υ	μ	μ	α	ε	ι	ν	χ	ο	α	ς	ρ
Αριθμοί:	1	2	☐	☐	☐	6	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	15
Η λύση του κώδικα:	☐	☐	μ	☐	☐	χ	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ς

➡ Ποιο είναι το μήνυμα που μας έστειλε ο Ορφέας;

Όσα είναι γραμμένα σ' αυτούς τους δίσκους κανένας δεν κατάφερε να τα διαβάσει μέχρι σήμερα...

...μπορούν να τα διαβάσουν όσοι ξέρουν κινέζικα

β) Ένας άλλος κώδικας είναι τα σύμβολα των Μαθηματικών (π.χ. =, +, -, <, >, κ.λπ.)

3

«Τα λόγια ξεχνιούνται, τα γραπτά μένουν»

α) Δύο από μας συζητούν για κάποιο βιβλίο ή περιοδικό που διάβασε ο ένας και προτείνει στον άλλον να το διαβάσει κι αυτός. Ο άλλος ρωτά για το θέμα του, τους ήρωες, τις εικόνες του κ.λπ. Οι υπόλοιποι παρακολουθούμε τον διάλογο.

β) Αποφασίζουμε να στείλουμε γράμμα με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (e-mail) σ' έναν φίλο μας, για να του προτείνουμε να διαβάσει κι εκείνος το συγκεκριμένο βιβλίο ή περιοδικό.

Γράφουμε στον πίνακα της τάξης μας την επιστολή μας.

4

Κανόνες επικοινωνίας

Όταν επικοινωνούμε, ακολουθούμε κανόνες. Βρίσκουμε μερικούς κανόνες που είναι ανάγκη να ακολουθούμε όταν:

✓ μιλάμε σε κάποιον
π.χ. όταν διηγούμαστε στη γιαγιά μας την επίσκεψή μας σε ένα μουσείο

✓ ακούμε κάποιον να μιλάει
π.χ. όταν μια συμμαθήτριά μας διηγείται μια ιστορία.

1

...επικοινωνούμε κι αλλιώς

5

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

«Μιλάμε» και με τις εκφράσεις του προσώπου μας.

✓ Γράφουμε κάτω από κάθε εικόνα τη λέξη που ταιριάζει:

οργή λύπη αγάπη

6

Φανταζόμαστε ότι δεν μπορούμε να μιλήσουμε. Επιλέγουμε ένα από τα παρακάτω συναισθήματα και βρίσκουμε όσους τρόπους μπορούμε για να το παρουσιάσουμε στις άλλες ομάδες.

✓ Χρησιμοποιούμε το σώμα μας, τα χέρια μας, το πρόσωπό μας κ.λπ. Τα συναισθήματα είναι:

χαρά, ντροπή, πόνος, λύπη, τρόμος.

7

Τι μας «λένε» τα παρακάτω σύμβολα;

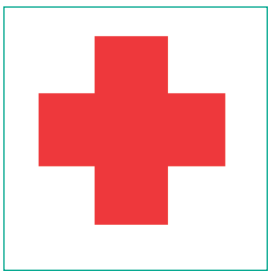

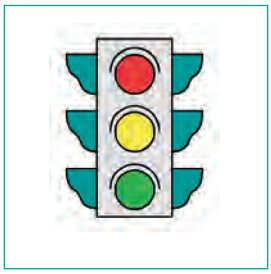

Αξίζει να διαβάσουμε

Καθημερινά ερχόμαστε σε επαφή με άλλους ανθρώπους, ανταλλάσσουμε απόψεις, πληροφορίες και μηνύματα, συμφωνούμε, διαφωνούμε, εξηγούμε, συνεργαζόμαστε, λέμε αστεία. Για να μπορούμε να επικοινωνούμε, χρησιμοποιούμε τους ίδιους κώδικες, π.χ. μιλάμε την ίδια γλώσσα. Ακόμη, ακολουθούμε κάποιους κανόνες. Για παράδειγμα, όταν διηγούμαστε ένα γεγονός στους φίλους μας, περιγράφουμε με ακρίβεια όλα όσα συνέβησαν, χρησιμοποιούμε τις κατάλληλες λέξεις, αλλάζουμε τον τόνο της φωνής μας όπου χρειάζεται, χρησιμοποιούμε τα χέρια μας ή το σώμα μας.

Επικοινωνούμε, λοιπόν, με διάφορους τρόπους. Με λέξεις, όταν μιλάμε, γράφουμε, τραγουδάμε, διαβάζουμε. Χωρίς λέξεις, με τα μάτια μας, με τις εκφράσεις του προσώπου μας, με τα χέρια μας, με όλο μας το σώμα, ακόμη και με σύμβολα.

Με την επικοινωνία οι άνθρωποι ανταλλάσσουμε ιδέες, μορφωνόμαστε, ερχόμαστε πιο κοντά, έχουμε καλύτερες σχέσεις. Για να επικοινωνούμε καλύτερα, αποφασίσαμε να εργαζόμαστε σε ομάδες στην τάξη μας.

Κεφάλαιο 2 Ξεπερνάμε τις δυσκολίες στην επικοινωνία

Με τον αδερφό της Μαρίνας που γεννήθηκε με προβλήματα στην ακοή, είμαστε φίλοι και παίζουμε συχνά όλοι μαζί.

❄ *Πώς επικοινωνούμε με κάποιον που δεν μπορεί να δει, να ακούσει ή να μιλήσει;*

1 Δυσκολευτήκαμε ποτέ να επικοινωνήσουμε; Για ποιους λόγους; Διηγούμαστε την ιστορία.

2

Τι προβλήματα αντιμετωπίζει όταν προσπαθεί να επικοινωνήσει:

- ✓ ένας ηλικιωμένος άνθρωπος με έναν νεαρό;
- ✓ ένα μωρό με τη μητέρα του;
- ✓ ένας άνθρωπος που δεν μπορεί να δει, να ακούσει ή να μιλήσει με όλους εμάς;
- ✓ ένας άνθρωπος που δε γνωρίζει να γράφει και να διαβάζει;
- ✓ ένας άνθρωπος που δε γνωρίζει να χρησιμοποιεί την τεχνολογία, δηλαδή τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, το κινητό τηλέφωνο, τα αυτόματα μηχανήματα έκδοσης εισιτηρίων, τα αυτόματα μηχανήματα των τραπεζών κ.λπ.;
- ✓ ένας άνθρωπος που δε γνωρίζει ξένες γλώσσες και θέλει να επισκεφθεί μία άλλη χώρα;

Επιλέγουμε ένα από τα παραπάνω θέματα. Συζητάμε πώς μπορούν να ξεπεραστούν τα προβλήματα αυτά.

3 Οι άνθρωποι που δε βλέπουν, δεν μπορούν να διαβάσουν ένα βιβλίο ή ένα περιοδικό από αυτά που διαβάζουμε εμείς. Πώς πρέπει, λοιπόν, να τυπωθούν για να μπορούν να τα διαβάσουν αυτοί;

4

Τα άτομα που έχουν προβλήματα στην ακοή και στην ομιλία επικοινωνούν μαζί μας με τη νοηματική γλώσσα και διαβάζοντας τα χείλη μας.

α) Κλείνουμε καλά τ' αυτιά μας και προσπαθούμε να καταλάβουμε μία πρόταση που θα μας πει ένας συμμαθητής μας διαβάζοντας τα χείλη του. Πόσο εύκολο είναι;

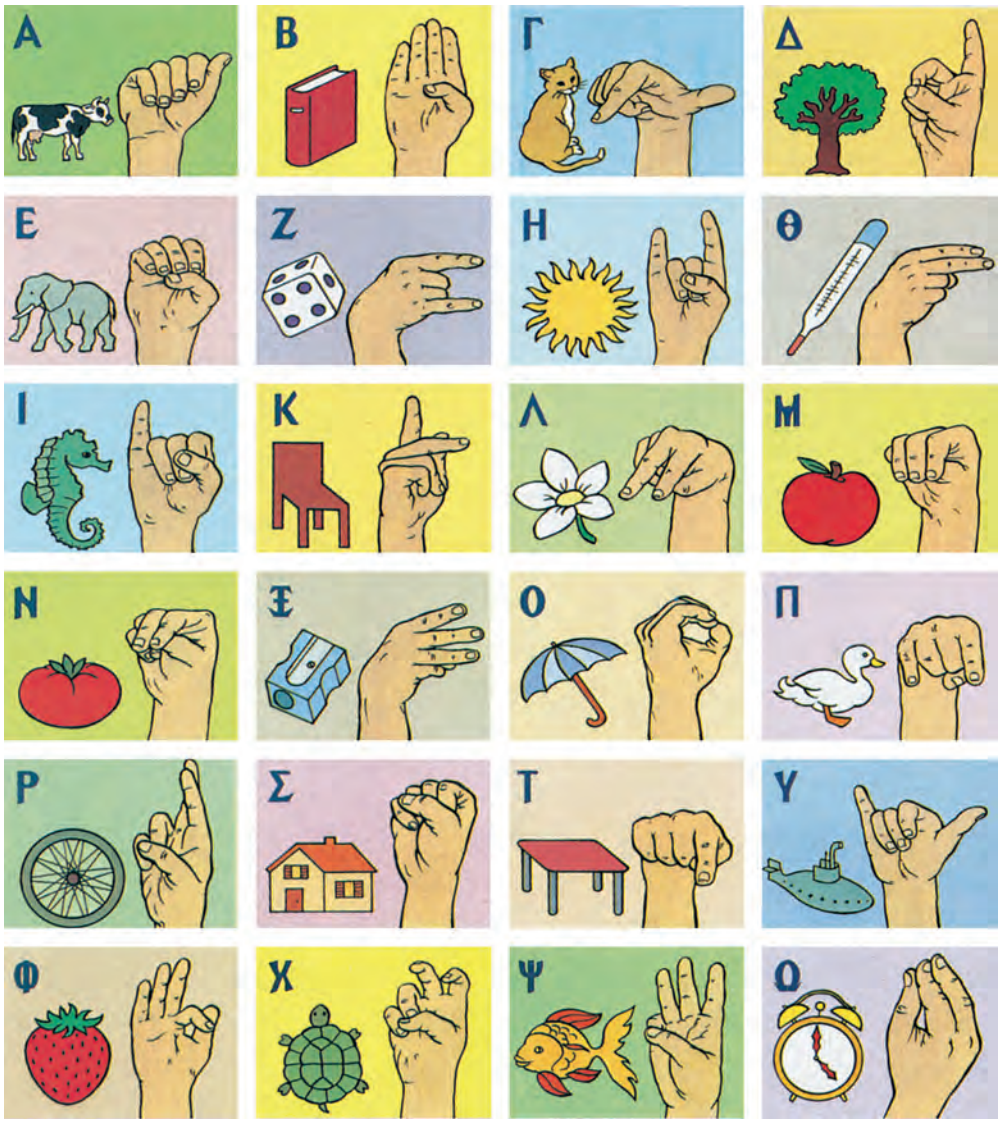

Το δακτυλικό αλφάβητο προέρχεται από το έργο ΣΕΠΠΕ του Π.Ι. « Νόημα στην Εκπαίδευση»

β) Παρουσιάζουμε στη νοηματική γλώσσα με το δακτυλικό αλφάβητο μία από τις παρακάτω λέξεις:

ΓΑΛΑ

ΦΙΛΟΣ

ΜΗΛΟ

ΠΑΙΔΙ

ΓΛΥΚΟ

5 Κάποιοι συμμαθητές μας δυσκολεύονται, όταν προσπαθούν να διαβάσουν ή να γράψουν. Αυτό συμβαίνει, επειδή μπερδεύουν γράμματα που μοιάζουν στο άκουσμά τους. Ας μπούμε για λίγο στη θέση τους:

✓ Ξαναγράφουμε την παρακάτω φράση, γράφοντας αντί για «ε» τον αριθμό 3, αντί για «θ» το γράμμα «φ» και αντί για «ν» το γράμμα «μ».

«Οι άνθρωποι επικοινωνούμε καθημερινά»

.....

.....

.....

✓ Προσπαθούμε να διαβάσουμε την παραπάνω πρόταση. Πόσο εύκολο είναι;

Ανάγνωση με το σύστημα «Μπράιγ»

Αξίζει να διαβάσουμε

Όταν κάποιοι από εμάς έχουμε προβλήματα στην όραση, την ακοή ή την ομιλία, δυσκολευόμαστε στην επικοινωνία. Άνθρωποι σε μεγάλη ηλικία, αρκετές φορές, δεν μπορούν να καταλάβουν τη γλώσσα που μιλούν οι νέοι.

Βρίσκουμε διάφορους τρόπους για να ξεπερνάμε τις δυσκολίες αυτές. Μαθαίνουμε τη νοηματική γλώσσα και επικοινωνούμε με τους ανθρώπους που δεν μπορούν να ακούσουν ή να μιλήσουν. Γράφουμε βιβλία με κατάλληλο τρόπο, όπως με το σύστημα «Μπράιγ», ώστε να μπορούν να τα διαβάζουν οι τυφλοί.

Πώς πληροφορούμαστε αμέσως το αποτέλεσμα του αγώνα της εθνικής μας ομάδας ποδοσφαίρου, όταν αγωνίζεται σε μια άλλη χώρα; Πώς ενημερωνόμαστε σήμερα;

- *Πώς ενημερώνονταν οι άνθρωποι παλιότερα για όσα συνέβαιναν;*

Η ενημέρωση σήμερα

1

Η ΑΠΟΨΙΣ

.... Η περιπέτεια των παιδιών έλαβε τέλος. Μέχρι το βράδυ όλα είχαν γυρίσει στα σπίτια τους. Οι γονείς τους τα υποδέχτηκαν με αγκαλιές και φιλιά. Δεν ήταν όμως μόνο οι γονείς που ανησύχησαν, αλλά και όλοι σχεδόν οι Έλληνες, αφού η είδηση είχε διαδοθεί στη χώρα σαν αστραπή.

α) Διαβάζουμε το κείμενο. Πώς άραγε η περιπέτεια των παιδιών μαθεύτηκε σε όλη τη χώρα, και μάλιστα τόσο γρήγορα;

β) Συζητάμε για ένα γεγονός που συνέβη κάπου μακριά και εμείς το μάθαμε σχεδόν αμέσως. Πώς ενημερωθήκαμε;

2

Σήμερα τα νέα μεταδίδονται πολύ γρήγορα σαν να είναι ο κόσμος μια γειτονιά

Κεφάλαιο 3

Παρατηρούμε την εικόνα της προηγούμενης σελίδας και συζητάμε πώς τα παιδιά ενημερώνονται για τους Ολυμπιακούς αγώνες, που γίνονται τόσο μακριά από τη χώρα τους.

Κάθε πρόταση αντιστοιχεί σε μία από τις παραπάνω εικόνες. Γράφουμε στα τετράγωνα τους αντίστοιχους αριθμούς:

- ☐ Ο δορυφόρος στέλνει το σήμα στην κεραία του τηλεοπτικού σταθμού.
- ☐ Ο εικονολήπτης καταγράφει το γεγονός, με την τηλεοπτική κάμερα.
- ☐ Η εικόνα από το φορτηγάκι του τηλεοπτικού σταθμού στέλνεται στον δορυφόρο.
- ☐ Η κεραία μας λαμβάνει το σήμα κι έτσι παρακολουθούμε το γεγονός από την τηλεόραση.
- ☐ Η εικόνα από την τηλεοπτική κάμερα πηγαίνει στο φορτηγάκι του τηλεοπτικού σταθμού.

3 Εκτός από την τηλεόραση, με ποιους άλλους τρόπους μπορούμε να ενημερωθούμε για το αποτέλεσμα του αγωνίσματος που μας αρέσει;

4 Συζητάμε ποια είναι συνήθως τα θέματα των ειδήσεων που διαβάζουν, ακούν ή παρακολουθούν οι μεγάλοι.

Η ενημέρωση την εποχή του παππού και της γιαγιάς

5

Ο παππούς του Ορφέα όταν ήταν παιδί

Παρατηρούμε τις εικόνες. Συγκρίνουμε τα σημερινά μέσα ενημέρωσης με αυτά που υπήρχαν την εποχή του παππού και της γιαγιάς.

Η ενημέρωση άλλοτε και σήμερα

6

Συμπληρώνουμε τις παρακάτω καρτέλες

Παλιότερα, οι άνθρωποι ενημερώνονταν με τις εφημερίδες, ...
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Σήμερα ενημερωνόμαστε με τις εφημερίδες, ...
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7

Βρίσκουμε το μέσο ενημέρωσης που …

- ✓ θέλει και το «ποντίκι» του …
- ✓ μας θέλει απέναντί του να παρακολουθούμε …
- ✓ θέλει «τα αυτιά μας ανοιχτά» …
- ✓ κυκλοφορεί καθημερινά και διαβάζεται …
- ✓ κυκλοφορεί κάθε βδομάδα ή κάθε μήνα …

Αξίζει να διαβάσουμε

Στις μέρες μας ενημερωνόμαστε γρήγορα, όπου και αν ζούμε, με τις εφημερίδες, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση, τα περιοδικά και το διαδίκτυο. Όλα αυτά τα λέμε Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.).

Τα Μ.Μ.Ε. μάς πληροφορούν για όσα συμβαίνουν στον κόσμο, στη χώρα μας, στον τόπο μας. Τα πολλά και διαφορετικά Μ.Μ.Ε. μάς βοηθούν να ενημερωνόμαστε για τα γεγονότα που μας ενδιαφέρουν, με όποιον τρόπο μάς εξυπηρετεί.

Κεφάλαιο 4 *Μπροστά στην τηλεόραση...*

Αν και ήταν Σάββατο, ο Ορφέας και η αδερφή του ξύπνησαν νωρίς νωρίς και στήθηκαν μπροστά στην τηλεόραση για να παρακολουθήσουν την αγαπημένη τους εκπομπή.
❊ Άραγε, τι προσέχουμε όταν παρακολουθούμε τηλεόραση;

1

α) Παρατηρούμε την εικόνα και επιλέγουμε κάποιον από τους ανθρώπους που παρακολουθούν τηλεόραση. Συμπληρώνουμε την πρόταση:

.....βλέπει τηλεόραση, επειδή .....
.....
.....

β) Ανακοινώνουμε αυτά που γράψαμε στην τάξη και συζητάμε:

✓ Για ποιους λόγους παρακολουθούν τηλεόραση οι μικροί και για ποιους οι μεγάλοι;

✓ Ποιοι λόγοι είναι κοινοί σε όλες τις ηλικίες;

2 Τόσα πολλά... πολλά κανάλια και εκπομπές!

Συζητάμε τα παρακάτω θέματα και γράφουμε:

α) Στην τηλεόραση παρακολουθούμε πολλές εκπομπές με διαφορετικά θέματα. Ποια είδη εκπομπών γνωρίζουμε ή έχουμε δει στην τηλεόραση;

.....

.....

.....

.....

β) Γράφουμε για την αγαπημένη μας εκπομπή.

.....

.....

.....

.....

.....

γ) Απαντάμε στις ερωτήσεις - Σχολιάζουμε τις απαντήσεις

✓ Ενημερώνονται οι γονείς μας για τις ώρες που παρακολουθούμε τηλεόραση; .....

.....

✓ Πόσες τηλεοράσεις έχουμε στο σπίτι μας; .....

.....

✓ Προγραμματίζουμε με τους γονείς μας από πριν ποια εκπομπή θα παρακολουθήσουμε και για πόση ώρα; .....

.....

✓ Συζητάμε με τους γονείς μας αυτά που παρακολουθούμε; .....

.....

3

α) Συζητάμε τι σημαίνουν τα παραπάνω σήματα.

β) Συναντάμε σκηνές ακατάλληλες σε εκπομπές που επιτρέπεται να παρακολουθούμε εμείς τα παιδιά; Τι θα θέλαμε να πούμε γι' αυτό;

Αξίζει να διαβάσουμε

Κάθε μέρα εκατομμύρια άνθρωποι, μικροί και μεγάλοι, βλέπουμε τηλεόραση. Έτσι ενημερωνόμαστε για πολλά πράγματα που συμβαίνουν στον κόσμο, μορφωνόμαστε και διασκεδάζουμε.

Οι εκπομπές που προβάλλονται είναι πολλές και έχουν διαφορετικά θέματα. Δεν είναι όμως όλες κατάλληλες να τις παρακολουθούμε εμείς τα παιδιά. Για παράδειγμα, κάποιες προβάλλονται αργά το βράδυ, ενώ άλλες έχουν σκηνές βίας. Υπάρχουν ακόμα και εκπομπές που δεν αξίζει να τις παρακολουθήσει κανείς, μικρός ή μεγάλος.

Όταν αποφασίζουμε να δούμε τηλεόραση, καλό είναι να συζητάμε από πριν με τους γονείς μας για την ώρα και την εκπομπή που θα παρακολουθήσουμε. Αν μπορούμε, την παρακολουθούμε μαζί τους και τη σχολιάζουμε.

5*

Η τάξη του Ορφέα ενημερώθηκε από το διαδίκτυο για τα νέα εκπαιδευτικά προγράμματα του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης.

❄ *Τι είναι το διαδίκτυο;*

1

Ας παίξουμε

Θα χρειαστούμε:

ένα βιβλίο, δύο λευκά φύλλα χαρτί και ένα νήμα με μήκος ένα μέτρο **για κάθε μαθητή**

ένα μικρό χαρτόνι και ένα νήμα με μήκος δύο μέτρα **για κάθε ομάδα**

Ακολουθούμε τα παρακάτω βήματα:

1ο Βήμα

α) Όλοι μας γράφουμε στο ένα φύλλο χαρτί με κεφαλαία γράμματα τη λέξη **«ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗΣ»** και το καρφιτσώνουμε στην μπλούζα μας. Ο καθένας από μας έγινε… «υπολογιστής». Το βιβλίο που επιλέξαμε θα είναι το «πρόγραμμά» μας…

β) Γράφουμε στο άλλο φύλλο τη λέξη **«ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ»** και από κάτω συμπληρώνουμε:

- ✓ το όνομά μας
- ✓ τον τίτλο του βιβλίου
- ✓ τους συγγραφείς του
- ✓ οτιδήποτε άλλο θέλουμε σχετικά με το βιβλίο

γ) Καρφιτσώνουμε στην μπλούζα μας τις **«ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ»** μας και κρατάμε το βιβλίο στο χέρι μας.

Προσοχή! Όσα γράψαμε στο δεύτερο φύλλο χαρτί είναι οι «πληροφορίες» μας. Προς το παρόν δεν μπορούμε να μιλάμε γι' αυτές με κανέναν στην τάξη!

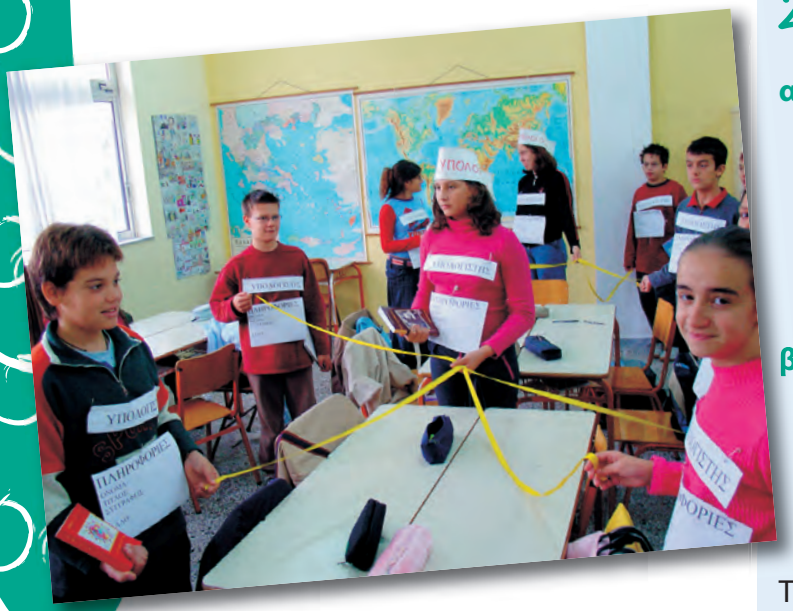

2ο Βήμα

α) Κόβουμε από το χαρτόνι της ομάδας μία ταινία. Γράφουμε τη φράση **«ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗΣ»**, τη διπλώνουμε και κολλάμε τις άκρες της. Ένας από μας τη βάζει στο κεφάλι του σαν στεφάνι και γίνεται ο **«ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗΣ».**

β) Καθένας μας παίρνει το νήμα τού ενός μέτρου και το δίνει στον **«ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗ»** της ομάδας του. Ο **«ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗΣ»** κρατάει τη μία άκρη του κι εμείς κρατάμε την άλλη.

Τώρα «συνδεθήκαμε», και όλοι στην ομάδα μας μπορούμε να μιλάμε, να συζητάμε μεταξύ μας, να ανταλλάσσουμε τις «πληροφορίες» μας, να κάνουμε ερωτήσεις, να επικοινωνούμε, γίναμε δηλαδή ένα «δίκτυο» υπολογιστών.

Προσοχή! Η επικοινωνία γίνεται μόνο στην ομάδα μας και μόνο με όσους κρατάνε το νήμα στο χέρι τους.

3ο Βήμα

Ο κάθε **«ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗΣ»** δίνει ένα από τα μεγάλα κομμάτια του νήματος στους άλλους **«ΚΕΝΤΡΙΚΟΥΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΕΣ»** μέχρις ότου να συνδεθούν μεταξύ τους όλοι οι **ΚΕΝΤΡΙΚΟΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΕΣ**.

Τώρα όλοι οι **«ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΕΣ»** του κόσμου, δηλαδή της τάξης, συνδεθήκαμε και γίναμε το **«ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ»**!

Έτσι, όλοι οι μαθητές της τάξης μπορούμε να μιλάμε, να ρωτάμε και να ανταλλάσσουμε τις «πληροφορίες» μας.

Προσοχή! Δεν ξεχνάμε πως όσο μιλάμε, πρέπει να κρατάμε το νήμα στο χέρι μας. Αν κάποιος όμως θέλει να σταματήσει να μιλά και να του μιλάνε, αρκεί να αφήσει το νήμα του, δηλαδή να «αποσυνδεθεί» από το «διαδίκτυο».

2

Τι νομίζουμε ότι είναι το διαδίκτυο;

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Αξίζει να διαβάσουμε

Όλοι οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές στον κόσμο μπορούν να συνδέονται μεταξύ τους και να αποτελούν το διαδίκτυο. Για να συνδεθούν, χρειάζονται ειδικά καλώδια, τηλεφωνικές γραμμές και δορυφόροι.

Όταν συνδέονται λιγότεροι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, τότε σχηματίζεται ένα μικρότερο δίκτυο. Για παράδειγμα, οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές των σχολείων της Ελλάδας συνδέονται μεταξύ τους και αποτελούν το Σχολικό Δίκτυο.

Χρησιμοποιούμε το διαδίκτυο για να επικοινωνήσουμε, να ενημερωθούμε, να βρούμε πληροφορίες, να δούμε εικόνες, να παίξουμε.

Όταν χρησιμοποιούμε το διαδίκτυο, είναι αναγκαίο να γνωρίζουμε και να τηρούμε κάποιους κανόνες. Για παράδειγμα, τα παιδιά έχουμε πάντα δίπλα μας τους γονείς μας ή τους δασκάλους μας, όταν συνδεόμαστε με τον υπολογιστή μας στο διαδίκτυο.

6*

Κεφάλαιο 5 *Οι εφημερίδες και τα περιοδικά μάς ενημερώνουν...*

- *Πώς είναι μία εφημερίδα;*
- *Τι θέματα περιέχουν οι εφημερίδες και τα περιοδικά που διαβάζουμε;*

1

α) Ποιες εφημερίδες και περιοδικά γνωρίζουμε;

β) Πώς εξηγούμε ότι κυκλοφορούν τόσα πολλά;

2

Θα χρειαστούμε μία εφημερίδα για κάθε ομάδα.

α) Παρατηρούμε την εφημερίδα και συζητάμε για τη μορφή της:

- ✓ Πώς είναι γραμμένα τα κείμενα σε κάθε σελίδα;
- ✓ Πώς εξηγούμε ότι όλοι οι τίτλοι δεν έχουν το ίδιο μέγεθος;
- ✓ Συγκρίνουμε την πρώτη σελίδα με κάποια άλλη. Σε τι μοιάζουν, σε τι διαφέρουν;

β) Ξεφυλλίζουμε την εφημερίδα και συζητάμε για το περιεχόμενό της:

- ✓ Για ποια θέματα μας ενημερώνει;
- ✓ Επιλέγουμε μία είδηση και τη συζητάμε.

3

Τι όνομα θα δίναμε σε μία εφημερίδα ή ένα περιοδικό:

- ✓ που περιέχει ειδήσεις και πληροφορίες αποκλειστικά από τον τόπο μας (τοπική εφημερίδα)
- ✓ που περιέχει ειδήσεις, παιχνίδια και σκίτσα για παιδιά
- ✓ που περιέχει μόνο αθλητικές ειδήσεις
- ✓ που παρουσιάζει βιβλία που κυκλοφορούν, λογοτεχνικά κείμενα, ποιήματα και συνεντεύξεις συγγραφέων
- ✓ που περιέχει ειδήσεις για την οικονομία, τις τιμές των προϊόντων, το χρηματιστήριο και τις επιχειρήσεις
- ✓ που περιέχει ειδήσεις για πολιτιστικές εκδηλώσεις (π.χ. θεατρικές παραστάσεις, εκθέσεις ζωγραφικής, συναυλίες κ.ά.)
- ✓ που περιέχει ειδήσεις ενός σχολείου (σχολική εφημερίδα)

ΗΜΕΡΗΣΙΟΣ ΠΕΤΕΙΝΟΣ

Ο Άγιος Βασίλης στην πόλη μας!!!

Προετοιμασίες για τα Χριστούγεννα

Έρχεται φορτωμένος ... δώρα !

- ➡ Επιλέγουμε και συζητάμε δύο από τα παραπάνω θέματα.
- ➡ Ανακοινώνουμε στην τάξη τα ονόματα που δώσαμε.

Αξίζει να διαβάσουμε

Οι εφημερίδες και τα περιοδικά είναι και αυτά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Μας ενημερώνουν για πολλά και διαφορετικά θέματα, μεταφέρουν ειδήσεις από την Ελλάδα και τον κόσμο και μας δίνουν χρήσιμες πληροφορίες. Για παράδειγμα, ενημερωνόμαστε για τα νέα μέτρα που ανακοίνωσε το Υπουργείο Παιδείας, διαβάζουμε για την έκρηξη ενός ηφαιστείου, για τον ποδοσφαιρικό αγώνα της Εθνικής μας ομάδας ή για τα φαρμακεία που είναι ανοιχτά την Κυριακή.

Οι εφημερίδες ασχολούνται με θέματα που ενδιαφέρουν όλη την οικογένεια. Για μας τα παιδιά υπάρχουν ειδικές σελίδες που περιέχουν σταυρόλεξα, σκίτσα, παιχνίδια κ.ά.

Κυκλοφορούν ακόμη εφημερίδες και περιοδικά, που άλλα διαβάζονται από παιδιά και άλλα από μεγάλους. Υπάρχουν επίσης περιοδικά που τα θέματά τους ενδιαφέρουν περισσότερο κάποια ομάδα εργαζομένων, για παράδειγμα τους μηχανικούς. Μπορούμε να βρούμε ακόμη περιοδικά για διάφορες δραστηριότητες, όπως για τη διακόσμηση ή για την κηπουρική.

Ανασκόπηση

1

Αξίζει να διαβάσουμε ... και να συμπληρώσουμε

Οι άνθρωποι ερχόμαστε καθημερινά σε επαφή μεταξύ μας, ανταλλάσσουμε απόψεις, μηνύματα, πληροφορίες. Επικοινωνούμε με πολλούς τρόπους. Ένας απ' αυτούς είναι με λέξεις που λέμε ή γράφουμε. **Με ποιους άλλους τρόπους επικοινωνούμε;**

Όπου και να ζούμε σήμερα, ενημερωνόμαστε για όσα συμβαίνουν στον κόσμο με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. **Ποια είναι τα Μ.Μ.Ε.;**

Η τηλεόραση είναι ένα δημοφιλές μέσο ενημέρωσης. Υπάρχουν πολλά κανάλια και πολλές εκπομπές. Είναι χρήσιμο να προγραμματίζουμε και να επιλέγουμε με τους γονείς μας ποιες εκπομπές θα παρακολουθήσουμε.

Ένα σύγχρονο μέσο ενημέρωσης και επικοινωνίας είναι το διαδίκτυο. Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές του κόσμου μπορούν να συνδέονται μεταξύ τους. Τότε αποτελούν το διαδίκτυο, το οποίο χρησιμοποιούμε για διάφορους λόγους. **Ποιους;**

Οι εφημερίδες και τα περιοδικά μάς ενημερώνουν για διάφορα θέματα. **Τι είδους θέματα περιέχουν;**

2

Βασικό λεξιλόγιο

επικοινωνία - επικοινωνούμε, γλώσσα, κανόνες, κινήσεις του σώματος, σύμβολα, νοηματική γλώσσα, σύστημα «Μπράιγ», ενημέρωση - ενημερωνόμαστε, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.), ραδιόφωνο, τηλεόραση, εφημερίδες, περιοδικά, ηλεκτρονικοί υπολογιστές, δίκτυο, διαδίκτυο, εκπομπές, ειδήσεις, πληροφορίες, προγραμματίζουμε, επιλέγουμε

3

Πηγαίνουμε στη **«ζωγραφιά από λέξεις»** και συμπληρώνουμε.

4

Πώς φτάσαμε ως εδώ;

- Τι μας άρεσε;
- Τι μας δυσκόλεψε;
- Τι θέλουμε να κρατήσουμε από όσα μελετήσαμε;
- Πώς τα μελετήσαμε;
- Τι άλλο θα θέλαμε να μελετήσουμε;

Δραστηριότητες της Ανασκόπησης

Γλωσσάριο

Αμείβομαι: παίρνω χρήματα για τη δουλειά που κάνω.

Ανάγκη: καθετί που χρειαζόμαστε, που μας είναι απαραίτητο για να ζήσουμε, π.χ. ικανοποιώ την ανάγκη μου για φαγητό.

Αρμόδιος: ο κατάλληλος άνθρωπος στον οποίο θα απευθυνθούμε για να δώσει λύση σε κάποιο ζήτημα που μας απασχολεί.

Δημοκρατία: δημοκρατία έχουμε όταν ο λαός ψηφίζει ελεύθερα στις εκλογές και αποφασίζει ποιοι θα κυβερνήσουν.

Εθελοντής (εθελοντισμός): είμαστε εθελοντές όταν κάνουμε μια πράξη με τη θέλησή μας για το κοινό καλό χωρίς να αμειβόμαστε.

Εισχωρώ: μπαίνω, π.χ. η χερσόνησος είναι ένα κομμάτι στεριάς που εισχωρεί στη θάλασσα.

Εκτρέφω: παρέχω τροφή και κατοικία σε ζώα, κυρίως κατοικίδια, με σκοπό να πάρω τα προϊόντα τους.

Επιβιώνω: καταφέρνω με διάφορους τρόπους να ζω σε κάποιο περιβάλλον.

Επίκαιρο γεγονός: κάποιο γεγονός που συμβαίνει τώρα ή έγινε τον τελευταίο καιρό και συγκεντρώνει το ενδιαφέρον του κόσμου.

Επικοινωνούμε (επικοινωνία): μιλάμε, γράφουμε, συνεννοούμαστε μεταξύ μας, π.χ. τηλεφωνική επικοινωνία.

Επινοώ: σκέφτομαι μια ιδέα που κανένας άλλος δεν είχε σκεφτεί πριν από μένα.

Ζωντανοί οργανισμοί: όλοι όσοι έχουν ζωή, δηλαδή άνθρωποι, ζώα και φυτά.

Κανόνες: τρόποι συμπεριφοράς που πρέπει να ακολουθούμε όλοι, όταν ζούμε μαζί, π.χ. οι κανόνες ενός παιχνιδιού, οι κανόνες της τάξης.

Μαθητεύω: εκπαιδεύομαι, είμαι μαθητής.

Μέλος-μέλη: είναι καθένας που ανήκει σε μια ομάδα, έναν σύλλογο ή μια κοινότητα, π.χ. εσύ, οι συμμαθητές σου, οι γονείς σας, οι γείτονές σας είστε μέλη της κοινότητας όπου ζείτε.

Οικισμός: σύνολο από λίγα σπίτια, το ένα κοντά στο άλλο.

Όχημα: κάθε μεταφορικό μέσο που κινείται, συνήθως, με τροχούς.

Παράβαση (παραβαίνω): κάθε πράξη που είναι αντίθετη με έναν κανόνα, π.χ. είναι παράβαση να περνάμε όταν το φανάρι είναι κόκκινο.

Παρασκευή: η δημιουργία ενός φαγητού, ενός φαρμάκου κ.λπ. με τη βοήθεια μιας συνταγής.

Πολίτης: κάθε κάτοικος ενός δήμου ή ενός χωριού που πληρώνει φόρους και έχει δικαίωμα ψήφου.

Πλειοψηφία: οι περισσότεροι από ένα σύνολο ατόμων.

Ρυπαίνω: λερώνω, βρομίζω.

Σύλλογος: μια ομάδα ανθρώπων που έχουν ίδια ενδιαφέροντα και κοινούς σκοπούς, π.χ. ο Σύλλογος Γονέων του σχολείου.

Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού: συμφωνία που έχει υπογραφεί από όλες σχεδόν τις χώρες του κόσμου για να προστατεύονται τα δικαιώματα των παιδιών.

Συμβούλιο: ομάδα ανθρώπων που έχουν εκλεγεί και αποφασίζουν για διάφορα θέματα, π.χ. το Δημοτικό Συμβούλιο αποφασίζει για τα θέματα του Δήμου.

Συνεδριάζουμε: μαζευόμαστε, συζητάμε και αποφασίζουμε για ένα ζήτημα.

Σύνταγμα: ο βασικός νόμος με τον οποίο διοικείται η χώρα και προστατεύονται τα δικαιώματα των πολιτών. Όλοι οι νόμοι που γράφονται στηρίζονται στο Σύνταγμα.

Συντήρηση: ο τρόπος να διατηρούμε κάτι για αρκετό καιρό χωρίς να χαλάει.

Τεχνολογία: όλα όσα εφευρίσκουν ή κατασκευάζουν οι άνθρωποι, εφαρμόζοντας τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει για να πετύχουν κάποιους πρακτικούς σκοπούς τους και να διευκολύνουν τη ζωή τους.

Τοπίο: καθετί που βλέπει κάποιος όταν κοιτάζει έναν χώρο, συνήθως από μακριά ή από ψηλά, μια έκταση γης.

Τροχοφόρο: καθετί που κινείται με ρόδες.

Φράγματα: τοίχοι που χτίζουμε για να εμποδίσουμε το νερό ενός ποταμού να περάσει σε μια περιοχή ή για να το συγκεντρώσουμε για κάποιο σκοπό, π.χ. για το πότισμα χωραφιών, φράγμα Μαραθώνα κ.ά.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0065
ISBN 978-960-06-2525-7

ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ
ινστιτούτο τεχνολογίας υπολογιστών & εκδόσεων

(01) 000000 0 10 0065 8